

T.C.

Ardahan Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

CAHİT IRGAT'IN ŞİİRLERİNDE İNSAN

Dilek İLHAN

Dr. Öğr. Üyesi Taylan ABİÇ

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2023

CAHİT İRGAT'IN ŞİİRLERİNDE İNSAN

Dilek İLHAN

Dr. Öğr. Üyesi Taylan ABİÇ

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ardahan, 2023

KABUL VE ONAY

Dilek İlhan tarafından hazırlanan “Cahit Irgat’ın Şiirlerinde İnsan” başlıklı bu çalışma, 23.11.2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Doç. Dr. Can ŞEN (Başkan)

[İ m z a]

Dr. Öğr. Üyesi Taylan ABİÇ (Danışman)

[İ m z a]

Dr. Öğr. Üyesi Emrah BİLGİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

23/11/2022

[İmza]

Dilek İLHAN

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

(1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Dr. Öğr. Üyesi Taylan ABİÇ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

(İmza)

Dilek İlhan

ÖZET

İLHAN, Dilek. *Cahit Irgat'ın Şiirlerinde İnsan*, Yüksek Lisans Tezi, Ardahan, 2023.

“İnsan kimdir ve nedir?” şeklinde başlayan soruları cevaplamak neredeyse imkânsızdır. Fakat insanın işlevinden yararlanılarak bir tanım yapılabilir. İnsanın işlevi, onu bir nesneden ayıran kendine özgü değerli yanını ifade etmektedir. Bu anlamda dünyayı yok etme ve dünyayı anlamlandırma durumu insanın işleviyle ilgili olup ve yine insanın bir seçimi sonucunda meydana gelmektedir. İnsanı diğer canlılardan ayıran özelliği onun düşünmesi ve düşüncelerini eyleme dönüştürmesidir. Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç; Cahit Irgat'ın şiirlerinde geçen “İnsan” ögesini işlevsel olarak tüm yönleriyle açığa çıkarmaktır. Irgat şiirlerinde; insanın psikolojik, sosyolojik ve felsefi durumlarını okuyucuya çağrışım yoluyla aktarmıştır. Böylece okuyucu geçmişe doğru yol olarak şiirlerdeki hikâyesel kurguyu da düşünsel tasavvuruyla yoğurmuştur. Irgat şiirlerinde insanın olumlu özelliklerinden yola çıkarak bir tanımlamaya gitmiş ve insana yönelttiği sorular eşliğinde kendisine bir cevap aramıştır. Bu cevabı almak için tümevarım yönteminden hareket ederek insanın işlevsel özelliğini ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda çalışmanın başlıkları tümevarım yönteminden yola çıkılarak açıklanmış ve şairin sosyal bilim dallarından almış olduğu ilham korunarak disiplinler arası bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Cahit Irgat'ın şiirlerinin tamamına yakını bu çalışmada ele alınıp değerlendirilerek şairin edebi yönünün daha iyi anlaşılıp tanınmasına olanak sağlandı. Böylece edebiyatımızın tozlu raflarından indirilen şiirler tekrar okuyucuyla buluşturularak edebiyatımızdaki yerinin dinamikleştirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Cahit Irgat, Şiir, Toplumcu Gerçekçi şiir, İşlevsel Olarak İnsan.

ABSTRACT

İLHAN, Dilek. *Human in Cahit Irgat's Poems*, Master Thesis, Ardahan, 2023.

It is almost impossible to answer the questions of “*Who and what is human?*” However, the “human” can be defined using their functions, referring to their unique valuable features that distinguish them from an object. In this sense, the state of destroying and making sense of the world is associated with the human’s functions and occurs as a result of their choices. The feature that distinguishes the human from other living things is their thinking and transforming their thoughts into action. This study aims to reveal the concept of “human” in Cahit Irgat's poems in all its functional aspects. In his poems, Irgat conveys the psychological, sociological and philosophical states of human beings to the reader through connotation. Thus, the reader kneads narrative fictions in Irgat’s poems with his intellectual imagination by moving towards the past. In his poems, Irgat defines the human based on their positive characteristics and seeks an answer to himself with the questions he directs to human beings. To get this answer, he reveals the functional characteristics of human beings by using inductive methods. Therefore, the titles of this study are explained by starting from the inductive method and an interdisciplinary study is conducted by preserving the inspiration that the poet has received from social sciences. Almost all of Cahit Irgat's poems are handled and evaluated in this study, allowing the poet’s literary to be better understood and recognized in literature. Thus, the poems taken from the dusty shelves of our literature are re-introduced to the reader with the aim of revitalizing their place in our literature.

Keywords:

Cahit Irgat, Poetry, Socialist Realist Poetry, Functionally Human.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	
ETİK BEYAN.....	
ÖZET.....	5
ABSTRACT.....	6
İÇİNDEKİLER.....	7
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	9
GİRİŞ.....	10
1. BÖLÜM.....	17
CAHİT IRGAT'IN HAYATI.....	17
2. BÖLÜM.....	19
CAHİT IRGAT'IN ŞİİRLERİNDE İNSAN.....	19
2.1. CAHİT IRGAT'IN ŞİİRLERİNDE KONU VE TEMLER.....	22
2.1.1. Kölelik Konusu/Temi.....	22
2.1.2. Yaşamak Konusu/ Temi.....	22
2.1.3. Sevgi Konusu/Temi.....	22
2.1.4. Umut ve İnanç Konusu/Temi.....	22
2.1.5. Özgürlük Konusu/Temi.....	23
2.1.6.Savaş Konusu/ Temi.....	23
2.1.7. Benlik İnşası Konusu/Temi.....	24
2.1.8. Aşk Konusu /Temi	24
2.2. YARATILIŞTAN GÜNÜMÜZE GELEN DEĞERLİ İNSAN.....	24
2.3. BEN DE VARIM DİYEN İNSANIN EVRENSELİ ARAYIŞI: BİZ.....	29
2.3.1. Kendi Sorumluluk ve Olanaklarının Farkına Varan İnsanın Eyleme Geçmesi.....	33
2.3.2. Kendi Sınır ve olanaklarının Farkına Varan Fakat Eyleme Geçemeyen Birey.....	36
2.4. ÖZGÜRLÜĞÜNÜN UNUTULUŞU VE İNSAN.....	41
2.5. İNSAN VE YAŞAMAK.....	55
2.6. İNSAN VE SEVGİ	69
2.7. BİREYİN YOLCULUĞU VE UMUDA İNANCI.....	75

2.8. SEÇİM YAPAN İNSAN VE ÖZGÜRLÜK.....	85
2.9. AŞK.....	87
2.10. İNSAN DEĞERLERİNİN YOK OLUŞU VE SAVAŞ.....	95
SONUÇ.....	100
KAYNAKÇA.....	103
Ek 1. Tez Orijinallik Raporu Formu.....	104
EK 2. Ek Etik Komisyon Muafiyet Formu.....	105
ÖZGEÇMİŞ.....	106

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Cahit Irgat'ın şiirlerinde “ben” in yolculuğu ve “biz”

GİRİŞ

*Benim şiir açım 'insan'dır. Toplumu Kuran, yapan, ezilmiş insan, bunalmış insan, yenilmiş insan. Bu insana aynı temel üzerinden özgürlük gerek, ekmek gerek, yaşamak gerek. Yarı aç yarı tok değil, insan gibi yaşamak gerek. Dünyayı bir çiçek gibi koklarca.**

Cahit Irgat 1940 kuşağı şair yazarlar içerisinde yer alır. Irgat, garip şiir akımından ve Garip Şiir anlayışının önemli temsilcilerinden biri olan Orhan Veli'den etkilense de kimi zaman da lirik şiirden etkilenip ilk şiirlerinde Cahit Sıtkı Tarancı'nın etkileri görülse de “Heceyle düzenlenen romantik ve egzotik bir hava taşıyan, hayal ve duyguyla beslenen, yer yer Cahit Sıtkı şiirine özenen şiirler...” (Bezirci, 1976: 12). Şairin sanatı değerlendirildiğinde asıl olarak Toplumcu Gerçekçi edebi akım içerisinde yeşererek kökleşmiştir.

“Beni şiire itekleyen nedenler mi?... Bir etki mi bulmalı şiire başlamak için?... Herhalde toplum itelemiştir diyorum ben... Toplum içindeki bir kız, bir çiçek, fakir bir sıra arkadaşı, yalınayak bir ihtiyar, fenersiz bir sokak... Ne bileyim, toplumdan olan bir şey itelemiş olmalı... Ve ben kendimi birden şiirin, sanatın içinde buluvermiştim” (Irgat, 2000: 57).

Cahit Irgat Toplumcu Gerçekçi şiir anlayışının hem şekil hem de içerik anlamda kurallarına tümüyle bağlı kalmamıştır. Irgat, Toplumcu Gerçekçi şair olmasına rağmen o, diğer Toplumcu Gerçekçi şair ve yazarlar gibi edebiyatı bir propaganda aracı olarak görmemiştir ya da sırf topluma seslenmek için sanatın gayesinden uzaklaşmamıştır. Nitekim bir konuşmasında, “Bazıları şiir kulak içindir, der. Bazıları göz içindir, der. Bazıları hem kulak içindir hem göz içindir der... Bence iş deyimde, iş yapıda, iş yapı ve deyiminde... Yoksa açlık için, ekmek için, baldırı çıplak için, yokluk için şiir yazıyorum diye sanat dışı sıram sıram lâf düzmek toplum şiirini koymaz ortaya” (Altınkaynak, 1977: 152, Aktaran; Ertuş, 2022: 31). Irgat, şiirin yapı taşları olarak gördüğü şekil ve muhtevayı birbirinden ayırt etmeyerek ikisine birlikte önem vermiştir. Bu anlamda sırf toplumu anlatmak için sanatın gayesinden uzaklaşmamıştır. Irgat, bireyin ezilmesi, sömürülmesi, yalnızlaşması yabancılaşması gibi Toplumcu Gerçekçi Edebiyatın insanı işleyişini, toplumcu gerçekçi şairlerle muhteva yönüyle ortak hareket

* (Cahit, Irgat, Aktaran; Bezirci, 1976: 13).

ederek şiir sanatının olanaklarını kullanarak duyurmaya çalışmıştır. Irgat'ın gayesi sadece kendi vatan topraklarında yer alan insana seslenebilmek değil evrensel insana seslenebilmektir. Sömürülen, savaş ortasında kalan, ezilen dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan herhangi bir insana da ulaşmayı amaçlar. Mizaç ve edebi kişiliği yönüyle de taklitten uzak olan şair kendi döneminin şair ve yazarları içinde özgün kimliğini kazanarak yarınlara ulaşabilmeyi başarmıştır.

Çalışmanın Yapılmasındaki Amacı, Nedeni ve Önemi

Cahit Irgat, 1940 kuşağı içinde hem tiyatrocusu hem yazar hem de şair kimliği ile yer edinmiştir. Cahit Irgat'ın edebi yönüyle ilgili daha önce ve hali hazırda devam eden yüksek lisans veya doktora tezi çalışması anlamında bir araştırma yapılmamış olması bu çalışmanın hazırlanılmasındaki önemli sebeplerden biri olmuştur.

“Cahit Irgat'ın şiirlerinde insan” başlıklı bir çalışma gerçekleştirilmek istenilmesinin nedeni: şair, insan ögesinin tanımını işlevsel olarak tüm yönleriyle şiirlerinde yer vermiştir. Cahit Irgat, insan kimdir? insan nedir? sorusunu şiirlerinde cevaplarken okuyucuya hatırlatma görevini kendisine sorumluluk olarak yüklemiştir. Şiirlerinde İnsan, evrende yer alan tüm canlılar içinde en değerli varlıktır. Fakat zaman metaforu içinde insan değerli yanını/özünü unutmuştur. Ya da unutturulmuştur. Bu anlamda Irgat, İnsanın en değerli yanını/özünü bir hatırlatma göreviyle okura sunmuştur. Hangi yüz yılda yaşamış olursa olsun okuyucu olan birey, Irgat'ın şiirlerindeki insanın işlevsel tanımını kendi yaşadığı dönem içinde anlamlandırabilecektir. Bu anlamda Cahit Irgat'ın şiirleri sadece kendi dönemine değil gelecek kuşaklara da bir sesleniş ifade eden evrensel değerlerle yoğrulması çalışmanın yapılmak istenmesindeki bir diğer nedenini oluşturur.

Cahit Irgat'ın şiirlerinde İnsanın kendi yaşam yolculuğunu anlamlandırması ancak toplumla bir bütünlük oluşturmasıyla söz konusu olacaktır. Bu anlamda Irgat, şiirlerinde “ben” den yola çıkarak “biz”i anlatır. Cahit Irgat, şiirin olanakları dahilinde insanın tanımını yapmış ve insanı baş kahraman haline getirerek ona işlevsel bir hüviyet kazandırmıştır. Cahit Irgat, Şiirlerinde insanı, toplumun tüm gerçekleriyle yoğurur. İnsana bir anlam yükleyerek onu edilgen olmaktan çıkarıp görevlerinin bilincinde olan etken bir birey haline dönüştürür. Bu görev insanı, evrensel değerlere ulaştıran bir köprü vazifesi üstlenir. 1940 kuşağının Toplumcu Gerçekçi Şairlerin şiirlerinde “insan” kavramıyla; ezilen, fakirlik çeken, köleleştirilen, yabancılaştırılan, ama bir bakıma da bir davanın sesi olan insan ele alınır ve anlatılır. Marksist bir söylemle ifade edilen bu

şairlerin genelinde siyasi düzenin var olan aksak yönlerine bir başkaldırı vardır. Bu anlamda insana bir görev yüklenerek bir sorumluluk verilir: Halkı aydınlatmak ve bilinçlendirmek. Cahit Irgat'ın şiirlerinde insan; ne Garipçilerin şiirleri gibi içinde bulunduğu toplumun değer yargılarını yansıtan soyut bir varlığı ne de Toplumcu Gerçekçi şairlerin öne sürdüğü dava adamı olarak görülür. Irgat şiirlerinde insanı belirli kalıplar ya da akımlar içinde anlatmaz. Örneğin şiirleri değerlendirildiğinde Cahit Irgat, sadece emperyalizmin ya da savaşın sömürdüğü insanı anlatmaz. İnsanın gelişen teknolojiyle kendi ürettiği teknolojiye de köle olduğuna da vurgu yaparak insanın giderek değersizleştiğini hem kendisine hem de içinde yaşadığı topluma yabancılaştığına da dikkat çeker. Bu anlamda Irgat köleliği şiirlerinde anlatırken 1940 kuşağının köleliğin açar unsurlarını ihtiva eden belirli kalıplara sığdırmamıştır. Şiirlerinde yalnızlaşma, yabancılaşma, ötekileştirme, benlik yitimi gibi köleliğin açarlar başlıklarını çok yönlü boyutlarda işlemiştir.

Şair, sanatı toplumun sorunlarını anlatmak ya da duyurmak için bir araç olarak görmemiştir. Ona göre şiir yazmak bir sanattır ve bu sanat ise insanı anlatmaktır. Bu anlamda edebiyat, Irgat için araç değil amaç olmuştur. Şiiri bir sanat olarak kendi değerli yerine oturtan şair sanatıyla evrensel insana seslenmeyi amaçlamıştır. Bu anlamda şiir yazmak şair için yaşamsal bir hüviyet taşımıştır. Irgat'ın şiirlerinde, bireyin insan olma yönünde farkındalığını ortaya çıkarmak amacıyla bireyin yolculuğunu görmek mümkündür. Onun şiirlerinde yola çıkan insan; toplumu kucaklar, toplumla bütünleşir ve varoluşsal kaygıdan uzaklaşarak yaşamaya hak kazanmış evrensel bir değere dönüşür. Bu anlamda insana yüklenen görev; var olma bilincini temellendirerek ölümsüzlüğe ulaşp yarınlara kalma çabasıdır. Şiirin tüm söylem ve olanaklarını insanı anlatabilmek için kullanan şair edebiyatın yaratıcı söylemlerinden yer yer etkilenmiştir. Irgat şiirlerinde işlevsel olarak insanı tüm yönleriyle tanımlar. İnsan kimdir? nedir? sorularının cevabına yönelik olarak onun şiirlerini okuyan her çağdaki okuyucu, işlevsel olarak kendi çağının tanımını yapabilecektir. “Cahit Irgat'ın şiirlerinde İnsan” başlıklı bu çalışma Şairin Türk Edebiyatındaki yerini ve önemini ortaya çıkartmak amacıyla oluşturulmuş dikkate değer bir çalışmadır.

Çalışmanın Hipotezleri

1- Cahit Irgat'ın edebi yönünü anlatan yazarlardan bazıları Irgat'ı karamsar, umutsuz bakış açısıyla şiirlerini ele aldığını söylemişlerdir. Hatice Ertuş, *Cahit Saffet Irgat ve Şiiri* başlıklı çalışmasının ön sözünde şairi anlatırken “Kısa az sözle çok şey anlatan şiirlerinde ‘insanı’ temel alarak, toplumcu temaları işleyen Cahit Irgat, şiirlerinde karamsar ve umutsuz bakış açısıyla karşımıza çıkmıştır” (Ertuş, 2022: 11). Sibel Yılmaz, şair için şiirlerinde umut ve umutsuzluk arasında gidip gelen bir söylem olduğunu, Şiirlerinde umudun olduğunu fakat şehrin hayatına ve insanlarına bakışında kötümser bir tavır olduğunu söyler. Yılmaz, Şair için edebiyatçılar arasında bir söylem geliştirilen “zıtlıkların şairi” vurgusunu desteklemiştir. (Yılmaz, 2020). Yine Atilla İlhan, şairin şiirlerinde değerlendirmede bulunurken, Irgat'ın aklıyla iyimserliği idrak ettiğini fakat içinde yaşadığı realitenin ezici yıkıcı olmasından dolayı iyimserliğin düşüncede kaldığını belirterek kalbiyle kötümserliği yaşadığına dikkat çeken Atilla İlhan, şairin şiirleri için “kötümser bir iyimserlik” söylemini uygun görmüştür. (İlhan, 1953). “Başat kötümser tavrı nedeniyle her konuda ölüm izleği peşini bırakmaz” (Üren, 1993:14). “Gerçi karamsardır ama kötümser değildir. Çünkü bütün bunaltılarına karşın, yaşamayı ve dünyayı sever. Gözyaşlarının bir gün dineceğine inanır. Gelecek güzel günleri umutla bekler” (Bezirci, 1976: 13). 1940 kuşağını acılı kuşak olarak değerlendiren edebiyatçıların Cahit Irgat için karamsar, kötümser, umutsuz ya da zıtlıkların şairi olarak “kötümser bir iyimser” şair olması yönünde bir kanıda bulunmaları doğaldır. Çünkü, “1940’lı ve 50’li yıllar... Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak ve hatta bu düzeyi aşma iddiası güden asker-sivil bürokrat iktidarın özgürce bilgilenmeyi düşünmeyi, hayal kurmayı, bir başka yaşam özlemeyi kesinlikle engellendiği yıllar... Belli birtakım olayların ve sözcüklerin ağza alınmasının olanaksız ya da hapse atılmanız için yeterli olduğu yıllar... Cahit işte böyle bir ortamda şiir yazmaya ve tiyatro yapmaya çalıştı (Hilav, 1989: 12). Yine 1940 kuşağı toplumcu Gerçekçi şair ve yazarları acılı kuşak olarak değerlendirilenler olmuştur. “Bu topraklarda yaşamın hakkını sonuna dek veren ama hakkı yenen bir kuşak var. Sözelimi 40 kuşağı, hakkı yenen bir kuşaktır. Yaşamı bu denli savunup bu denli bedel ödeyen bir kuşaktır. Bu kuşak, aradan yıllar geçmesine rağmen hala hakkı yenen bir kuşaktır. Bu kuşak görmezden gelinir” (Özmen, 2020: 48). Fakat, Irgat'ın tüm şiirleri tarafsız, nesnel bir tavırla irdelendiğinde onun şiirlerinde verdiği mesaj “umuda inancı”nın olduğudur. Bu anlamda şair gelecekte ve insanlardan

umutludur, karamsar değil, iyimserdir. Şairin asıl gayesi birlik ve beraberlik içinde yaşamaktır. Birlik ve beraberliğin yer aldığı şiirlerinin hiçbirinde umut sönmez. Şairin şiirlerinde ancak toplumdan sıyrılan, kendi kabuğuna çekilen, yalnızlaşan ve yabancılaşan insanların yaşama karamsar ve umutsuz bakış açılarını görmek mümkündür. Hatta şair bu insanları yaşamda eyleyemeyen sırf yaşamak için yaşamış olan insanla özdeşleştirerek bu karamsarlığı ileri boyuta taşır. Fakat şiirlerinde “biz”e ulaşan toplumla kucaklaşan insanın karamsarlığı ve umutsuzluğu yoktur. Bu anlamda Irgat, şiirlerinde bireyin kendisi olan “ben” inden yola çıkarak “biz”e ulaşma kaygısı vardır. Bu çaba içinde bireyin umudu sönmez, birey karamsar değildir, gelecek için eyleyerek adım atar. “Dün biz bir şeyler hazırlamağa çalıştık bugünkü kuşaklara. Bugün de daha güzelini hazırlamak gerek yarınlara” diyen şair, tüm insanlara kucak açan mizacıyla gelecekte, yarınlardan umutludur, umuda inancı olan bir şairdir.

2- Cahit Irgat hemen hemen tüm şiirlerinde aşkı bireysel olarak işlememiştir. Aşkın tanımını kalabalıklara, birlik ve beraberlik içinde yaşamaya atfetmiştir. Oadaki Aşk, ‘Kaynaşan bir toplumla canlı canlı yaşamak’tır, yaşam yolculuğunda topluma hizmet etmektir. Bu nedenle onun şiirlerinde Ayşe’nin Fatma’nın Mehmet’in bireysel aşkı yoktur. Şiirlerinde yer alan bireysel aşkı bile kalabalıkların diğer bir ifadeyle toplumun şarkısını duymak mümkündür. “Cahit Irgat şiirlerinin konusunu anlatırken ‘Ezilmişler, ezilenler en önde gelen temadır benim için. Aşk şiirlerimde, sevgi şiirlerimde bile budur ana çizgi’demiştir” (Meriçelli, 1969: 69). Şairin aşk şiirlerinde, birlik ve beraberlik içinde kenetlenen bir toplumu, ya da bu toplumun içine karışmaya çabalayan bireyin şarkısını duymak mümkündür.

3- Cahit Irgat’ın şiirlerinde insanın işlevsel olarak tanımı içinde yaşadığı toplumla adlandırılıp değer kazanmıştır. Şiirlerinde toplum ya da siyasi iktidar bireye gerekli olanakları sağladığında birey kendisini gerçekleştirecektir. Yaşam alanında “ben de varım” diyen birey kendi özgür seçimleriyle etken bir varlık olacaktır. İnsanın yaşam yolculuğundaki serüveni kendi seçimini eyleme dönüştürmesiyle başlar. Nihayetinde seçebilme durumu insana özgür iradesiyle verilmiş bir hak olur. Irgat’ın şiirlerinde insan, iyi değerleri ve kötü değerleri barındıran iki yol ayrımında kendi özgür iradesiyle bu yollardan birini seçer. İyi değerleri seçen insan özünü yüce değerlerle yoğururken yaşam felsefesini kutsal bir amaca hizmet etmek için kullanır. İnsan, kendi seçimleri sonucu öz değerlerini inşa eder. Seçim yapabilme özgürlüğü toplum ya da siyasi iktidar tarafından

kısıtlanan ya da elinden alınan birey içinde barındırdığı özü ortaya çıkaramaz. Kendisini gerçekleştiremeyen birey kendi kabuğuna çekilerek yalnızlaşır. Sadece yaşamak için yaşayan, kendi iradesiyle seçim yapmaktan yoksun olan, düşünmeyen ve sorgulamayan amaçsız bir insana dönüşür. İnsanın geleceğe dair umutları ve hayalleri vardır. Bu hayaller ve umutlar insanı durağanlıktan sıyrarak adım atmaya teşvik eder. Eğer içinde yaşadığı toplum ve siyasi iktidar insanın geleceğe dair tasavvurlarının önünü keserse eylem gücünü yitiren insan hayat karşısından edilgen olmaktan öteye geçemeyen amaçsız bir insan olarak yaşamını sürdürecektir. Cahit Irgat'ın şiirlerinde Toplum insana bir varlık alanı da kazandırır. Bu alanın içi, insanın kendi hür iradesiyle seçim yapması sonucu doldurulur

4- Cahit Irgat şiirlerinde insanın yaşamı onun yolculuk serüvenidir. Zaman geçtikçe bu serüvende insan özünü/değerli yanını giderek unutmaya başlamıştır. Irgat'ın şiirlerini okuyan okur, insan neden insan olma yönündeki değerli yanını/ özünü unuttur? Sorusuyla karşılaşır. Cahit Irgat; savaşı, köleliği, yabancılaşmayı, yalnızlaşmayı, benlik yitimini, yoksulluğu, ötekileştirmeyi ve kapitalizmi anlatırken insanın özünü unutturan nedenler arasında irdeleyerek okura kapılar aralamıştır. Bu anlamda Irgat, insanın değerli yüce yanını/özünü okura hatırlatma göreviyle sunmuştur. Irgat, insana yaşam yolculuğunda ussal olan yanını sorumluluk bilinciyle insanlığa ve evrene hizmet etmekten yana kullanma yönünde bir sorumluluk yükler. Şairin şiirlerinde “ben” den yola çıkan insanın “biz” e ulaşma serüvenini yolculuk kültürü içinde değerlendirilir.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada Cahit Irgat kendi kuşağı olan Toplumcu Gerçekçi Edebiyat anlayışı içerisinde değerlendirilmemiştir. Irgat dönemin çok yönlü şair ve yazarlarından biri olarak kabul edilir. Kimi zaman lirik şiirde şiirler yazan kimi zaman Garip Akımının edebi söyleminden etkilenen şairin amacı evrensel olana ulaşmak kaygısı olunca, şiirlerinde yer alan insanın işlevsel olarak tanımını, izleksel kurguyu ve şairin çok yönlü bakış açısını okuyucuya aktarabilmek için; Felsefeden, Mitolojiden, Sosyolojiden ve Psikolojiden okumalar yapıp edebiyatın bu alanlarından faydalanılarak disiplinler arası bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Cahit Irgat'ın ha hakkında çalışmanın birinci bölümünde bilgi verilmiştir. Bu bilgiyle hedeflenen, Çalışmanın ana unsuru olan Irgat'ın şiirindeki insanı nasıl işlediği ile ilgili bir ön değerlendirmeyi okura aktarmak ve okuru hazırlamak olmuştur. Daha sonra Irgat'ın şiirlerinde yer alan insanın işlevsel yönüyle ilgili

tanımlamalarını ve mesajlarını aktarabilmek için çalışmanın başlıkları şairin tüm şiirlerinin okunup kategorize edilmesiyle oluşturulmuştur. Çalışmanın bölüm başlıkları “*Cahit Irgat’ın şiirlerinde İnsan*”ı anlatmak için oluşturulan parçalarıdır. Bu anlamda tüme varım yönteminden faydalanılarak oluşturulan bir çalışma gerçekleştirilmiştir.

1. BÖLÜM

CAHİT IRGAT'IN HAYATI

Cahit Saffet Irgat, 21 Mart 1915'te Lüleburgaz'da doğdu (Irgat, 1998: 60). Bu Şehrin Çocukları onun ilk kitabıdır. 1945'te basılmıştır (Bezirci, 1969: 61). Anıl Meriçelli'nin Papürüs dergisinde yayımladığı “İyi Yürekli Şair” başlıklı yazısında Şairin hayat hikayesinden kesitler vermiştir. “Cahit Irgat, orta halli bir ailenin çocuğuydu. İlk öğrenimini Lüleburgaz'da yaptı. Sonra Edirne Öğretmen Okulunda okudu. Türkçe ve Edebiyat öğretmenleri onda ters tepkiler yarattı. Bu okul devresinde ‘Raşit Ziya Tiyatrosu’na katıldı. Altı ay kadar bu gezginci tiyatroyla dolaştı” (Meriçelli, 1969: 67). Irgat'ın hayatında tiyatronun önemli bir yeri vardır. Irgat sadece şair kimliği ile değil tiyatrocu kimliği ile de ön plana çıkmıştır. Onun asıl kimliği bu anlamda tiyatro ve ardından gelen sinemacılıkla ortaya çıkmış olup hayatının çoğu evresinde geçimini tiyatro ve sinemacılıkla sağlamıştır. “Edirne Öğretmen Okulu'ndan son sınıfta ayrıldıktan sonra bir süre çeşitli tiyatrolarda oyunculuk etti. 1932'de girdiği Ankara Devlet Konservatuvarından 1936'da ayrıldı. Kısa bir süre Paris'te yaşadı. 1940'ta İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çalışmaya başladı. 1951'de küçük sahneye geçti. 1957'de Devlet Tiyatrosu'na girdi. Bir Süre Adana Şehir Tiyatrosu'nda çalıştıktan sonra İstanbul'da kendi adına Oda Tiyatrosu'nu kurdu. 1962'de Dormen Tiyatrosu'nda çalışmaya başladı. Buradan ayrılınca Cahide Sonku ile Cahitler Tiyatrosu'nu kurdularsa da başarılı olamayan bu topluluk kısa sürede dağıldı. Irgat bir yandan da 1940'ta başladığı sinema oyunculuğunu sürdürüyor, özellikle olgun erkek rollerinde başarılı tipler çiziyordu. 1950'de sonra sinema yönetmeliğini de denedi. 1935'te sanat yılını bir jübileyle kutladı (Irgat, 1998: 60).

Irgat, ilk şiirlerini 1935'te yazmaya başlamıştır. Cahit Saffet imzasıyla bu şiirleri Varlık dergisinde yayımlamaya başladı. (Meriçelli, 1969: 67). Irgat'ın yazmış olduğu ilk şiirler bireysel konuları ele alan lirik bir üslupla ve hece ölçüsüyle yazdığı şiirler oluşturur, fakat 1930'lu yıllarda Irgat, bu bireysel şiirlerden sıyrılarak yönünü topluma çevirir. Asım Bezirci, Irgat'ın 1930'lu yıllardan sonra yazdığı şiirler için Garipçilerin şiir anlayışı ile toplumcu Gerçekçi şairlerinin şiir anlayışlarını sentezleyerek şiirlerini yazdığını söyler. “Heceyle düzenlenen, romantik ve egzotik bir hava taşıyan, hayal ver duyguyla beslenen, yer yer Cahit Sıtkı çizgisine özenen şiirler... Sonra, 1939'larda değişmeye başlar:

Garipçilerin şiir anlayışları ile toplumcuların dünya görüşünü birleştirmeye yönelir” (Bezirci, 1976: 12). Irgat, yazmış olduğu şiirler kendi döneminin çeşitli dergilerinde yayımlanır. 1935’lerde yazdığı il şiirler ile 1939’lardan yazdığı şiirler konu itibarıyla değişmiş olacaktır. “1935’lerden başlayarak, Varlık (1935-39), Serveti Fünun (1936-44), Gündüz (1936-37), Yücel (1936), Ses (1939-43), dergilerinde Cahit Saffet imzasıyla bireyci şiirler yazar. Sonra 1939’larda değişmeye başlar... Ses (1941-43), Yürüyüş (1943), Varlık (1942-47), İstanbul (1944), Pınar (1945), Söz (1946), Gün (1945-46), Yığın (1946), Fikirler (1949), Yirminci Asır (1947-48), Genç Nesil (1948) dergilerinde bu yönelişe yaslanan, özgür koşukla yazılmış gerçekçi şiirler yayımlar” (Bezirci, 1976: 12).

Cahit Irgat, ilk şiir kitabını “Bu Şehrin Çocukları” ismiyle 1945 yılında çıkartır. Ardından “Rüzgarlarım Konuşuyor” u 1947’de, “Ortalık”ı 1952’de çıkartır. Şair 1969 yılında “Irgat’ın Türküsü”nü yayımlar. Aynı zamanda 1991 yılında Cahit Irgat’ın bütün şiir kitaplarının derlenmesiyle oluşan kitap “Irgatın Türküsü” olur. Şairin “Geri Dönemezsin” isimli 1947’ de yayımlanmış bir romanı vardır (Irgat, 1998: 60).

Şair, “1970 yılında yeni şiir kitabı ‘Yorgun Atlar’ı yayımlayamadı. Ve ikinci romanı olan ‘insan Kafesi’ni tamamlamak üzere bir piyes üzerinde çalışmaktadır. 1971 yılında ‘İnsan Kafesi’ romanı Milliyet gazetesinde tefrika edildi”.

Şairin son kitabı olan ‘Irgat’ın Türküsü’ ölümünden yirmi yıl sonra oğlu Mustafa Irgat tarafından yeniden düzenlenerek 1991 yılında yayımlanır. Bu kitapta önceki kitaplarına girmeyen bazı şiirleri ayrı bir bölümde toplanılır. (Irgat, 2011: 17). Bu bölüm Irgatı Türküsünde en son bölümde yer alan Yaşadım başlıklı şiirlerden oluşmaktadır.

“Yaşadım, şairin kitaplarında yer almayan bu bölümdeki kitaplar Mustafa Irgat’ın araştırma ve değerlendirmeleriyle Adam Yayınları’ndan (1991) yayımlanan ‘Irgatın Türküsü’ (bütün şiirleri kitabında yer almıştır)” (Irgat, 2018: 179).

2. BÖLÜM

CAHİT IRGAT’IN ŞİİRLERİNDE İNSAN

*İnsanı insan formu içinde insan etmek. İnsana insanlığını, yaşamayı öğretmek. İnsan hamurunu yoğurup fırınlamak, ona vermek yedirmek**

“İnsan kimdir?” sorusuna genel geçer bir tanımlama yapmak neredeyse olanaksızdır. Çünkü her insan biriciktir ve kendine has özelliklerini bünyesinde barındırır. Yaşamı kendi oluşturduğu değer yargılarıyla anlamlı kılan insan; duygu, düşünce ve eylemleriyle kendisine bir kimlik oluşturur. Bu anlamda insanın tanımını kalıplaşmış kurallara göre yapmak yüzeysel bir değerlendirme olup bu değerlendirmede şekilsellikten öteye geçemez. “Aristoteles için bir şeyin işlevi, o şeyin doğasının açıkça görülebileceği, sadece onun yapabildiği ayrıcalıklı aktivitesidir” (Aktaran; Esenyel, 2012: 211). Aristoteles, etik bir beyan olan insanın işlevini insanın doğasıyla açıklar. Her insanda farklı olan bu özünü/doğasını ortaya çıkaran da insandan başkası olamaz. “‘İnsan nedir?’ sorusu bizi hayatı anlamının özüne götürür. Eğer insan bir ‘şey’ olsaydı, biz onun ‘ne’ olduğu sorusunu sorabilir ve tabiattaki bir eşyayı veya bir endüstri üretimini tanımladığımız gibi, onu da tanımlardık. Ama insan bir ‘şey’ değildir ve o bir eşyanın tanımlanması gibi tanımlanamaz, O, sürekli bir gelişme süreci içinde olan bir canlıdır. Hayatının her anında değişir ve gelişir...” (Fromm, 2004: 207). İnsan kimdir ve insan nedir? sorularının tam karşılığı yoksa, bu durumda ancak “insan nasıl olmalıdır” sorusuna cevaplar aranılıp insanın var olma amacına uygun olacak şekilde yanıtlar verilip insan evren üzerinde konumlandırılmalıdır. İnsanoğlu yaratılış sonrası süreçte içinde bulunduğu olanaklarla sürekli olarak değişim ve dönüşüme açık olmuştur. Onun bu özelliğe sahip olması işlevsel yönüyle ilgilidir. Çünkü insan ancak bir şeyler yapıp ederek kendilik değerini oluşturur. Teknolojinin son safhasında olduğu uzay çağı diyebileceğimiz bu çağ da bile insan sonu gelmeyecek bir değişime devam etmektedir.

* (Cahit Irgat, Aktaran; Bezirci, 1976: 13).

İnsan nasıl olmalıdır? Ya da bu sorunun bir diğer karşılığı olan İşlevsel olarak insan kimdir? denildiğinde “işlev” le anlatılmak istenen ve işlevin içinde yer alan özelliklerinin açıklanması gerekmektedir. Bu özellikleri aşağıda yer alan maddeler şeklinde sıralanabilir.

a)- İnsan biriciktir. Her insan kendisine has özellikleriyle diğerinden ayrılır. İnsanın kendi farkındalık yanını oluşturmaları bu özellik ile ilgilidir.

b)- İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli iki özelliği: düşünebilmesi ve düşüncelerini eyleme geçirebilmesidir. *“Yaşamak bitkilerle ortak görünüyor, biz ise insana özgü olanı arıyoruz. Öyleyse beslenme ve büyümeyle ilgili yaşamı bir kenara bırakmalı. Bunun arkasından duyulara sahip yaşam geliyor, ama bu da at, öküz ve bütün hayvanlarla ortak görünüyor. O halde geriye akıl sahibi olanın bir tür eylem yaşamı kalıyor.”* (Esenyel: 2012: 211).

c)- İnsan, yaşamı boyunca dünyada kendi iradesiyle seçim yapmaya hak kazanan tek canlıdır. Seçim, insanın hayatında önemli bir merkez konumundadır. Çünkü insan, yaşam yolculuğuna seçimlerle başlar ve bu seçimlerin doğurduğu sonuçlara göre hayatını devam ettirir. Bu yönüyle seçim, insanın harekete geçebilmesindeki başat öğedir. İnsan, özünde birbirine zıt olan potansiyeli olan yapıcı ve yıkıcı özelliği taşır. İnsanı kutsallaştırıp yücelten onun yapıcı olan özelliğidir. Seçimini yapıcı olan değerlerden yana kullanan insan, kendi benliğinden sıyrılarak evrensel olana ulaşma yolunda kutsal bir amaca hizmet eder. Bu amaç aşkın olan değerlere seçimleri sonucu ulaşmayı kapsar.

Gerçek güç kendimizdedir. Bu yüzden neyi seçtiğimiz önemlidir. Kalbimizde kötülük mü var yoksa iyilik mi? neyi seçiyoruz? (L. Hay, 2015). İnsan içinde yıkıcı özellikler barındıran kötülüğü seçtiğinde ise hayvandan daha aşağı bir nitelikle tanımlanacaktır.

Bir insan hayvandan daha gaddar olabilir. Çünkü hayvanlar sadist değildirler. İnsanlık peki ya insanlık tarihi? savaşlar ve yıkım çağları boyunca devam etmiştir. İnsanın bu anlamda insan için saldırganlık ve yıkım sözde bir kötülük değil insanın eylemsel kötülüğüdür. (Fromm: 2004) Fromm insanın kötülüğü insanın kendi iradesiyle eyleme geçirdiği bilinçli yapımıdır şeklinde ifade etmiştir.

d)- Campbell, “Kahramanın Sonsuz Yolculuğu” adlı eserinde bireyin seçim yapabilme özgürlüğüne vurgu yapmıştır. Bu seçim, bireyi hayatta etken olmaya zorlar. Eyleme karşılık gelen seçme özgürlüğü, eşik metaforuyla anlatılır. İnsan, seçimini yapıp eşikten adımını ilk attığında bilinmeyene doğru yol alır. Bu yol kahramanın macerasına karşılık

gelir. Macerasını tamamlayan insan, yaşamın bilgisine ulaşır. (Campbell, 5-113). Bu anlamda kahraman kendi yaşamına değer katmakla bireysellikten ziyade öğrendiği bilgileri yaşamda kullanması bakımından evrensel bir değer taşır. Dünyayı değiştirme bilgisiyle donanmış kahraman, kendi beninden sıyrılarak evrenselleşme yolunda insanlığa rehber olma görevini üstlenecektir. Yaşam yolculuğunun en baş sürecinde var olma sancıları çeken kahraman, ilerleyen süreçlerde kendisinin de dahil olduğu grubun amacına yönelik çalışır. Daha sonra da evrensel boyutta insanlığın hizmetinde varlığını sürdürür. Ben olma bilincinden yola çıkan kahraman evrensel olan biz olma bilincine ulaşarak yolculuğunu tamamlar. Bu manada insanın işlevsel tanımı içinde monomit kuramı doğrultusunda kahramanın yolculuğu yer alır.

e)- İnsanın işlevsel tanımı içinde topluma da görev verilir. Her toplumun; gelenek, görenek, örf ve adetleriyle şekil bulan sözlü kurallarının yanında toplumların yaşayışını düzenleyen yazılı kuralları da vardır. Toplumun kurallarına uymayan insan ceza ve yaptırımlara maruz kalır. Normların dışında kalan birey kurallar çerçevesinde toplumun gerisine itilir. Bu anlamda insan, toplumla uyumlu bir yaşam birlikteliği oluşturmak zorundadır. “Sosyal normlar, belirli durumlarda nasıl davranılması gerektiği hakkında yol göstericiliği olan ve beklenen davranış yapılmadığı zaman ceza verici bir tepki doğurarak yaptırım gücü yaratan kurallar olarak tanımlanabilir. Yaptırım gücü en hafifi tasvip etmemeyi gösteren dudak bükmeden başlar, guruptan atılma veya ölüme kadar gider.” (Cüceloğlu, 2009: 558).

İnsanoğlu, yaşamı boyunca varoluşsal kaygıyla kendi benini inşa etmeye çalışır ve toplum tarafından oluşturulan çeşitli kurallarla temas halinde bulunur. Bu kurallar kişiyi sınırlandıran kurallar olmadığı sürece birey için sorun teşkil etmez.

Öğrenmek için özgür olmak zorundasınız. Deney yapmak, araştırmak, yanlışlar yapmak için özgür olmalısınız. Bana bu olanağı verin. Var olmama, kendim olmama ve gereksinme duyma sevincini bulmama olanak verin. Kendi sorumlarımı çözmek için beni kısıtlamayın” (Buscaglia, 1982). İnsanın işlevsel tanımı içinde toplumun payı da yatsınamaz.

Cahit Irgat’ın içinde bulunduğu döneme baktığımızda dünya ülkelerinde II. Dünya Savaşı yaşanmaktaydı. Bir yandan endüstri hızla gelişmekte fabrikalar giderek çoğalmakta öte yandan insan emeği bu fabrikalarda sömürülmekteydi. Ülkede genel

manzara yoksulluk ve fakirlik içinde bulunan insanın emeği sömürülmekte, insan; ekonomik, siyasi ve sosyal her yönden değersizleştirilmekte ve basite indirgenmekteydi. Irgat'ın döneminde sanatçılar özgür olarak düşüncelerini ifade edemiyorlardı. Özgür olarak düşüncelerini ifade eden Toplumcu Gerçekçi Edebiyatçılar tutuklanmaktaydı. Bu anlamda sanatçılar, seslerini duyurabilmek için eleştirilerini imgelerle örtülü, dolaylı yoldan kimi zaman ironik bir söylemle anlatmayı tercih etmişlerdir. 1940 kuşağı şair ve yazarların içinde bulunduğu durum değerlendirildiğinde;

“1939-1945 döneminde harp vardı. Sermayenin egemenliği uğruna insanlar yığınlar halinde öldürülmekteydi. Geleceğin üzerine kara bulutlar kanat germiştir. Umut sürgün edilmiş, düşlere pranga vurulmuştur. Ve bunların etkileri, gün geçtikçe derinleşen bir biçimde Türkiye’de varlığını duyurmaya başlamıştır. Baskı ve terör günden güne artmakta idi. Nazım Hikmet tutuklu idi. Sabahattin Ali ve diğer toplumcu yazarların üstünde siyasal iktidarın yanı sıra bir de ırkçı-turancı gürûhunun ağır baskısı vardı. Sözün kısası, bütün toplumcu sanat ve düşün adamları bir insan kafesine alınmıştı. Ve bu kafes her geçen gün biraz daha daralmaktaydı. O sıralarda güncel olan buydu. Yazarlar-çizerler-düşünürler bundan etkilendi. Şiirde hikâyede temler bundan oluştu. Sanatçı, insanın hiçlendiği bu dönemde insan sevgisine, umudun sürgün edildiği bu dönemde umuda, gelecek üstüne kara bulutların kanat gerdiği bu dönemde geleceğe güvene yönelmişti... Tikel olanda geneli, özgül olanda evrenseli, soyut olanda somutu... yakalayıp yansıtmaya çalıştı. Bir yandan kendi toplumun gerçekleriyle hesaplaşırken öte yandan da kalemini anti-faşist dünya cephesinin emrine verdi” (Ergün, 1973:37-38).

1940’lı yıllarında yaşayan toplumun içinde bulunduğu durum böyleyken bu dönem şair ve yazarların insana yönelmeleri, bu dönemin içinde yer alan Cahit Irgat’ın da şiirlerinde her yönüyle insan konusunu/temini işlemesi doğaldır. Cahit Irgat’ın şiirlerinde yer alan en çok işlenen bireysel ve toplumsal konular/temler: Kölelik, özgürlük, umut, inanç, aşk, yaşam, sevgi, barış, savaş ve savaş karşıtlığıdır. Irgat, bu konuları ve temleri okuyucuya direk olarak sunmamıştır. Şiirlerinde insanı işlevsel olarak işleyen şair konu/temleri işlevsel metaforlara dönüştürmüştür. Bu anlamda bu konu/temler Irgat’ın şiirlerinde insanın işlevsel tanımı içinde yer alır.

2.1. CAHİT IRGAT’IN ŞİİRLERİNDE KONU VE TEMLER

2.1.1. Kölelik Konusu/Temi

Cahit Irgat köleliği, şiirlerinde özgürlüğün unutulmuş hikayesi konusunda/teminde muhtevalsal yönüyle işlemiştir. İlk yaratılışa telmihte bulunan şair değeri yüceltilen aziz insanla günümüzdeki insanı karşılaştırarak insanın değerli yanını okuyucuya hatırlatma görevi içinde sunmuştur.

2.1.2. Yaşamak Konusu/ Temi

Cahit Irgat, yaşamak konusunu/temini bireyin ontolojik olarak kendini gerçekleştirme çabası içinde işlemiştir. Bu anlamda şair insanın yaşamı boyunca bıkip usanmadan eylemde bulunması gerektiğini vurgular. “Özgürlük, adalet ve kardeşliğin hüküm sürdüğü mutlu bir dünya tasarlar. Bu dünyanın kurulması için durmadan çalışmak, her türlü acıya göğüs germek gerektiğini bilir” (Bezirci 1976: 12).

2.1.3. Sevgi Konusu/Temi

Şair, birlik ve beraberlik içinde dünyayı kucaklayan felsefe şeklinde “sevgi” konusunu/temini evrenselleştirmiştir.

2.1.4. Umut ve İnanç Konusu/Temi

Cahit Irgat, şiirlerinde yer alan umut ve inanç konularını “umuda inanç” şeklinde bütünleştirmiştir. Irgat, “umuda inanç”ı yolculuk kültürü içinde işlemiştir. Mitoloji anlatılarında yer alan monomit kuramında dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan herhangi bir insanın bireysel olarak çıktığı yolculuk anlatılır. Sınavlar neticesinde erginleşen insan “ben” kimliğinden sıyrılarak toplumsal bir kimlik olan “biz” kimliği ile bütünleşerek yolculuğunu tamamlar. Bu anlamda Cahit Irgat’ın şiirlerinde mitolojik anlamda yola çıkan birey için “umuda inanç” kavramı bireyi eyleme yönlendirerek geleceğe taşıyan, temel yapı taşı olur.

2.1.5. Özgürlük Konusu/Temi

Cahit Irgat, özgürlük konusunu/temini anlatırken canlılar içinde sadece insanda bulunan bireyin seçme iradesine gönderme yapmıştır. Bu anlamda şair, her insanın yaşam yolculuğunu kendi özgür iradesiyle yaptığı seçimle tamamlaması gerektiğini vurgular. İnsanın özgür seçimleri bireyin kendi kimlik inşası olan ismini taşıma bilincini oluşturur. Bu anlamda şair, evreni savaşla yok eden insana seslenişte bulunarak bireyin insan olma bilinci olan ismini taşıma bilinciyle yaşamını sürdürmesi gerektiğini vurgular. “Cahit Irgat, şiirlerinin dokusuna nüfuz ettiği insanoğlunun değiştirici ve sömürücü egemen güce direnerek kendi kaderini yine kendisi çizmesi gerektiği hükmünü okura bir vasiyet niteliğinde sunar” (Erol, Taş: 2017: 64). Şair, insanların seçimini özgür iradeleriyle ırk, dil ve din ayrımı yapmadan tüm insanlara değer katacak eylemlerde bulunması gerektiğini vurgular.

2.1.6. Savaş Konusu/ Temi

Cahit Irgata göre insan, yaratılışından bu yana kendi çabasıyla inşa ederek oluşturduğu insanlık değerlerini günümüze taşımış ve geleceğe de taşıyacaktır. Şair, insanlık değerlerinin yıkım sebebini savaşa atfetmiştir. Irgat, şiirlerinde yer alan savaş insanlık değerlerinin yok oluşu şeklinde konu ve temi işlevsel olarak aktarmıştır.

2.1.7. Benlik İnşası Konusu/Temi

Cahit Irgat'ın şiirlerinde benlik inşası, bireyin kendi kişisel arzu ve menfaatlerini içeren hedeflerini gerçekleştirmek için değildir. Cahit Irgat'a göre Birey, topluma faydalı olabilmek için “ben de varım” diyebilendir. Irgat'ın şiirlerinde “ben de varım” seslenişsel bir eylem olup evrensel olan “biz”in içinde yer alma çabasını gösterir.

2.1.8. Aşk Konusu /Temi

Cahit Irgat, şiirlerinde soyut olan bireysel aşka yer vermemiştir. Irgat'ın şiirlerinde aşk, bireyde filizlenir, toplumla bütünleşerek somutlaşır. Bu anlamda onun şiirlerinde lirik soyut bir aşk temi/konusu yoktur. Şair konu/temi olarak aşkı işlediği şiirlerinde aşkı iki kişiyle sınırlamaz. Onun aşkı kalabalıklar içinde yeşererek büyür. Irgat'a göre aşk; dil, din, cinsiyet ayrımı yapmadan dünyanın her yerinde yaşayan tüm insanlarla birlik ve beraberlik içinde olabilmektir. Aşk bu anlamda birbirine zıt olan kadın ve erkeğin birbiriyle olan duygusal yakınlaşması değildir. Tüm zıtlıkları içinde barındıran dünya insanının birleşerek sevgi içinde, birlik ve beraberlik içinde tek yürek olarak yaşamasıdır. Cahit Irgat'ın şiirlerinde yer alan insanın işlevsel tanımı içinde oluşturulan çalışmanın başlıkları: Yaratılıştan Günümüze Gelen Değerli İnsan, “Ben de Varım” Diyen İnsanın Evrenseli Arayışı: Biz, Özgürlüğün Unutulmuşu ve İnsan, İnsan ve yaşamak, İnsan ve Sevgi, Bireyin Yolcuğu ve Umuda İnancı, Seçim Yapan İnsan ve Özgürlük, Aşk, Değerlerin Yok Oluşu ve Savaş şeklindedir.

2.2. YARATILIŞTAN GÜNÜMÜZE GELEN DEĞERLİ İNSAN

Cahit Irgat insana evrenin en değerli en kutsal varlığı olarak bakar. Şiirlerinde de insanın yaratılıştan gelen kutsal yüce vasfına vurgu yapar. Bu amaçla yazdığı şiirlerinde geçmişten günümüze gelen zaman metaforu içinde insanın kutsiyetini ifade eden yüceltilen değerli yanının unutulduğunu dile getirmiştir. Bu anlamda geçmişe telmih yapan bir söylemle insanın değerli yanını okuyucuya hatırlatmıştır. “Cahit Irgat, şiir hayatını anlatırken, ‘Odamızı, döşeğimizi, ekmeğimizi, içkimizi paylaştığımız şairler olmuştur’ diyor. ‘Bunların kimi sağdır, kimi ölmüştür. Bunların kimi doğru yolda, kimi

dönmüştür. Kimi halâ yazıyor, kimi susmuştur. Oysa tam yazılacak zaman şimdi. Tam konuşulacak zaman. Dün biz bir şeyler hazırlamağa çalıştık bugünkü kuşaklara. Bugün de daha güzelini hazırlamak gerek yarınlara. Şiirin mükemmel yapısı içinde. Ustaca ve insanca yapılmalı bu. İnsanı insan yapabilmek, insanı insanlığa vardırabilmek için' diyor" (Meriçelli, 1969: 67). Ona göre insan, ilk yaratılıştaki insan olan Âdem'in özüdür, kutsaldır ve değerlidir. İnsan, yaşam yolculuğundaki eylemlerini bu bilinçle yerine getirmelidir. "O insanı dünyada var olan bütün varlıkların üstünde görür. Herkesin de insanı bu şekilde görmesini ve insana bu bakış açısıyla değer vermesini ister. Fakat mevcut durum böyle değildir. Çünkü insan güçlüler tarafından onuruna yakışmayacak davranışlarla ezilmektedir. Ekonomik güç sahipleri insanın emeğinin karşılığını vermemektedir. Bu nedenle insan emeği sömürülmektedir" (Erol,2012: 8). Irgat'ın sevgisi evren üzerindeki tüm insanlığadır. Bu yüzden savaşı, insanların birbirlerini öldürmelerine kendi içinde bir anlam veremez. Savaşın yıkımını tüm çıplaklığıyla ortaya seren şair, dünya insanının barış içinde yaşamasını sonuna kadar savunuyor. Böyle bir dünyanın kurulması için de durmadan çalışmak gerektiğini dile getiriyor (Bezirci, 1969).

"Ben yaşamak arzulusu fedai,
İyiliğin, kardeşliğin namütenahi
Size mesut günleri müjdeliyorum
Feryat eden toprakta
Ağlayanlar, takatsızlar, mazlumlar
Soğukların, açlıkların
Bankaların çiğnediği çocuklar
Yağmur yüklü gözlerimiz saadetle yıkansın,
Size mesut günleri müjdeliyorum" (Irgat, 1998:40).

Bireyin yaşamı bireye görev yüklemektedir. Bu görevle bireyin topluma karşı sorumluluğu vardır. Sorumluluk, insanın hayat felsefesindeki bir değeri olur. İnsan bu değerle dünyada birtakım işlevler yerine getirecektir. Böylece insan ben merkezlikten uzaklaşarak daha üst bir düşünce sistemi kurup akıl sistematliğini evrene yönelterek adeta kutsal bir varlığa bürünecektir. İnsanın kutsal yanı onun biricikliğini vurgularken aynileşen toplum üzerinde farklılığını ortaya çıkarır. İnsan ussal olan yanını sorumluluk bilinciyle insanlığa ve evrene hizmet etmekten yana kullanmalıdır. Şair, bu şiirde "ben"den yola çıkarak insanın işlevsel olarak tanımına işaret etmiştir. "Ben yaşamak arzulusu fedai/İyiliğin, kardeşliğin namütenahi" diyerek yaşamdaki gayesini açıklamıştır. Şair yaşamayı arzuyla istemektedir. Fakat bu isteğini kendi istek ve arzuları için değil insanlara faydalı olabilmek için istemektedir. Bir fedai olarak yaşam yolculuğuna çıkan

şair, barış ve iyiliğin sonsuza kadar yaşayacağını söylemektedir. “Size mesut günleri müjdeliyorum” dizeleriyle çabasının sonucunun meyve vereceğine inanmakta olup umutlu olduğunu dile getirmektedir.

Tarihe tanıklık eden Cahit Irgat, şiirlerinde savaş konusunu oldukça sık işlemiştir. 1940 kuşağı şairlerinden olan Irgat, II. Dünya Savaşı’nı görmüş ve savaşın getirdiği yıkımların da şahidi olmuştur. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti, tarafını belirterek sonradan savaşa katılmış olsa da ve vatanın sınırları içinde can kaybı yaşanmasa da hem ekonomik hem de sosyolojik olarak savaştan ülke olumsuz etkilenmiştir. Dünyada yaşanan bu kaos ortamı karşısında sanatçılar da etkilenmiş ve II. Dünya Savaşı’nın olumsuz atmosferini eserlerine bir şekilde yansıtmışlardır. “Bilindiği üzere II. Dünya Savaşı, faşizmi yeryüzüne yaymak için açılmış bir savaştır. Halkları köleleştirmek, özgürlükleri kaldırmak, sömürüyü pekiştirmek amacıyla açılan emperyalist bir savaş...” (Bezirci, 1964: 63). Irgat savaş konulu şiirlerinde savaşın getirdiği yıkımları toplum üzerindeki etkisini anlatır. Fakat onun asıl vurgulamak isteği kim kazanırsa kazansın savaş evrenin düzenini kaosa çevirecektir.

Toplumcu gerçekçi şairler savaş karşıtlığını şiirlerinde dile getirirlerken savaşta bir kazananın olmadığını, savaşın her iki tarafın da yenilmiş oldukları şeklinde ifade ederler (Ertuş,2022). Irgat’ın gayesi evrensel olan değerleri yakalamaktır. Ait olduğu kendi toplumundan sıyrılan şairin dizelerinde tüm insanlığa sesleniş vardır. Ona göre savaşta kimin galip geldiğinin bir önemi yoktur. Irgat, “Rüzgârlarım Konuşuyor” isimli şiir kitabını “İthaf” adlı şiiriyle başlar:

“Niçin yaşadığımı, öldüğünü bilmiyen
Dert çeken dost
Çürüyen dost
Sizin için söylüyorum
Milyonlarca harp ölüsü adına
İyiliğin, kardeşliğin, hürriyetin
İnsanlığın şarkısını (Irgat, 1945: 5).

“Hani insan değerliydi? Hani insan azizdi? İnsanın yok edilişi nedendir?” gibi soruları okuyucuya yöneltmektedir. Böylece Irgat, yaratılıştaki ilk öze döner ve yaşadığı topluma da bu özü hatırlatmak ister. Şairin bu anlamda gayesi öze dönüştür. Öze dönen insan evreni anlamlandırma yolunda kaosu kozmosa çevirecektir.

"Dünya üstü bozuk düzen bir dünya
 İnsan kutsal insan korkunç,
 Rotaları çizili
 İşte sevinç işte hınç" (Irgat, 2018:199).

Dizelerinde şair, insanın iradesiyle seçim yolundaki tarafını belli edebileceğini dile getirmektedir. Kaynağı bireysel olsun teknolojik olsun dünyayı savaşlarla yakıp yıkan insandır. Evrene anlam ve değer katan, kaosu kozmosa çeviren de yine insandır. Irgat'ın şiirlerinde yaşam olgusu; birlik ve beraberlik içinde olmaya karşılık gelir. Ona göre insan çok değerlidir ve dünyaya özgür olarak gelmiştir. Ne savaşla ne de kapitalist sistemin dayattığı köleleştirme politikalarıyla insanın seçim yapma hakkı elinden alınamaz. Böylece yaratılıştaki ilk öze, değeri yükseltilecek insana dönüşmüş olunacaktır. Bu amaçla oluşturduğu şiirlerinde insanın ilk yaratılışına telmihte bulunmuş, insanın ilk yaratılışındaki değerinin yüceliğine günümüz insanına hatırlatmıştır. Bu anlamda Irgat, şiirlerinde Modern çağın getirmiş olduğu savaş ve köleliğin çözüm kaynağını da yaratılıştaki ilk öze, insanın azizliğiyle bağdaştırır. "Ekmeğinin kölesi/ Ekmekten Aziz insan" (Irgat, 1952: 19). Bu anlamda Irgat'ın şiirlerinde yer alan kölelik bir kişinin ya da devletin boyundurluğu altında yaşayan insanın ya da insanlığın köleliği değildir. Özgürlük adı altında insanlığın kendi ürettiği teknolojiye köle oluşudur. "Cahit Irgat'ın şiirlerinde sömürü de işlenmiştir. Marksist dünya görüşüne yaslanan şair, sömürüyü büyük oranda emek ve alın terine yönelik olarak ele almıştır. (Ertuş, 2022: 78).

"Biz insanlar
 Bir avucun
 Beş parmağı kadar kardeş
 Boyun eğmiş, razı olmuşuz
 Gömülmüşüz çamuruna alın terinin
 Mayasına, hamuruna kara ekmeğinin (Irgat, 2018: 79).

Bir şekilde köleşen insan için kölelik, ilk çağdan günümüze kadar farklı açılımlarla farklı isimlerle gelmiş olsa hep var olacaktır. "İnsan kimdi?" sorusunu okuyucuya yönelten şair, okuyucudan kendisine dönüş yapmasını ve yaratılıştaki manasını düşünmesini ister. Irgat'ın ölümünden yıllar geçmiş olsa da şiirleri hep geleceği kucaklar. Günümüz modern insanı, teknolojinin sağladığı faydalardan son safhada yararlanırken diğer yandan bu teknoloji ona kim olduğunu unutturarak kendi benliğinden uzaklaştırmıştır. Bu anlamda Irgat'ın şiirleri değişen koşullarda her daim kendisine zemin bularak her tabakadan her çağdan insana seslenecektir.

"Usanç geldi arpa boyu sevinçten,
 Bu dert bize yakışmıyor
 Biz bu şehrin çocukları
 Bu dünyanın mayası
 Ekmeğinin kölesi
 Ekmekten Aziz insan
 Bu dert bize yakışmıyor." (Irgat, 1952: 19).

“Bu Şehrin Çocukları” başlığını taşıyan şiir, Irgat’ın Toplumcu Gerçekçi bir bakış açısıyla yoğurduğu şiirlerinden biridir. Şair, “Bu Şehrin Çocukları” şiirinde Şehri mekânın imgesel gücü içinde kullanmıştır. Şairin, Toplumcu Gerçekçi bir duyuşla kaleme aldığı şiirlerinde genel olarak şehir; açlıkların yaşandığı, fakirlik, savaş, ölüm, özgürlük ve kölelik gibi toplumsal unsurların açıkça kullanıldığı mekânsal alandır. “Bu Şehrin Çocukları” başlıklı şiirinde şair, şehirle çocukları bütünleştirmiş ve şehir insanın ontolojik olarak sığınağı olan bir yer olarak tasavvur etmiştir. İnsanlığın varoluş kaygısı şehre yansıtılarak şehir toplumun tüm acılarının toplandığı mekân işlevi görür. Ayrıca şehir, barındırdığı olanaklarıyla sığınma ve dinginleşme yeri olduğu gibi harekete geçme eyleminin de odak noktasıdır. Bu anlamda şehir insanın özsel değerinin açığa çıktığı somut bir mekandır.

Mekân bireyin kendi içsel bütünlüğünü bir anlamda varoluşsal döngüyü sağladığı alan olup birey kendi varoluşunu oluşturduğu bu süreç içerisinde mekandaki somut olan her nesne bireyle bütünleşerek mekan- insan diyalektiği sağlanmış olacaktır. Bu anlamda mekân, bireyin zaman metaforu içinde varoluşsal döngüsünün akışkan bir devrimidir (Korkmaz, 2017).

“Usanç geldi arpa boyu sevinçten” diyen şair toplumun ezilen kısmının sesini duyurmaya çalışır. Kendisini de dizelerine katarak bütünsel bir duyuşla “biz” ifadesiyle dünyaya haykırır. Şairin amacı da şiirlerinde evrensel insan modelini yakalamak olmuştur. İnsanın; bu dünyada yaşayan en değerli varlık olduğu idrak eden şair, ilk insan olan Hz. Âdem’in yaratılışına da telmihte bulunmuştur. İnsan yaratılıştan Azizdir, değerlidir ve özgürdür. “Bu dert bize yakışmıyor” diyerek meta unsuru olan köleleşen günümüz modern çağ insanına, diğer bir deyişle tüm insanlığa seslenişi vardır: “Bu dert bize yakışmıyor”.

"Alınlardan ter akmakta
 Şair insanları sevmekte
 İnsanlar üşümekte, ölmekte
 Gıcır gıcır doğmakta
 Su demiri eritti

"İnsanlar Sövuşmekte" (Irgat, 1952: 12)

Irgat, hem Su Demiri Eritti şeklinde şiirini başlıklandırmış hem de beşinci dizede aynı ifadeyi ikinci kez kullanmıştır. Böylece okuyucunun dikkatini ana fikre yönlendirmiştir. Su sembol olarak açıldığında berraklığı, temizliği, kutsallığı, doğurganlığı, şifa vermesi gibi birçok kültürel değerleri imler. Uçar (2020)'ın aktardığına göre Eliade'ye göre Akan su, yaşar, hareketlidir, şifa verici ve yol gösterici özeliği vardır. Böylece suyun güç, yaşam canlılık ve sürekliliği ifade eden yönü vardır. Su Kültü de bünyesinde bulunan kutsallığı sürekli ortaya çıkartır. (Eliade, 2003: 206). Cahit Irgat, bu şiirinde yer alan "Su" imgesiyle insanın yaratılışındaki saflığı ve masumluğunu suyla bütünleştirmek istemiştir. "Gıcır gıcır doğmakta" dizesinde dünyaya günahsız bir şekilde gelen insanın masumluğundan bahsederek insanın tıpkı su gibi saf olduğunu vurgulamıştır. Fakat bu masum insan tarih sahnesine birbirini öldüren bir manzarayla karşımıza çıkıyor. Sevginin yerini nefret, iyiliğin yerini kötülük alıyor. Şair bu durumu "su" imgesini kullanarak somutlama yaparak anlatıyor. "Su demiri eritti" ifadesiyle yumuşak huylu su güçlü bir demiri nasıl eritebiliyorsa, günahsız aziz insan da giderek canileşerek tüm dünyayı yok edebileceğine vurgu yapar. Irgat'ın şiirlerinde geçen "savaş" olgusunda şair savaşın getirdiği yıkımdan bahsetmekle kalmaz aynı zamanda insanın giderek canileştiğini, değerli insan seçimini iyilikten, dünyaya anlam katma yönünde değil de dünyayı yok etmekten yana kullandığına da söylemektedir.

"Şarkılarım denizdendir, güldendir
Şarkılarım insandandır çocuğum
Çamurdandır, hamurdandır, sudandır,
Mayadandır, ekmektendir, sendendir" (Irgat, 1952: 15).

Irgat'ın bu şiirinde de topluma seslenişi vardır. Bu seslenişi "çocuğum" ifadesiyle dile getirmektedir. Masumluğu saflığı çocukla sembolleştirmiştir. Irgat, şiirde yaşama yönelik hayallerini, ideallerini simgesel olarak şarkılarında bütünleştirmiştir. Şarkılarını da insana atfetmiştir. Bu şiirde insanın kutsallığına, saflığına, temizliğine; hamur, su, maya ve "ekmek" kelimeleriyle ifade etmiştir. Bu ifadeleri de bir metafor olarak çağrışım amaçlı kullanır. Böylece dünyayı anlamlı kılan insanın değerini yücelterek kendi hayallerini de topluma ortak ederek hayallerinin ancak insanla anlam kazanacağını vurgular.

2.3. “BEN DE VARIM” DİYEN İNSANIN EVRENSELİ ARAYIŞI: BİZ

1940 kuşağı Toplumcu Gerçekçi şairlerin hemen hepsinin ortak düşüncelerinden biri de toplumun sorunlarını, aksayan yönlerini şiirle dile getirmektir. Amaç, toplumsal fayda olunca estetik kaygının bile gerisine düşen şairler olmuştur. Toplumcu Gerçekçi Şairler, bir yandan toplumun sorunlarını ve aksayan yönlerini şiirle duyurmaya çalışırken bir yandan da toplumun sorunlarına çözüm üretmeyi de kendilerine görev edinmişlerdir. Bu anlamda Toplumcu Gerçekçi şair ve yazarlar memleketin en ücra köşesinde yaşayan insanları da görüp eserlerine konu edinmekten geri kalmamışlardır. Rıfat Ilgaz’ın deyişiyle: “Bizim amacımız, önce içinde bulunduğumuz çağın, dönemin sorunlarını Marksist bir gözle inceleyip, topluma sunmak ve T.C. Kanunu olanakları içerisinde çözümlemelere gitmek” (Altınkaynak, 1977, Aktaran: Cengiz, 1915: 12). Bu anlamda edebiyat, Toplumcu Gerçekçi Şairler için amaçlarına ulaştırmaya götüren bir yol olmuştur. Cahit Irgat, yönünü topluma çeviren 1940 kuşağı şair ve yazarlar içinde yerini alır. Toplumunun sorunlarına kayıtsız kalmayan Irgat, kendisine bir görev edinerek ezilen toplumun yankılanan sesi olur. Yalnız bu ses ait olduğu toplumun sesinden taşarak evrensele doğru yol alır. Irgat, kendisine bir görev yüklemiştir. Evrensel tüm insanlara faydalı olmak yönünde sorumluluk bilinciyle şiirlerini yazmıştır. Şiirlerinde “ben” den yola çıkan şairin amacı “biz”in içinde yer almaktır. “biz”in içinde yer alan şair önce toplumun sonra evrenselin sesi olur. Bu bilinçle yoğurduğu şiirlerinde tüm insanları sevgiyle kucaklayan şair, birlik ve beraberlik içinde yaşamayı evrensel olan “biz”e duyurmak ister. “Ben” ve “sen” ayrımı olmadan “biz”le kaynaşan bir dünya içinde yaşamanın önemine vurgu yapan şair insanları “biz”in içine davet eder.

“İnan kardeşim inan
Omuzun omuzumda
Nefesin nefesimde
Gökyüzünü yıldız yıldız
Dilim dilim bölüşürüz yeryüzünü
Payına düşen dertler
Payıma düşer
Sen benim günümdesin
Ben senin gecende
Bir ucu sen de denizin
Bir ucu ben de
İnan kardeşim inan
Aynı suda yüzer bindiğimiz gemiler” (Irgat, 1945:16).

Irgat “inan kardeşim inan” sözleriyle insanların barış içinde aynı amaç doğrultusunda kaynaşması gerektiğini dile getirir. Bu anlamda “Sen” ve “ben” yaşamın birbirini tamamlayan birer parçaları olur ve “biz”in içinde anlam bulur.

“Ben” kavramıyla anlatılmak istenen, kendi sorumluluk ve sınırlılıklarımın farkına varmayı, “sen” kavramıyla anlatılmak istenen de bir başkasının da sorumluluk ve sınırlarının olduğunu bilmek ve özümsemek ve bir başkasının sorumluluk ve sınırlarına saygı duymak anlamına gelir. “Sen” ve “Ben” hayat boyu sürekli etkileşim içindedirler. İnsan yaşamlarının karşılıklı etkileşimleriyle kurmuş oldukları sistemin en üst basamağında “biz” bilinci yer alır. Fakat bu “biz” bilinci basamağına ulaşmak için “ben” in kendi üzerindeki tüm sorumlulukları yerine getirmesi gerekir (Cüceloğlu, 2015). Irgat, ontolojik olarak kendini gerçekleştirmeye çalışan insanları konu edindiği şiirlerinde, “Ben” den yola çıkar. Buradaki “ben”, bireyin kendi egosunun sesi olan “ben” bilinci değildir. Kendisinin kim olduğunu toplum için anlamlandıran bir “ben”dir ve bu “ben” “bizim” içinde anlam kazanacağından “Ben de varım diyen insan” kendi istek ve arzularından sıyrılarak topluma faydalı olmayı hedefler. “Ben de varım” diyen birey kalabalıklara karışmak ister. Bu ses “biz”in içinde yer aldığı evrensel değerleri ihtiva eder.

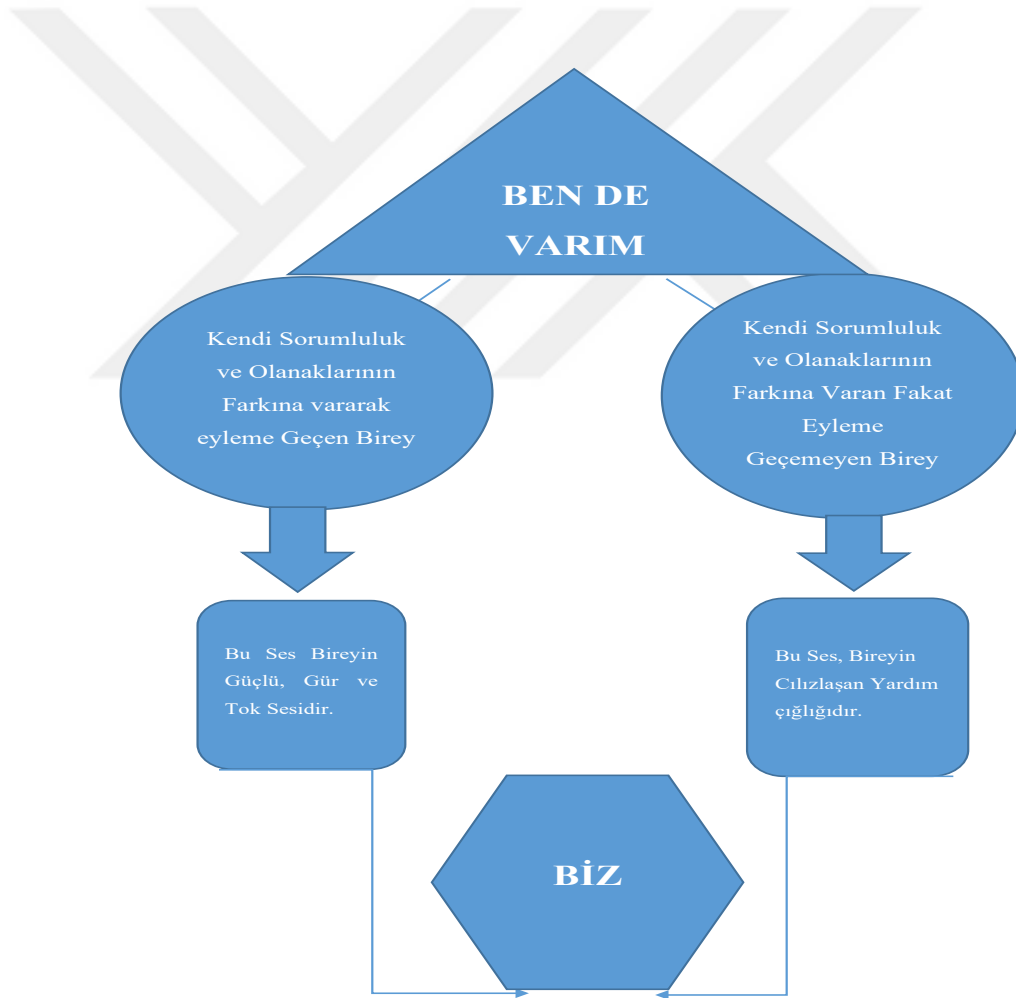
"Benzin mazot barut kokusu
Bu şarkı yaşam türküsü
Ne mene orda burada aydınlık
Çıktı çıkıyor aydınlığa insanlık
Göz göz içinde göz göz
Buldum, kendi gözlerim
Dünyanın her yerinde ben senim" (Irgat, 2018:182).

Yukarıdaki “Göz Göz” şiirinde Irgat, yaşadığı çevreden sıyrılarak evrenseli arayış kaygısı görülür. Dünyanın neresine giderseniz gidin savaş vardır, yaşam kavgası vardır ve alın teri vardır. Dünya insanını sevgiyle kucaklayan şair ırkçılığa ötekileştirmeye karşı çıkarak sen, ben ayırımına karşı çıkar. Irgat bireyin yaşamını “biz”le anlamlı kılan dünya insanını kucaklaması vardır.

“Binlerce yıl boyunca Çin’deki, Hindistan’daki ve Batı’daki filozoflar tarihin her döneminde ve her yerde aynı olan, fakat farklı şekillerde ifade edilen bir düşüncüyü dile getirmişlerdir: İnsan özne-nesne ikiliğini aşabilir ve özneyle nesnenin tam bir bütün haline getirmeyi başarabilir; böylelikle nesnellik

tamamıyla ortadan kalkar ve ‘ben’ kavramı yitilir. O noktada hakiki varlık ‘biz’e kapılarını açar ve biz içinde bulunduğumuz trans hâlden uyanırken, ardında engin ve tükenmez bir anlam bilinci bırakır” Aktaran: (Vernon, 2011: 79).

“Göz Göz” şiirinde “Biz” olmadan birey olmaz diyen şair, ancak kalabalıklar içinde birey kendi benini inşa edeceğine vurgu yapmaktadır. Irgat’ın Şiirlerinde yer alan, “Ben”den yola çıkarak evrenseli arayış kaygısı içinde insanın “biz”e ulaşmasını vurguladığı şiirleri aşağıdaki şekildeki gibi değerlendirilebilir.

Şekil 1. Cahit Irgat’ın şiirlerinde “ben” in yolculuğu ve “biz”

Cahit Irgat'ın şiirlerinde “ben” den yola çıkan bireyin varacağı nokta “biz” olur. Yukarıdaki tablodan hareketle şiirlerindeki “Ben”in “biz”e ulaşması iki şekildedir.

2.3.1. Kendi Sorumluluk ve Olanaklarının Farkına Varan İnsanın Eyleme Geçmesi

İnsan kendisini gerçekleştirip eylemde bulunabiliyorsa, artık özgür iradesiyle kendi sesini haykırır. Bu ses coşkulu, tok, gür ve güçlü bir sestir. Bu sesin sahibini herkes tanır. Kendisini var edebilmiş eteğinde bir yığın değerleriyle kalabalıklar içinde” Ben de varım” diyerek kendi yerini alır. Bu anlamda bu ses bilinçli bir eylem olup bireyin kendisine olan saygısını, özgüvenini, değerini ifade eder. İnsan olma bilincinin getirdiği tüm yücelik değerlerini “biz”le paylaşma zamanı gelmiştir. Bu anlamda “ben de varım” ifadesi “biz”in içinde kök salacak, yeşerecek olgunlaşıp meyvelerini verecektir. *“Her şey sizinle başlar ve sizi başka insanlara ulaştıran köprü sizin köprünüzdür. Önemli olan köprü budur. Eğer ben sürekli büyür, gelişirsem, kendimden gitgide daha çok şey verebilirim size. Ben, size daha çok şey öğretebilmek için öğreniyorum. Gerçekliğinizi yüreklendirebilmek için bilgelik kazanmaya çabalıyorum... Kendim için ne yapıyorsam sizin için de yapıyorum... ‘Ben’in dışına çıkın ‘biz’e katılın. Kendinizi tanımanın başkalarının da kendilerini tanımasına yardımcı olmanın en güzel yolu budur. Güçlülük bundan kaynaklanır. Dolayısıyla önce sizi kendinize bağlayan köprüler kurun, ama bununla yetinmeyin. İkinci adım, başkalarına ulaşan köprüler kurmaktır”* (Buscaglia, 1982: 115-116). Bu anlamda Cahit Irgat'ın aşağıda şiirlerinden verilen örnekler, kalabalıklara karışmak isteyen bireyin evrenseli arayış gayesi vardır. Bu gaye evrensel olan “biz”le bütünleşmiştir.

“Utaniyorum yaşamaktan
Dostlar can pazarında
Bir kurşuna satılırken;
Hiçbir şey gelmese de elimden
Canımı da mı veremezdim
Birinizin yerine?
Kanımı da mı dökemezdim yeni dünya üzerine
Açın bütün kapıları
Ben de işe yararım” (Irgat, 1945: 29).

Irgat, şiirlerini ihtiva ederken kullanmış olduğu yöntemler arasında birinci tekil şahıs ağzından anlatılmasıdır. Diğer bir deyişle Şair kendisinden yola çıkar. Irgat kendisinden yola çıkması, imgesel bir amaç içindir. Onun hedefi okuyucuların kendi benlerine seslenebilmelerini gerçekleştirmektir. “Utaniyorum Yaşamaktan” başlıklı şiirinde Irgat, “Ben de işe yararım” ifadesiyle ontolojik olarak kendisini gerçekleştiren birey, kendi

gücünün olanaklarının farkında olup ussal yanını kutsal olan bir görev için kullanır: Hizmet etmek. “Canımı da mı veremezdim Birinizin yerine?” dizeleriyle şair, toplumsal sorumluluk bilinciyle kendi canından vazgeçen bireyi anlatmıştır. Fakat bu bireyin varacağı durak kendi toplumu değil, kendi vatan topraklarından sıyrılır ve varacağı son durak evrensel “biz”e ulaşması olur. Nitekim yukarıdaki şiirde kendi canını, kendi vatan toprağı için feda etmekten daha üst bir erdem amaçlanmıştır. “Yeni dünya” için diyen şair evrensel bir görev üstlenen bireyi anlatmıştır.

"Bizim için döner çark
Çarkçısı bizden
Kaptanı bizden
Tayfası bizden
Bir biz varız

Bu geminin içinde" (Irgat:1945: 26).

Şair “Bir Biz Varız” başlıklı bu şiirinde dünyayı gemiye benzetmiştir. Yerküre olarak Dünya’nın bir düzeni matematiksel olarak bir işleyişi vardır. Bu anlamda Yerküre, bir yandan kendi eksenini etrafında dönerken bir yandan da Güneş’in etrafındaki yörüngesel döngüsünü tamamlar. “Çark” imgesiyle Irgat, Dünya’ya işaret ederek hem gerçek hem de mecaz anlamlı bir söyleyiş kullanmıştır. Şiirdeki “Döner Çark” ifadesiyle asıl anlatmak istediğı mecazi olup gücü elinde bulunduran burjuva sınıfına gönderme yapmıştır. Kapitalist sisteme boyun eğilmemesi gerektiğine inanan şair dünyayı çeviren gücü elinde bulunduran kapitalist bir sistem değil, “Bir biz varız/ Bu geminin içinde” dizelerinde asıl gücün zenginiyle, fakiriyle, ezilenle, sömürülenle her kesiminden insan olan “biz” le dünyanın çevrildiğine ve bu “biz” le dünyanın düzeninin sağlandığına işaret etmektedir.

“Biz varız’ sesleri yükselir
Akşam üstü
Balık kokan mahallelerde
Mağrur çocuklar kavgaya hazır
Şehrin eteklerinde” (Irgat, 1945: 17).

"Ne güzel canlı canlı yaşamak
Kaynaşan bir meydan ortasında" (Irgat:1945: 54).

Irgat, şiirlerinde mekân olarak şehri, oldukça yoğun olarak, farklı imgesel açılımlara kapı aralayacak şekilde kullanır. “Cahit Irgat, ilk şiirinden itibaren şehirli bir şair olarak karşımıza çıkar. Dönemin politik ve ekonomik açılımları gereğı daha çok köy ve kır yaşamına yönelen toplumcu gerçekçi şairlerin aksine tüm kitaplarında şehir insanını ve yaşamını merkeze alır” (Yılmaz, 220: 333). Irgat’ın şiirlerindeki şehirlerde, fakirden

zengine toplumun her tabakasından insan manzaraları görülür. Şairin şiirlerinde şehir çok yönlü olarak aşağıdaki dört özeliği ile ortaya çıkar.

- 1) Bireyin ontolojik olarak kendisini var edebildiği sığınak olması
- 2) Toplumun her tabakasından insanların bir arada yaşadığı alan olması
- 3) Tarihe tanıklık eden şehrin insanların öldüğü, öldürüldüğü savaş alanı olması
- 4) Şehir, Toplumcu gerçekçi şairlerin sloganı olan emeği sömürülen fakir sınıfın yaşamla mücadele ettiği alan olması.

Bu anlamda “Şehri, hem modern bilim ve teknoloji bağlamında gelişmenin mekânı, hem de kapitalist üretim ilişkilerine karşı emeği örgütlenmenin mekânı olarak gören ilk şair, Nâzım Hikmet’tir” (Narlı, 2014: 212, Aktaran: Yılmaz, 2020: 334). Cahit Irgat’ın şiirlerinde Toplumcu Gerçekçi şiiri sağlam temeller üzerine oturtan Nazım Hikmet’tin etkileri görülür. Irgat’ın şiirlerinde şehir belli bir alanı isimlendirmez. Şehir savaşın, yoksulluğun, zulmün, korkunun hüküm sürdüğü dünyanın herhangi bir alanını imler (Yılmaz, 2020).

“Meydan” şiirinde Irgat, “meydan” ifadesini kullanarak duygu ve düşüncelerini somutlaştırarak anlatmaya çalışmıştır. Birlik ve beraberliğin önemini somut olan mekânla bütünleştirmiştir. Bu anlamda insanın kendi benini inşa etmesi ancak “biz”le mümkün olacağını dile getiren şair, bu “biz”in adına da yaşamak der. “Kaynaşan bir meydan ortasında” şeklinde bir ifadeyle Irgat, değeri yükseltilmiş aydınlık temiz bir toplumu “meydan”da imlemiştir. Toplum yaşamının birlik ve beraberlik içinde insanlık değerleriyle yaşamasının önemini vurgulamıştır.

"Bütün şehirler güzel
Yorgun sokaklar terli
Ekmeğini taştan çıkaran çocuklar
Sabahçı kahvelerde harap orospular
Yaşadığımız günlerce
Derdimizle mest
Islıklarımız sarmaş dolaş, ahababız
Her Taşın Altında Biz varız" (Irgat:1945: 60).

Irgatın şiirlerinde ezilen acı çeken bütün insanlar değerlidir. Irgat, bu değerli insanı sevgiyle kucaklar. Mekân insanla anlam bulur, yaşar, gelece taşınır. İşçisiyle, yoksuluyla, zenginiyle, taksicisiyle, hayat kadınıyla toplumun her kesmi şiirlerinde yer alır. “Her taşın altında biz varız. Ben’in çığlığıyla başlayan bu ses “biz” de yankılanarak evrenselleşen “biz”in haykıran gür sesi olur.

"Ağacım, dört kol çengi kıyamet
 Her dalımda bir memleket
 Uzar kollarım uzar
 Taşımda toprağımda bereket
 Köklerimden başlar hürriyet
 Bana çarptıkça anlar
 Yağmur yağmur olduğunu
 Rüzgâr, rüzgâr.
 Taşımda toprağımda kıyamet
 Köklerimden başlar hürriyet" (Irgat, 1952: 8).

Şair yukarıdaki “Ağaç” şiirinde iki türlü anlama yer verir. “Her dalında bir memleket ve köklerimden başlar hürriyet” sözleriyle adeta Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni bir ağaçla özdeşleştirmiş gibidir. Hür bir ulusun Kurtuluş Savaşı’nı alnının akıyla kazanmasını dile getirerek Cumhuriyet’in ilanı ve devamlılığından bahsetmiştir. “Uzar Kollarım Uzar” sözleriyle uzunluğun sınırını belirtmemiştir. “Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacak ancak Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır”. Bu anlamda Atatürk’ün bu sözünü destekler gibidir. Diğer anlamı ise Ağaç, güçlü bir insanı imler. Gücünü memleketinin insanından alan bir ağaçtır. Onun ve içinde yaşadığı toplumun özgür oluşu yaşamı anlamlı kılar. Ağacın Kökü “ben” i imlerken kolları “biz” i vurgular. Şair okuyucuya, gücünü birlik ve beraberlikten alan bir manzara çiziyor.

2.3.2. Kendi Sınır ve olanaklarının Farkına Varan Fakat Eyleme Geçemeyen Birey
 Cahit Irgat’ın şiirlerinde “Ben” den yola çıkan bireyin “biz” e ulaşma çabası irdelendiğinde, ontolojik olarak kendisini gerçekleştirmeye çalışan birey süreç sonunda psikik olarak kendisini tanımlamış kendi olanaklarının ve yapabileceklerini farkına varmıştır. Fakat birey, eylem yönünde harekete geçecek güze sahip değildir. Yaşam yolculuğuna eyleyerek adım atamayan birey için “ben de varım” demek son bir kurtuluş hamlesi olup bir yardım çılgılığıdır. Bireyi eylem ediminden yoksunlaştıran nedenler arasında toplumsal baskı nedeniyle sosyolojik olabileceği gibi, bireyin kendisine yabancılaşması şeklinde psikik bir olgu da olabilir. Nitekim bu nedenler arttırabilir. İnsanı diğer canlılardan ayıran en temel özeliği düşüncelerini yani ussal yanını eyleme geçirebiliyor olmasıdır. Eyleme gücünü kaybeden insan kendi ussallık yanından uzaklaşarak “eyleyemeyen” vasıfsız bir sığata büründürecektir.

“Ben bir insanın ancak kendisini ifade ettiği ve içindeki güçleri kullandığı takdirde kendisi olacağına inanıyorum. Eğer insan bunu yapmazsa ve eğer hayatı

‘olmak’ tan ziyade ‘sahip olma’yı ve kullanmayı içerirse, o zaman kendisi olmaktan çıkar ancak bir ‘şey’ olur. Hayat onun için anlamsız bir hale gelir ve bir acı kaynağı halini alır. Oysa asıl haz, gerçek aktivite ile elde edilir. (Fromm, 2004: 39).

Bu anlamda Irgat’ın şiirlerinde “ben de varım” insanın son bir hamleyle kurtuluş çırpınışıdır. Bu çırpınış, bireyin cılızlaşan giderek azalan ama devam eden hareket edimidir. Bireyin umudu kalabalıktır.

“Gölge mi şu meydan ortasında uzanmış yatan?

Yokluk fişkırıyor tabanlarından

Ama şiir söylüyor, yaşadığı besbelli (Irgat, 2018: 88).

Şair bu şiirinde ölüm eşiğine gelen bireyin hala nefes aldığı onun yaşadığını gösteriyor. Birey bu durumda şiir söyleyerek, yani nefes alarak hala yaşamaya devam ediyor. Irgat, bu dizelerde şair için şiir yazmanın önemini, yaşam için solunan bir hava gerekliyse şair için de şiir yazmak hava kadar önemlidir. Özdeşleştirmiştir. Irgat, yalnızlaşan, köleşen ezilen ve değersizleşmeye yüz tutmuş insanın cılızlaşan çılgınlığını hala nefes almasıyla özdeşleştirmiştir. Toplumcu Gerçekçi bir bakış açısıyla yaşam kavgasındaki ezilen, sömürülen bu insanların cılızlaşan haykırımlarını şiirde kendi beninde imgeleştirerek onları kalabalıklara tanıtır. Bu insanlar artık kalabalıklar içinde nefes alarak yeniden var olacaklar, hayat bulacaklardır. Bireyin umutları hayalleri geleceğe yönelik tüm çabası “Biz”in içinde yeniden filizlenecektir.

“Konuş benim altın sesli şairim

Onlar da öğrenirler

Yaşamayı sevmeyi

Ekmek şiir, insan şiir

Toprak şiir koktukça” (Irgat, 2018: 88).

Burada Irgat, nefes alan bireye emir şeklindeki bir üslupla, konuş! Diyerek bireyin artık haykırma zamanının geldiğini söyler. Bu anlamda topluma seslenişte bulunarak, Seni duyan, gören ve anlayan birileri mutlaka olacaktır. Diyerek toplumsal mücadeleye devam edilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

"Yemişlerim dallarımda çürümüş

Dal kökünden habersiz

Büyümüş de büyümüş

Dal ölmüş

Kök habersiz

Buz Tuttu yeleleri atların
 Delik deşik dert içimiz
 Yer yırtıldı, Gök yerinden oynadı
 Kirli çocuk şimdi gökyüzü
 Türküler mağrur
 Sokaklar Ilık
 Kalabalık Kalabalık
 Her şey pırıl pırıl aydınlık" (Irgat, 1952: 26-27).

Yukarıdaki “Gece Çuval Gibi” Şiiri Muhtevasını zıtlıkların yoğurduğu Irgat’ın şiir iklimini ortaya çıkartan şiirlerden birisidir. Şiirde şair adeta bir kompozisyon niteliğindeki anlatıma kapıları aralar. Şiir giriş gelişme ve sonuç bölümüne ayrılarak değerlendirilebilir. Özgün değerleri içinde kendisini olgunlaştıran her insanın, kendisini hayata bağlayacak umutları ve hayalleri vardır. İnsan gelecekteki hayallerine ulaşmak için bugününü geleceğe yönelik olarak inşa eder. İnsanın üreten bir varlık olması için öncelikle içinde bulunduğu zaman dilimini en iyi şekilde kullanması gerekir. “Gece Çuval Gibi” Şiirinin giriş bölümü kendi benini fark edememiş yaşamın belirli bir noktasına gelmiş hayalleri umutları kendisinin haberi olmadan ölmüş olan insanı anlatır. Birey bir anda kendisini yaşarken öldüğünü fark eder. Kökleri hala diri olan sadece nefes alıp veren, hayatı yaşamak için yaşayan şiirde imlenen bu insanın geleceğe yönelik ne umudu ne de hayalleri kalmıştır. Şiirde geçen yemişleri olan bir ağacın yemişlerinin dallarında çürümesi ifadesi, üreten, emek veren topluma değer katmayı amaçlayan bir insan için yemişleri dallarında çürümüştür. İnsan yaşarken öldüğünün farkında bile değildir. Özünde dünyayı barındıran bir insanın bu duruma düşmesi karşısında şair bu durumu “yer yırtıldı, gök oynadı” diyerek bu durumu kıyamet haberiyle özdeşleştirmeye çalışmıştır. “Kirli çocuk şimdi gökyüzüm” diyerek yaşam tüm masumiyetini yitirdiğini dile getirmiştir. Yaşam, insanların elinden sevincini, hayallerini umutlarını ve yaşamda eyleyerek ilerleme gücünü elinden almıştır. Gökyüzü tüm masumiyetini kaybeden “kirli çocuk”tur şimdi. Şiirin sonuç bölümünde şair, yazgısı biranda tersine dönen insanı anlatıyor. Tüm hikâye kendi benini inşa edemeyen, hayalleri umutları yarıda kalan yaşarken ruhsal anlamda ölen insanın şarkısı şiirde anlatılırken, bu insanın yazgısının biranda tersine dönerek yaşam sevinciyle hayata tutunuşundan bahsedilmiş. Irgat, bireyin varoluşsal yönünde kendisini ancak toplum içinde gerçekleştirebileceğine inanıyor. Birey ancak fakir, ezilen insanların da içinde olduğu, olumlu ve olumsuz her kesimden tüm değerleriyle güzel olan bir toplumla yeşerecek kök salacak devleşecek böylelikle canlı

canlı yaşayan bu insan kendi şarkısını bıkmadan usanmadan anlatacaktır. “Her şey pırıl pırıl aydınlık” sözleriyle bir insan, yeniden dirilen bir insan ki bu durumda kıyamet yerini cennete çevirecek toplum oluşturduğu kendi cennetinde yaşayacaktır.

Irgat’ın şiirlerinde bireyin yaşam olgusu bir süreç sonucunda oluşan bir yaşam olduğu görülür. “Yaşam yolculuktur; yaşam süreçtir, yaşam ereğe varmaktır” (Buscaglia, 1982: 39). Bu süreç sonunda birey ya kendisini gerçekleştirir. Ya da kendisini gerçekleştiremez. Zamansal bir tasavvur olan bu süreç içinde birey değişir, dönüşür. “İnsan kişiliği, başına gelen olaylar karşısında durağan bir varlık değildir. Yoga analiziyle mercek altına alınan her insanın birer süreç olduğu görülmüştür. (Vernon, 2011: 89-90). Bu anlamda Irgat, şiirlerinde ontolojik kendisini gerçekleştiremeyen hem kendisine hem de ait olduğu topluma yabancılaşan, yalnızlaşan insanlara da yer verir. Bu durumdaki insanlar, kurtuluş için hiçbir eylemsel hamlede bulunmazlar. Kendi kabuklarına çekilirler. Bulundukları durumdan şikâyet etmezler, yaşama yönelik ne bir amaçları ne bir arzuları kalmıştır. Umutsuzdurlar. Onların giderek cılızlaşan yardım çılgınlıkları bile yoktur. “Ben de varım demek onlar için neredeyse imkansızdır. Bu insanlar, hayat yolculuğunu üretmeden eylemeden sırf yaşamak için yaşayarak tamamlayacaklardır. Cahit Irgat’ın aşağıda yer alan şiirlerini değerlendirdiğimizde kendisini gerçekleştirmeye çabalayan bir insanın çabası yoktur. Fakat böyle şiirleri azınlıktadır. Irgat’ın Şiirlerinde insan genel olarak hayat yolculuğunda eyleyerek adım atar. Karamsar olsa da umutsuz olsa da bireyin yaşam yönündeki çabası görülür.

“Bir vapur yanaşıyor, iskeleye
Farkında değil,
İkisi de kelepçeli
Kahr yüklü ellerinin
Ayakları onun değil,
Bu kaptan, çarkçıbaşı dost değil
Götürmüyor hürriyete

Korka korka içiyor cıgarasını
On parmağı arasında (Irgat, 1945:40).

“İskele” başlıklı şiirinde Irgat, özgür olamayan bireyi vapurda kişiselleştirerek anlatmıştır. Bir vapur için iskele onun dinginleştiği ve özgürlük alanını ihtiva eder. Irgat şiirde vapurun iskeleye yanaştığı şeklinde şiire başlamıştır. Bu anlamda yaşadığı alan ona

özgürlük sunan bireyden bahsetmiştir. Fakat bireyin kendisini tutsaklaştırdığına vurgu yapan şair, ontolojik olarak kendisini gerçekleştiremeyen bireyin hem kendisine hem de ait olduğu topluma yabancılaşmasını anlatmaya çalışmıştır.

Kendi özgür iradeleriyle seçim yapabilen insanlar birer şahsiyet olmayı başarabilirler. Korku kültürünün olduğu bir ortamda birey biz çıkarına hizmet edemez. Sevgi kültürünün olduğu bir ortamda birer şahsiyet olan birey “biz” çıkarına hizmet eder. (Cüceloğlu, 2015). “Korka korka içiyor cıgarasını/ On parmağı arasında dizelerinde bireyin bu tutsaklıktan kurtulması için ne bir çabası ne de bir hamlesi vardır. Tutsaklık karşısında birey, düşünür, korkar, ama bu korku karşısında sadece seyircidir. Bakmakla yetinir.

“Memnunum diyemem yaşadığıma
Bana bir şey söylemiyor
Bu deniz parçası bu taka.

Gün bitti, yollara düştü kahır
Ötme vapur, gelemem
Dört duvarla sarılmışım.

Sarmadı gitti beni
Bu yandan çarklı dünya;
İki yakam bir araya gelmiyor
ıvırı zıvırı caba.

Parmak parmak çürüdü
Bir karış ömrüm,
Yalan şeyleri özlemişim, nafile
Nafile şiir yazmış, kahırla yıkanmışım,
Gülmüşüm söylemişim, boş vermişim
Her şeye,
Senin için yaşamışım insan oğlu, nafile!” (Irgat, 1945: 43).

“Memnunum Diyemem” başlıklı şiirinde Irgat, Özgürlüğü beklemeden usanmış birey için özgürlük yanı başında olmasına rağmen “Bana bir şey söylemiyor/ Bu deniz parçası bu taka” sözleriyle birey içi özgürlüğün de bir anlam taşımadığı anlatılmaktadır. Şiirde yinelenen “Nafile” kelimesiyle birey için yaşamın hiçbir anlamının kalmadığını, bireyin “Senin için yaşamışım insan oğlu, nafile!” biz için bile yaşamaya değer hiçbir amacının olmadığından bahsetmiştir.

“Camlar mahmuzlarını şakırdatıyor.
Buz tuttu yeleleri atların
Ağaçlar şaha kalktı, koşuyor

Gemiler dolaşıyor gözlerimin içinde

Soldu rengarenk sevinçler kinde

Öldü, nar tanesi nar içinde” Irgat, (1952: 7).

İç sıkıntısı başlıklı şiirde Cahit Irgat, anlatımın gücünü sağlamak için zıtlıkların yer aldığı bir söyleme başvurmuştur. Dört nala koşamayan atlardan “buz tuttu yeleleri atların”, yerinde durması gereken ağaçları da “şaha kalktı, koşuyor” ifadeleriyle zıtlıkları belirten şair birey için özgür olmanın bilincini de “Gemiler dolaşıyor gözlerimin içinde” ifadesiyle anlatmıştır. Fakat birey sadece özgürlüğün öneminin farkında olmakla yetinmiş eylemsel hiçbir çabası olamayan “öldü, nar tanesi nar içinde” ifadesiyle şair, bireyin yaşama dair umutları, sevincinin yok oluşunu dile getirmektedir.

“Mapusane avlusundayım
Arzusuz ve yapayalnız
Her kapıda bir süngülü
Giremessin, çıkamassın
Hakkın yok.

Sen de Kahretme Güneş
Bırak terim kurusun” (Irgat, 1945: 58).

Irgat’ın şiirlerinde güneş, genel olarak geleceği, aydınlığı, umudu ve yaşama sevincini imler. “Mapusane Avlusunda” şiirinde Irgat, bireyin güneşe bile sitem edişini okuyucuya duyurmak istemiştir. Hapiste yatan bir insanın geleceğe dair ne bir umudu ne bir gayesi kalmıştır. Sadece yaşamak için yaşadığından tutsaklığından şair bahsetmiştir.

2.4. ÖZGÜRLÜĞÜN UNUTULUŞU VE İNSAN

Şair ve yazarların Toplumcu Gerçekçi edebiyata yönelmeleri Cumhuriyet döneminden sonrasında artmaya başlar. Toplumcu Gerçekçi Edebiyat hem sanatçıya hem sanata sorumluluk yükler. Cumhuriyet sonrasında bu edebiyatın yoğun ilgi görmesinin nedenini Behice Boran şu sözlerle açıklar.

“Kurtuluş Savaşı yıllarında ve hemen sonraki dönemde aşağı yukarı Atatürk’ün ölümüne kadar, yönetici kadro, emperyalizme-dolayısıyla kapitalizme ve merkeziyetçi bir derebeylik niteliğindeki Osmanlı yönetimine ve geleneksel toplum düzenine karşı verdiği mücadele sonucu varabileceği en ileri ideolojik noktaya vararak devrimcilik, halkçılık, sonra da laiklik, devletçilik ilkelerini ortaya attı. Bu ilkeler, kavramların gerçek anlamları

incelenip tespit edilerek, birbiriyle ilişkin olarak, sistemleştirilebilseydi, sosyalizme varacak bir ideolojik çerçeve meydana gelirdi” (Boran, 1968: 21 Aktaran; Kacıroğlu, 2016: 29). Behice Boran, Toplumcu gerçekçi edebiyatın Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ilgi göremeye başlamasını mevcut yönetimin söylemiyle Toplumcu Gerçekçi Edebiyatın söyleminin birbirine yakın olduğunu düşünsel olarak da Cumhuriyet’in getirdiği devrim ve ilkelerle de bağdaştırdığını dile getirmiştir. Nitekim Emperyalizm hem dünya devletlerinde hem de yeni kurulan bir devlet için de sorun teşkil etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti devleti de kuruluşundan günümüze kadar geçen süre zarfında emperyalizme karşı çıkarak dik duruşunu göstermiştir.

Toplumcu Gerçekçi Edebiyatın şehir hayatını konu edinmesi 1950’den sonrasına dayanır. 1950’den önce mekân olarak kırsal alan; konu olarak ise Ağanın otoriter dayatmacı sisteminde köylü kesimin ezilmesi, sömürülmesi Toplumcu Gerçekçi edebiyatçı ve şairlerce dile getirilmiştir. Ağa-köylü çatışması köy romanlarına da bolca konu olmuştur. “Halk ve köylü kavramlarına sürekli vurgu yapan Toplumcu-Gerçekçi yazarlar, sanayileşme ve kentleşme hareketinin hızlanacağı 1950’ye kadar daha çok köyün ve kentin yoksulluğu üzerinde durmuşlar ve bu temelin belirlediği zengin/fakir zıtlığını şematik bir öge durumuna getirmişler ve iyi ırgat/kötü ağa şablonunu 1950’den sonraki köy romanlarında sürdürmüşlerdir” (Oktay, 1993:98. Aktaran; Kacıroğlu, 2016:31).

1950’den sonra Türkiye’de teknolojide gelişmeler yaşanmıştır. Bunlardan biri de tarıma makinanın girmesidir. Makineleşme ile artık insan gücüne duyulan gereksinim giderek azalmıştır. Böylece çiftçi daha az zaman diliminde daha çok üretim yapabilmektedir. Tarımda köy işçisine duyulan gereksinim giderek azalması ve başka ekonomik ve sosyal sebepler nedeniyle şehre göç başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti 1950- 1960’lı yıllarda Sanayi anlamında gelişmekte olan ülkeler arasında yer almakla beraber tam anlamıyla sanayileşmiş bir ülke konumuna da gelmemiştir. Bu nedenle Köyden kente geçen birçok insanın sanayi şehirlerinde beklentisi karşılanmadığı için göç eden insanlar hayal kırıklığına uğramışlardır.

“Türkiyede, 1950’li yıllardan başlamak üzere demir-çelik, çimento, kâğıt, kimya, alüminyum, petrol rafineri, madencilik gibi alanlarda kamu yatırımları gerçekleşse de gerekli istihdam ihtiyacı karşılanamaz. Köylü, göç ettiği kentlerde yaşamını devam ettirebilmek için işportacılık ve geçici işçilik gibi iş güvencesi olmayan alanlarda çalışarak tutunmaya çalışır. Bu durum, köy-kent insanı arasında kültürel uyumsuzluktan

başka barınma ve gelir farkı dolayısıyla bir toplumsal çatışmaya da yol açar (Ekinci, 2002: 7139, Aktaran; (Erol ve Taş, 2017:55).

Kent yaşamı bu anlamda yine iki sınıfsal çatışmayı beraberinde getirir. Ezen-Ezilen, Fakir-zengin kırsal alandan göç eden insanlar bir yandan iş bulmak için arayışa girerken diğer yandan çalışan fakat emeği sömürülen işçi sınıfı. Bu anlamda insanın emeğinin sömürülmesi giderek daha fazla çalıştırılması insanın değersizleşmesinin ana nedenleri arasında yer alır. İlk şiirinden itibaren şehirli bir şair olarak ortaya çıktığına değinen Sibel Yılmaz, “Dönemin politik ve ekonomik açılımları gereği daha çok köy ve kır yaşamına yönelen toplumcu gerçekçi şairlerin aksine tüm kitaplarında şehir insanını ve yaşamını ele alır” (Yılmaz, 2019: 333). Diyerek Irgat’ın şiirlerinde şehrin önemini dile getirmiştir. 1940 kuşağı içinde yer alan şair ve yazarlar insanların şehirde giderek daha çok sömürüldüğüne şahit olurlarken bir yandan da II. Dünya Savaşının getirdiği yıkımı da şahit olarak tarihe tanıklık etmişlerdir. “Bu nedenle onların (Toplumcu Gerçekçi Şairlerin) en büyük arzusu eşitlik ve adalet yerine zulüm, şiddet ve sömürünün egemen olduğu bu dünyayı değiştirmektir. Şiirlerine genel olarak temel insan hak ve özgürlükleri bağlamında bir fikir çilesi hâkimdir. Bunlar, eserlerinde ortaya koydukları siyasal ve sosyal fikirleriyle toplumu bilinçlendirmeyi ve toplumun egemen güçler tarafından sömürülmesine engel olmayı amaçlamışlardır” (Erol ve Taş, 2017:58). Bu anlamda Toplumcu Gerçekçi bir şair olan Cahit Irgat, şiirlerinde II. Dünya savaşının yaşanmasına neden olan emperyalizmin sonuçları bağlamında insanların ve şehirlerin nasıl bir yıkım ve felaket içinde olduklarını anlatmıştır. Fakat onun asıl anlatmak istediği gelişen teknoloji de ilerleyen bilim çağında insanın giderek köleleştirdiğini dile getirmektedir.

“Biz insanlar
Bir avucun
Beş parmağı kadar kardeş
Boyun eğmiş, razı olmuş
Gömülmüşüz çamuruna alın terinin
Mayasına hamuruna kara ekmeğin

Fabrika bacaları çatlayacak hırsından
Sefaletler, felaketler ve kötü niyet
Her gün götürüyor içimizden birini
Şu fabrika, şu vapur, lokomotif düdüğü
Şarkısını tekrarlıyor ezilmişler şehrinin (Irgat, 2018: 79).

Sanayi Devriminden sonra ülkeler hammadde arayışına girmiş, şehirlerde fabrikalar kurulmuş, hammaddeler bu fabrikalarda işlenerek üretim artmıştır. Üretim arttıkça insan emeğine duyulan ihtiyaç da giderek artmış ve böylelikle kapitalist sistemin çarkı içinde insan emeği sömürülmüştür. Büyük bir zaman dilimini fabrikada geçiren insan ekmeğinin kölesi haline dönüşür. “Ana malcı toplum bir yandan siyasi özgürlüğü, öte yandan da ekonomik ve dolayısıyla toplumsal ilişkileri düzenleyen pazar ilkeleri üzerinde kurulmuştur. Malların hangi koşullar altında alınıp satılacağı mal pazarlarında kararlaştırılır. Yararlı şeyler, insan gücü, insan hüneri de mala dönüşür. Bunlar da alınıp satılır” (Fromm, 1995: 81). Bu anlamda Toplumcu Gerçekçi şair ve yazarların yükselen sesi olur emperyalizme boyun eğmemek ve onu tüm çıplaklığıyla anlatmak.

Cahit Irgat, “Fabrika bacaları çatlayacak hırsından” dizesinde kapitalist sistemde insan emeğinin bitip tükenmez sömürülüşünü anlatmak istemiştir. “Kara ekmeğin” ifadesiyle Irgat, alın teri ve emeğin sömürülmesiyle insanoğlu bir kazanç sağlar fakat bireyin geçim kaygısı uğrunda onurunu, özgürlüğünü yitirmiş, insan değersizleşmiştir. İnsanı değersizleştiren aslını unutturan paranın karşılığı ise kara ekmektir.

“Kapitalist üretim tarzı bir yandan, toplumsal emeğin üretkenlik gücünün gelişmesini teşvik ederken, öte yandan da, değişmeyen sermayenin kullanılmasında tasarrufu kamçılar. Ne var ki, burada söz konusu olan yalnızca emekçi, canlı emeğin taşıyıcısı ile, bu emeğin maddi koşullarının ekonomik, yani rasyonel ve tutumlu kullanılması arasında ortaya çıkan yabancılaşma ve umursamazlık değildir. Kapitalist üretim tarzı, çelişkili ve zıt niteleği gereği emekçinin yaşam sağlığını bol keseden harcamayı, onun yaşam koşullarını düşürmeyi, değişmeyen sermayenin kullanılmasında bir tasarruf ve böylece kâr oranını yükseltmede bir araç sayacak kadar işi ileriye götürür” (Marx, e-kitap:124, Aktaran; Ertuş, 2022: 85). Marx’ın deyimiyle kapitalist sistemim içinde insan insan olmaktan çıkıp bir meta haline gelme sürecinde özne olan insanın giderek nesne haline dönüşümüne değinmiştir. “Boyun eğmiş, razı olmuş” dizesinde Irgat, insan kendi köleleşen yazgısını kabullenmiştir. Sahi neydi özgürlük? insan kimdi? “Gömülmüşüz çamuruna alın terinin” Sözleriyle Irgat, kapitalist sistemi insanı kendisine çeken bataklığa benzetmiştir. İnsan gömüldükçe artık bu bataklıktan kurtulamaz ve sorgulama yeteneğini yitiren insan bu duruma umursamaz, seyirci kalır. “Her gün götürüyor içimizden birini” dizesinde bu sömürünün ardı arkasının olamadığını, her gün bir insanı götürterek bir

insanın bir toplumun bir milletin ve insanlığın bu tehditle karşı karşıya kaldığını dile getirmiştir.

“Modern insan kendisinden uzaklaşmakta, tabiatla kendisi arasındaki bağı ve diğer insanlarla insani ilişkilerini gerçekleştirecek ortamı kaybetmektedir. İlim ve teknolojinin gelişmesiyle modern dünyanın en önemli özeliği haline gelen “ferdiyetçilik” kişiyi toplumdan soyutlanmış bir varlık haline getirmiştir. Kişi toplumun ortasında yaşar, tamamıyla ona bağımlıdır, ama onun ne işe yaradığını anlayamaz” (Fromm, 2004: 7).

Irgat’ın Rüzgarlarım Konuşuyor şiir kitabının II. başlıklı bu şiirinde yabancılaşma olgusuna da değinerek durmadan alın teriyle çalışan insanlar “Biz insanlar/Bir avucun/Beş parmağı kadar kardeş” iken diyen şairin birbirine bu kadar yakın olan insanların kapitalist sistem içinde yalnızlaşıp yabancılaştığına vurgu yapmıştır (Ertuş, 2022).

“Bunun sonucu ne olmuştur? Çağdaş insan, öbür insanlara ve doğaya yabancılaşmıştır. İnsan bir mal durumuna girmiştir; yaşam güçlerini bulunduğu pazarın koşullarına göre en yüksek karı getirecek bir yatırım olarak kullanır. İnsanlar arası ilişkiler birbirinden kopmuş otomatların ilişkileridir; bu otomatların ilişkileridir, bu otomatlardan her biri güvenliğini sürüye bağlı kalmakta, düşünce, duygu ve eylem bakımından ötekilerden ayrılmamakta bulur (Fromm, 1995: 83). Aşağıda Cahit Irgat’ın yabancılaşmaya örnek verilebilecek bir şiiri verilmiştir. “Ben ben değilim artık ben”, “soyulmuşum” “Toprağa gömülüşüm” ifadelerinde hem kendisine yabancılaşan hem de topluma yabancılaşan bireyin içinde bulunduğu durum anlatılmıştır. Bu şiirde Irgat hem kendisine yabancılaşma hem de köleliği bir arada işlemiştir. “El tarlasında kırıldı beden”, “Mezar bu fabrika, bu urba kefen”, “Bankalar kurulmuş sırtımdan”, “Yanmış yenmiş etimden” ifadeleriyle köleliği dile getirmiştir. Irgat, yabancılaşma ve sömürüyle gelen umutsuzluğu da dile getirerek “Ben ben de değilim artık ben” dedikten sonra “umut gülüyor çocuklara” ifadesinde umuda yarınlar gelecek nesillerin kavuşacağını dile getiren şair sadece bu köleşme kendisini değil bir toplumu ve içinde bulunduğu kuşağın bu toplumun yaralı bir toplum olduğunu söyleyerek “Gün kıpkızıl bir yara” demiştir. “Çılgılık çılgılla yaralıların” umuda hasret bir toplumun haykırışını dile getirmiştir.

Ben ben değilim artık ben
 İnan bu son gülüşüm
 Toprağa gömülüşüm
 Sana çiçek vermemden.
 El tarlasında kırıldı beden
 Mezar bu fabrika, bu urba kefen
 Ben ben değilim artık ben
 Soyulmuşum

Boşa işlemiş zaman
 Bankalar kurulmuş sırtımdan
 Dik dünyayı tırman tırman
 Koşulmuşum.

Boşa dönmüş değirmen
 Ben ben de değilim artık ben
 Dünya kara kapkara
 Yanmış yenmiş etimden

Kutsal Yürek Tutuşmuşum
 Gün kıpkızıl bir yara
 Ben ben değilim artık ben
 Umut gülüyor çocuklara

İçten içe yanan yarın
 Çılgık çılgıla yaralıların (Irgat, 2018: 141).

Cahit Irgat'ın Rüzgârkıran başlıklı üç bölümden oluşan aşağıda yer alan örnek bölümleri şiirden verilmiştir. Irgat bu şiirinde de “Posası çıkmış insan/Kaçmalı balçık yığınının” dizelerinde yine çamur ve bataklık imgelerini kullanarak insanın kapitalist sistem içerisinde insanlık değerlerinin giderek yok oluş süreci içerisine geldiğini anlatmaya çalışmıştır. Bu balçık yığınının bir şekilde kaçmak gerektiğini söylemiştir.

“Şiiri kavga aracı olmanın dışında tutmak suretiyle hayatın içinde kimi detayları işleyerek farklı poetik bir tutum sergilese de 1940 kuşağı toplumcu şairler arasında yer alan Cahit Irgat, genellikle insanî ve toplumsal sorunları içeren şiirler yazar. Şiirlerinin pek çoğunda insan ve toplum gibi doğanın da gerçek görünümü resmedilir. Savaşın yol açtığı felaketleri, bireyin ekonomik yetersizlik içindeki sefaletini, kaderin insana biçtiği acılı hayatı yeren bir şiir yoğunluğuna rastlanır. "Teselli", "Muhabbet", "Borç" şiirlerinde savaşlarda yaşanan dramı, az kazançla sürdürülen hayatın güçlüğü yerici bir dille anlatılır. Cahit Irgat, şiirlerinin dokusuna nüfuz ettiği insanoğlunun değiştirici ve sömürücü egemen güce direnerek kendi kaderini yine kendisi çizmesi gerektiği hükmünü okura bir vasiyet niteliğinde sunar” (Erol ve Taş, 2017: 65).

“Posası çıkmış insan
Sessiz büyüyor fidan
Ölümü duyduğum an
Kaçmalı balçık yığınınan

Nuhu- nebi’den kalma
İnsan ömrü kokuyor
Mışıl mışıl sabah hâlâ
İrgatların omuzuna konuyor.

İnsan kafesi mi dünya?
Varmak üzereyiz aya.
İadeli taahhütlü değil yaşamak,
İki ayak üstüdeyiz ya

...

Varız, insanız, varız,
Muazzam mahkeme karşısında” (İrgat, 2018: 162-164).

“Unutmak” eylemi insanın geçmişte yaşadığı olayları araya zaman kavramının girmesinden dolayı zihninden yavaş yavaş silinmesini ifade eder. İnsanoğlu geriye dönük yaşadıklarının çoğunu zihnin hafıza mekanizmasının depolama sisteminden kaynaklanır ki unuttur ve insanın geçmişte yaşadıkları anıların bir parçası haline dönüşür. Fakat anılar da adeta sis perdesinin aralığında görünmekte olup tüm teferruatı göstermez. Bu anlamda geçmişte yaşanan tüm gerçekler “mişli” geçmiş zamanın hikâyesine dönüşür.

Russel Jakoby “Belleğini Yitiren Toplum” adlı eserinde bellek yitimini toplumsal bellek yitimiyle anlatmıştır. Jakoby bellek yitimini tek başına psikolojiyle açıklamak yetersiz olduğunu, sadece geçmişte çocukluğa özgü bellek yitimi olmadığını söyler. Toplumsal bellek yitimini Marksist “şeyleşme” kavramı üzerine oturtur. Şeyleşme toplum tarafından bir yanılsamayı da ifade eder. Şeyleşme kavramına ilişkin açıklamalarda çoğu kez psikolojik boyut, bellek yitimi, yani toplumu oluşturan ve yeniden oluşturan insani ve toplumsal etkinliğin uzatılması gözden kaçırılır. Bu anlamda toplumsal bellek yitimi bir “şeyleşme” biçimidir ve bütün şeyleşme bir unutmadır şeklinde bir söylem getirerek unutmanın bireyden çıkarak topluma uzandığını toplumsal bellek yitimini toplumun zamansal döngü içinde “şeyleşme” şeklinde basite indirgediğine değinmiştir. (Jakoby, 1996).

İrgat, şiirlerinde köleliği anlatırken birey için özgürlüğün kattığı anlamdan yola çıkar. İnsan için özgürlük, yaşam için zorunlu bir hüviyet iken zaman metaforu içinde insanların özgürlüğü giderek unutmaya başladıklarını değinmiştir. Özgürlük, geçmişte yaşanan

özgürlük giderek toplum tarafından unutulurak tıpkı masalda olduğu gibi bir varmış bir yokmuş, uzak diyarlarda özgürlük yaşarmış. Varlığıyla yokluğu belli olmayan özgürlüktür artık o ve sadece mişli geçmiş zamanın bir parçası haline gelir. Rüzgarkıran şiirinde Irgat “Varız insanız varız” dizesini iki yerde kullanıyor. Irgat, insanın değersizleşmesine fabrikalarda sömürülüşüne anlam veremez. Ona göre dünyayı anlamlandıran geçmişte ve gelecekte insandır. “Nuhu-nebi’den kalma/İnsan Ömrü kokuyor/ Mışıl Mışıl bir sabah hâlâ/Irgatların omuzuna konuyor” Dörtlüğünde Irgat, Hz. Nuh’un Gemisine telmihte bulunmuştur. Geçmişte asırlar öncesinde insanlığın kurtuluşu vardır. Bugün de hala Köle denilen ezilen insanın sırtında güneş yeniden doğarak dünya bu insanlarla anlamlı olduğunu dile getirmiştir.

“Biz bu şehrin çocukları
Bu dünyanın mayası
Ekmeğinin kölesi
Ekmekten Aziz insan
Bu dert bize yakışmıyor” (Irgat, 2018: 71).

“Bu Şehrin Çocukları” başlıklı şiirinde köleliği anlatırken Irgat, bir hatırlatma sorumluluğunu da kendine görev ediniyor. İnsan kimdi, özgürlük neydi? gibi sorularla insan bilincini geçmişe doğru yol aldırıyor. Şiirdeki kavramları çağrışım yoluyla kullanan Irgat, insanlığın hikâyesini yeniden canlandırarak hafızalara yer etmek istiyor. Nitekim bir şiirin oluşumunda imgeler önemlidir. Irgat da imgelerle kelimeleri yontarak şiirsel özü yakalar. “Ekmekten Aziz insan” dizesiyle yaratılıştaki özgür olan insanın nasıl köleleştiği değersizleştiği hikâyesi ortaya çıkar. Bununla da yetinmeyen şair evrensele kapı aralayarak insanlığın bu hikâyesini herkesin okumasını amaçlar. Öz olarak aynı manayı taşıyan bu hikâyeyi her çağın okuyucusu, içinde kendi hikâyesini yoğuracaktır. “Külebi’nin de kendi dramını yaratan yirminci yüzyıl insanını ve bu insanın egemenlik ihtirası bağlamında çağın imkânlarını kullanarak nasıl bir felakete sürüklendiğini *“Yirminci yüzyıl insanları / Ağlamasın da kimler ağlasın!”* dizeleriyle anlatır. Zira ona göre, *“Yirminci yüzyılın ilk yarısı / Ölüm çağı oldu / Zulüm çağı oldu / Yalan çağı oldu (...)* *Yirminci yüzyıl insanları/Asıp kestiler/Kesip biçtiler / Tepeler gibi ölü yığıp / Deryalar gibi kan içtiler/Çocukları ağlattılar/ Kadınların ırzına geçtiler”* (Külebi, 2013: 84, Aktaran; Erol ve Taş, 2017: 65).

“Varız, insanız varız” şairin şeklindeki ifadesi bir haykırıştır, insanın insan olma yönündeki kimliğini bir hatırlatmadır. “Muazzam mahkeme karşısında” dizesiyle şair iki

anlama dikkatleri çekiyor. Tanrı'nın sonsuz adaletinin tecelli edeceğine işaret ederken insan hak ve özgürlüklerinin dünya mahkemesinde de elbet tecelli edeceğine vurgu yaparak insan mutlaka hakkı olan özgürlüğüne kavuşacağını anlatmıştır. “İnsan kafesi mi dünya/varmak üzereyiz aya” dizesinde teknoloji ve bilim o kadar gelişirken insanoğlu uzaya çıkarken nasıl oluyor da dünya düzeninin insanı köleleştirdiğine anlam veremez. burda insan bir yandan kapitalist sistem in tüm dünyayı yayılıp insanı köleleştirdiği anlatılmaya çalışırken diğer taraftanda insanın ürettiği teknolojiye köle oluşu anlatılmaya çalışılmış.

İnsandan insana bulaşmış bilim
Küsmüşlüğü yeryüzünün kaskatı berrak
Kopmuş düğüm akmış lehim
Ölümün ta kendisi tohumu donmuş toprak,
Aç toprakta donmuş tohum
Buzul'a girmiş gemi kanı kurumuş insan

Buz tutmuş atlar mahmuzlanan
Haritalar çiziyor, ayaydınlık karda kan
Kutsal tohum kutsal insan
Kan kırmızı her yanında dünyanın
Katı sesler geliyor donmuş topraktan (Irgat ,2018: 230).

Irgat, “Mutsuz dünya Türküsü” başlıklı şiirinde de bir yandan bilimin gelişirken diğer yandan insanların değersizleşmesinden bahsetmiştir. İnsanın kutsal bir varlıkken günümüzde geline nokta bu kutsal yanının yitimidir. İnsan kutsalken bilim çağında insanların daha umursamaz ve değersiz hale geldiğinden bahsediyor. İnsan kutsalken canilweştirği bahsediliyor. İnsan insan olmaktan uzaklaşması “Buzul'a girmiş gemi kanı kurumuş insan” dizesinde imgeleştirmiştir. “Aç toprakta donmuş tohum” dizesinde de insan tohumunun aktivitesini yitirdiği, bu anlamda soran düşünmeyen insan insani vasıflarını etkisiz hale getirerek sonunda geline nokta insanların birbirini öldürerek kan kırmızısı bir dünya olmasıdır.

Günümüzde dünyanın uygarlaşmasıyla artık savaşların getirdi kölelik yok denecek kadar azdır ve insanlar artık köle olarak da satılmıyor. Fakat okuyucu olan bizler sahi neydi özgürlük? Sorusunu sorduğumuzda kendi düşüncemizdeki manamızda, kendi hikâyemizi oluştururuz; Teknolojiyle getirdiği kölelik umurları olan internet köleliği, telefon köleliği gibi kendi içinde yalnızlaşan değersizleşen insanın köleliği, aynileşen insanın

birbirine benzer şekilde duygusuz hiçsiz yaşamını sürdürmesi: Robotlaşma gibi birçok anlamda okuyucu kendi manasında köleliği hikâyesel olarak kurgulayacaktır.

Kırıldı saksı koptu sardunya
Sapsarı gün sapsarı dünya
Altı litre kan mı ne, akan dipdiri
İsa'dan önce İsa'dan beri (Irgat,2018: 226).

....
Sevememek ah bir öğle sıcağında seni
Doya doya insan insanı
Sevememek ah sevememek
vuramamak yumruğu vuramamak
Murdarlığa boyun eğmek
Ekmek Ekmek diye ölmek
Bir elinde kovaş bir elinde testeresi
ölüm kokar derisi
işte öldü oldu olan
İnsandan insana bulaşmış cüzzam (Irgat,2018: 226).

Yukarıda Cahit Irgat'ın Mutsuz Dünya Türküsü başlıklı şiirinden bir bölüm verilmiştir. Şair, "Altı litre kan mı ne, akan dipdiri" dizesinde okuyucuyu düşünmeye sevk ediyor ve akabinde "İsa'dan önce İsa'dan beri" diyerek geçmişe telmihte bulunmuştur. Bu anlamda yine okuyucunun hikayesel kurguyu oluşturmaya zemin hazırlamıştır. "Murdarlığa boyun eğmek/Ekmek ekmek diye ölmek/vuramamak yumruğu vuramamak" dizelerinde kapitalist kölecilik karşısında insanın boyun eğmesi direniş göstermemesine karşı şairin tepkisi görülmektedir.

Toplumcu gerçekçi edebiyat hem sanayi devrimiyle gelen emeğin sömürülmesini yani işçi sınıfının sesi olurken diğer yandan da II. Dünya Savaşı'nın getirdiği felaketler üzerinde durmuştur. Savaşın getirdiği kölelikten de kayıtsız kalmamışlardır. Savaş hem bir enkaz yıkım getirirken hem de insanlara özgürlüğünü unutturmuştur. İçinde bulunduğu durum hem böyle hem de savaş peki neden savaş bunun nedeni de zaten sömürgecilik değil mi? II. dünya savaşının ana nedenlerinden biride hammadde pazar arayışı yani sömürgeciliktir. Savaşta birçok insan ölmüş, birçok insan esir alınmıştır. Bu anlamda savaşta kimin kazandığının şair içinde önemi yoktur. Nitekim kazanan taraf kendi insan olma bilincinden uzaklaşarak birçok insanın ölümüne sebep vermiş canilemiştir. "1934 başlarından sonraki dönemde, sol düşüncesinin temsil edildiği ve sanatın toplumsal işlevinin savunulduğu yeni dergiler çıkarılır... Türkiye savaşa

girmemiştir ama savaşın etkileri toplumun yaşayışında, özellikle ekonomide büyük ölçüde hissedilmektedir. Bu nedenle, antifaşist, savaşa karşı düşünüş edebiyata da egemen olur” (Özkırımlı, 1983:591, Aktaran; Erol ve Taş, 2017:61).

Irgat, şiirlerinde savaşı anlatırken savaşın nedenleri üzerinde durmaz, ya da sanatı bir propaganda aracı görüp, yönetime direniş göstermez. Irgat’ın anlatmak istediği savaşın etkisidir, bu etkilerden biri özgürlüğün yitimidir. İnsan, özgür olarak dünyaya gelmiştir. İnsan özgür iradesiyle seçim yapması gerekirken, özgür bir şekilde yaşaması gerekirken savaşın ve emperyalizmin insanı köleleştirdiğinden bahseder ve değeri yükseltilecek insan zamansal metafor içinde giderek köleleştiği ve bunun farkında olamayışını dile getirir. Bu anlamda şair, ismi ne olursa olsun sömürgeciliğin her çağda isim değiştirerek var olacağına değinerek onun gayesi evrensel sesleniştir. Bu anlamda şairin şiirlerinde insanın üç şekilde sömürülüşü görülür.

- 1- Savaşla gelen sömürü
- 2- işçi sınıfının emeğinin sömürülmesiyle meydana gelen sömürü.
- 3- bireyin hapishanedeki sömürülüşü.

“Dört duvar arasındayım,
Uzaklara gidemiyor hafızam
Unuttum bütün bildiklerimi
Yaşamayı unuttum

İnadına mı güzelsin akşamüstleri
Demir parmaklığından gördüğüm deniz
İnadına mı fiyakan, yan yan gidişin
Tombul kışlı gemi?” (Irgat, 2018: 22).

Irgat, hapishanedeki insanların da sesini duyurmak ister. Bu insanların özgürlüklerinin elinden alınmasıyla umuda inançları da elinden alınmış olur. Çünkü Irgatın şiirlerinde insan kendini, bizle var eder. Onun şiirlerinde Gelecek yarınlar, kalabalık içinde bir şehrin ortasında havayı teneffüs ederek ama birlik ama kardeşçe gökyüzüne bakarak kendini var eder. Hapishanede yalnızlaşan insan özgürlüğü elinden alınmıştır. Bu anlamda varoluşundaki kendi özsel kimliğini de yitirmiştir. Bakan, gören ve duyan insan, sırf yaşamak için yaşayan insana dönüşmüştür. Gelecekte beklenmesi yoktur. Giderek yalnızlaşan değersizleşen sonuç olarak da köleleşen insanın hikâyesi olur.

“Ben ezilmiş insanların
Acı çeken sancı çeken çocuğu
Irgatların Irgatı.

Benim de bir gölgem var
Bu erguvan akşamda
Gönlü gözü ateş ateş
Yürür, ağlar, düşünür.

Bir şehir ölüsünde
Gözlerim yıldız yıldız
Benim zindan sokaklarda
Aydınlığı Kapı kapı dağıtan

Aynı toprak üzerinde yaşayan
Muhabbeti gel benden al
Bedava” (Irgat, 2018: 101).

“Güzel yağmur çirkin olur yoksul gözünde
İsyan değil, arzudur, şimşek şimşek parlayan
Konuş toprak, konuş meydan
İnsanoğlu daha perişan” (Irgat,2018: 114).

“Bu gözler sende de var, bende de var
Aklımız da var ayakkabımız da var,
Köpekler gülüyor halimize
Sende de Yok Ben de yok
Anlayana sivrisinek saz
Yaşamak var Yaşamacık var,
Yedik içtik yarabbi şükür
Tükür, tükür,
Karakulak suyudur bu şiir
Anlayana sivrisinek saz” (Irgat,2018: 132).

“İnsanlar ana, sokaklar döşek,
Ağlama garip kişi,
Garip bu dünyada milyon kişi, milyar kişi, her kişi.

Koyun sürüsü meler de meler
Kendini besler, kurdu besler.

Başımıza daha neler gelmez, neler
Yuf borusu, yem borusu

- Daha neler?.. (Irgat, 2018: 135).

Ağaç Söyler

Ağaçlar utanıyor dalları düşmüş,
Neden suladınız toprağımızı kanla?
Gölgemiz koyun koyunaydı insanla

İlk dalım orta dalım göklere varmış
Bir dalım doğadan özgürlüğe ermiş
Yazık narımıza kirazımıza
kanınıza bulanmış

Ölsek konacak dal bulamaz kuş
Renktik şiirinize aşkınıza
Sobanıza aşınıza
haram bunca kurduğunuz düş.

Bel de verdik boy da verdik testerenize
Görüşürüz önümüz kış (Irgat2018: 185).

Ak martı bu havada yaylanan
Donmuş kölelikte kan,
Yok böylesine güzel memleket
Yok böylesine aç ahmet- mehmet (Irgat, 2018: 191).

Bırak sokağın çamurunu
Papuçların çamuruna bak
Kırk kişiyiz
Tanırız bu çamuru
Bırak çamuru şimdi hamura bak.

Kırk kişiyiz
Tanırız bu hamuru
Bırak hamuru şimdi
Yağmura bak,
Yağmur gökten, yaş gözden
Gözlere bak,
Bırak gözleri şimdi
Ceplere bak,
Cepleri bırak şimdi hanlara apartmanlara bak,
Bırak onları şimdi
Yollara bak,
Yolları bırak şimdi
Yollara gel yollara... (Irgat, 2018: 194).

Öten kuştur açan daldır
Deliye döndü fişkirdi süt
Çekişen canda umut
İnsandır.

İnsan külçe yamalı bohça

Kara elde kara akça
Paslı nallara takılmış gece
kara yılan sabahlara tırmanan

Beni insan bilsin insan
Ne tutsağım ne hürüm
Ne selamın ersin bana
Ne selamım varsın sana
Çiçekle de taşlama
İncinirim ölürüm

Uyuz
Kuduz
Salyalı ağız
Yıldız sessiz
Kimsesiz
Çiçekle de taşlama
İncinirim ölürüm (Irgat,2018: 226).

Şiirlerinde Irgat, evrenin neresinde yaşarsa yaşasın insanın özgürlüğünü zaman metaforu içinde unuttuğunu anlatır. Zıtlıklardan faydalanarak düşünsel hikâyenin ipuçlarını çağrışımsal olarak okuyucuya bir şekilde iletir. Fakat ipuçları olan bu imgeleri birleştirerek bir hikâye oluşturan okuyucu olur. Bu hikâye artık yeni bir kavramı doğuruyor: Kölelik. Nitekim işin garibi köle olarak yaşayan insan kendi köleliğinin farkında değildir.

Cahit Irgat, şiirlerini kurgularken zıtlıklardan faydalanır. Onun şiirlerinde, kelimelerin gücünü kullanarak birbirine mana tam olarak zıt ifadeleri diğer bir deyişle şiirde somut olan zıtlıklar kümesini görebiliriz. Şair bir de düşünsel olarak zıtlıklardan faydalanır. Bu anlamda şiirlerini kurgularken somut olarak birbirlerinin zıttını ifade eden kelimeleri arama kaygısına düşmez. Zıtlık, okuyucunun düşünsel olarak zihninde tasavvur eder. Okuyucu soyut bu tasavvurdan kocaman bir hikâye yaratır. Irgat şiirlerinde zıtlıklardan faydalanarak düşünsel hikâyenin ipuçlarını çağrışımsal olarak okuyucuya bir şekilde iletir. Fakat ipuçları olan bu imgeleri birleştirerek bir hikâye oluşturan okuyucu olur. Oluşturulan hikâyenin özü aynıdır, değişmez, ancak okuyucu bu hikâyeyi kendi mana denizinde yoğurarak kendi yaşamına uyarlar. Bu anlamda hikâye, okuyucunun elinde tuttuğu meşalesi olur. Geleceğe geçmişten ders çıkartarak adım atar. Geçmiş, geleceğe kapıları açan anahtar olduğu için bu öğütsel bilgi onun elinde tuttuğu meşalesi olur. Bu anlamda Cahit Irgat'ın şiirleri zıtlıkların şiir içinde kullanılması bağlamında incelendiğinde birbirine tam zıt kelimeleri şiirde bir arada kullanmıştır Fakat Irgat,

düşünsel olarak zıtlıkları da bir arada vermiştir. Gayesi okuyucunun düşünce tasavvurunda kocaman bir hikâye oluşturmaktır.

Bu anlamda Irgat iki yolla hikâyesel kurguyu sağlar: düşünsel olarak zıtlıklardan faydalanır ve “kelimelere çağrışım yaptırma” gücüyle oluşturur. Irgat’ın şiirlerindeki düşünsel zıtlık, soyut bir düşünce tasavvurunu imler. Irgat böyle şiirlerini ihtiva ederken şiirde zıt kelimeleri somut yani göstergesel olarak verir. Fakat şairin asıl gayesi okuyucunun zihninde hikâyesel bir tasavvur oluşturarak okuyucunun kendi manasal lafzında şekillenmesini sağlamaktır. Böyle şiirlerinde Irgat, geçmişin kapılarını sonuna kadar okuyucuya açar. Örneğin, özgürlüğü tematik olarak kullandığı şiirlerinde “Ekmeğinin kölesi- Ekmekten Aziz insan” ifadeleriyle iki olguyu bir arada tutuyor: bugün gelinen durum ve geçmişte var olan durum. Okuyucuda geçmişin kapıları açılarak kolektif bilinç yeniden canlanır. Bu anlamda okuyucu hikâyeyi kendi mana denizinde kendisine özgü oluşturur. Irgatın şiirlerindeki kölelik kavramı ele alındığında; Şair, her insanın doğuştan özgür olduğunu imleyerek özgürlüğü ilk yaratılışa kadar götürdüğü görülür. Seçme hakkını insan özgür iradesiyle kullanarak yaşamına kendi anlamını kendi verir. Bu anlamda şair, seçme hakkı elinden alınan köle gibi çalıştırılan işçi sınıfını da anlatır. Nitekim Toplumcu gerçekçi şairler, ezilen emeği sömürülen insanı tüm çıplaklığıyla şiirlerinde işlerler. Toplumcu Gerçekçi bir şair olan Irgat da kendi döneminin köleleşen işçi sınıfını şiirlerinde işler. Irgat’ın şiirlerinde kölelik bir serüvendir, bir süreçtir. Onun şiirlerindeki kölelik kavramı çok katmanlıdır. Şiirlerinde savaşıla köleleşen insana da yer veriyor, hapishaneye atılıp özgürlüğü kısıtlanan insanın köleliğinden de bahsediliyor. İnsanın yaşamak için geçim kaygısına düşüp kendi özgürlüğünün unutuluşunu da hikâyesel bir üslupla anlatmaktadır. Bu anlamda şairin şiirlerinde asıl vurguladığı, özgürlüğün unutuluş hikâyesidir.

2.5. İNSAN VE YAŞAMAK

Fıskıran ter tabandan
Çıkan ekmek fabrikadan
Dokunan kumaş, şiir
Hem senindir hem benimdir
Beraber, hep beraber*

1940 kuşağı toplumcu gerçekçi edebiyat kuşağı içinde yer alan Cahit Irgat'ın hem hayat felsefesinde hem de şiirlerinde emek ve alın terinin önemi büyüktür. Cahit Irgat, diğer toplumcu gerçekçi şairler gibi şiirlerinde toplumun ezilen ve sömürülen fakir kesiminin sesini duyurmaya çalışır. “...Yoksulluğu, terk edilmişliği, ezilmeyi, baskıyı, emeğin hor görülmesini, açlığı, kurulu düzenin akıldışılığını şiire dökmeye çalıştı. Biraz çocuksu ama duyarlı ve tedirgin bir yüreğin içtenliği her zaman taşıyan şiirleri yüzünden kovuşturmalara uğradı ve sürekli çelmelendi...” (Hilav, 2008: 171, Aktaran; Ertuş, 2020: 98). 1940 dönemi kuşağı şair ve yazarlar hem II. Dünya Savaşı'na hem de toplumsal bir hareketlilik olan göç olgusuna tanıklık etmişlerdir. Toplumcu gerçekçi edebiyatçılar göç olgusunu eserlerinde göç olgusunun ortaya çıkmasında başat nedenlerini ve göçün sonuçları üzerinde ele almayıp genellikle birey ve toplumun üzerinde yarattığı sonuçlar üzerinden işlemişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1940'lı yıllardan itibaren insanların şehirlerde hayat sürmeye yönelmeleri nedeniyle şehir nüfusunun artmasıyla edebiyatçılar yönünü şehre çevirmelerine ve eserlerinde ezilen işçi sınıfını işlemelerine etkili olacaktır. Toplumcu Gerçekçi Edebiyatçılar şehirde yaşayan insanı daha genelleştirerek ‘işçi sınıfı’ üzerinden dile getirmişlerdir. Bu anlamda İşçi sınıfını ortaya çıkartan başat unsurlardan birine de göç denilebilir. Köyden kente göç eden köylünün şehirlerde işçi sınıfına döngüsünü ifade eden insanların yaşamını toplumcu gerçekçi edebiyatçılar eserlerinde işlemişlerdir. “Irgat'ın *Türküsü* adlı şiirde bir Irgat'ın ağzından onun sömürülüşü ve bu duruma karşılık geleceğe dair tükenen umudu yer alır. Şiirin başında ‘ben ben değilim artık ben’ diyen ve ‘ben’ ile aslında dünyadaki bütün ırgatları kasteden ben/şair, ırgatların fabrikalarda çalışmaktan tükendiğini, soyulduğunu, başkalarını zengin ettiğini, dünyanın artık geleceksiz bir yer olduğunu söyleyerek umutların tükendiğini anlatır. Şiirde Karl Marx'ın Komünist Manifesto'da

* (Cahit, Irgat, 2018: 204).

ifade ettiği ‘emeğin üretici güçlerinin’ sömürölerek tükenmesine karşılık kapitalist güçlerin gittikçe zenginleştiiği fikriyle paralel bir durum ortaya konulur” (Ertuş, 2020: 79).

Toplumcu Gerçekçi Edebiyatın savunuculuğunu yapanlar sadece toplumun ezilen yaşamını aktarmakla kalmayıp göçle birlikte hayallerinin hüsrana uğradığı işçi sınıfını, geçim sıkıntısı çeken işçi sınıfını, toplumun içinde değersizleşen işçi sınıfını, meta haline gelen işçi sınıfını, kendisini var etmek için çabalayan fakat yaşamda kendisini var edemeyen işçi sınıfını... gibi işçinin tüm sorunlarını psikolojik ve sosyolojik anlamda irdelemeye kendilerini mecburi hissedeceklerdir. Bu anlamda 1940 kuşağı toplumcu gerçekçi şair olan Irgat da şehirdeki fabrikalarda çalışan işçinin sesini; yalnızlaşma, yabancılaşma, metalaşma, kimlik inşası, özgürlük gibi çok boyutlu olarak işlemiştir.

Irgat’ın şiirlerinde toplumun ezilen kesimini iki farklı açıdan görmek mümkündür. Ya şehirde geçim kaygısıyla fabrikalarda neredeyse köleleştirilen, zor koşullarda çalışan, sömürölen bir toplumun kesimidir, onların sesidir. Ya da şairin II. Dünya Savaşı’na tanıklık etmesi nedeniyle dünya insanının ve değeriinin savaşlarla yok olduğunun resmini göstermeye çalışır. Türkiye Cumhuriyeti bu savaş içinde fiili olarak yer almasa da savaşın getirdiği ekonomik sıkıntılardan devlet ve vatandaşları oldukça etkilenmiştir. Irgat, şiirlerinde II. Dünya Savaşı’nın nedenleri üzerinden ele almayıp savaşın şehirleri ve insanların yıkımı üzerinden anlatarak savaş mekân ve birey üzerinde işlemiştir. Şehirlerin yıkımını ve insan üzerinde bıraktığı etkiyi savaşa katılan dünya ölkelerinde gözlemleyerek aktarmıştır.

Cahit Irgat’ın şiirlerinin hemen hemen hepsi şehirde geçer. *“Irgat, şiirlerinde kırsal kesim insanların ziyade şehir insanlarını ele alır. Şiirlerinde çalışmak zorunda olan yoksul insanların yoksulluğunun ve çalışma yorgunluğunun bedenlerinden okunduğu da görölmektedir. Irgat, şiirlerinde yoksulluğu getirdiği çaresizlikle birlikte de işlemiştir. Şair şiirlerinde insanları yoksulluk içinde hayatlarında çaresiz olarak resmeder. Bu çaresizlik kimi şiirlerinde o kadar derinleştirilir ki bireyin kendinden geçme halini alır”* (Ertuş, 2020: 51). Irgat, şiirlerinde birey ve toplumun yaşamını mekân olarak şehir metaforu üzerinden anlatır. Bu anlamda şehir, toplumun savaşlarına, sevinçlerine tanıklık eder. Şehirde toplumun en alt tabakasından insanına da yer veren şair, toplumun her kesiminin yaşamından manzaraları şiirinde resmeder. Irgat’ın şiirlerinde şehir metaforu bir toplumun yaşam döngüsünde var olmasında göstergede bulunan bir alandır. Toplumla

mekânı şehir metaforuyla bütünleştiren şair, bu bütünlüğü de kalabalıklara atfeder. Bu anlamda ‘kalabalıklar’ şairin şiirlerinde insan topluluğunu değil birlik ve beraberlik içinde yaşayan fakat mekân olarak şehirde kaynaşan bir toplumu imgesel olarak ifadesi olur. “Kalabalık kalabalık/ her şey pırıl pırıl aydınlık” (Irgat, 1952: 26-27). Şair, şehirlerin merkezi meydanı da şiirlerinde yer yer kullanarak toplumun yaşam merkezinde imler. Yaşam varsa birlik ve beraberlik içinde şehirlerin meydanlarında kaynaşan kalabalık nefes alan bir toplumun paylaşması vardır. Yaşamak, Irgat için bir slogan olur: Yaşamak birlik ve beraberlik içinde somun ekmeği bölüşmektir, “Kaynaşan bir meydan ortasında canlı canlı yaşamak” tır. (Irgat:1945: 54).

“...

Boyun Eğmiş razı olmuşuz
Gömülmüşüz çamuruna alın terinin
Mayasına hamuruna kara ekmeğin

Fabrika bacaları çatlayacak hırsından
Sefaletler felaketler ve kötü niyet
Hergün götürüyor İçimizden Birini
Şu fabrika, şu vapor, lokomotif düdüğü
Şarkısını tekrarlıyor ezilmişler şehrinin” (Irgat, 2018:79).

Şehirlerde kurulan fabrikalarda geçim sağlayan küçük insanların küçük hikayesinden Irgat’ın şiirinden bir kesit verilmiştir. Irgat’ın şiirlerinde yer alan konular, kendi içinde çeşitli dallara ayrılrsa da ana teması insana çıkar. Irgat’a göre yaşamak toplumun her kesimden insanıyla birlik beraberlik içinde olmaktır. Bu anlamda ‘özgürlük’ şair için yaşamın gerekli kıldığı ana koşuldur. Nitekim Irgat şiirlerinde kara ekmeğin peşinde köleleşen toplumdan kesitlere çok yer verir. Şairin şiirlerinde yer alan ‘ekmek olgusu toplumun geçim sıkıntısıyla örtüşür. Toplum ‘ekmeği’ evrenin merkezine koymuş ve kendileri de bu başat unsur olan güneşin yani ekmeğin etrafında dönen gezegenlere benzemektedirler. İnsanlar yörüngelerini bir an olsun başka yöne çevirmezler. Tüm bir yaşamı ‘kara ekmeğin’ peşinde dönerek geçirirler. “Şairin şiirlerindeki sömürü, büyük oranda işçilerin emek ve alın terine yöneliktir. Şair eleştirel bir bakış ile işlediği sömürde insanların kurtuluşunu toplumsal mücadelede/kavgada görür. Irgat, şiirlerinde çoğunlukla dünyayı karamsar umutsuz bakışla seyrederek; ancak toplumsal mücadele ile insanların kaderini/düzeni değiştireceğine olan inançla umutsuz bakış yerini umuda bırakır. Şair, kimi şiirinde çok umutsuz ve karamsar bir tablo olarak gördüğü dünyayı bir anda geleceğe olan inançla umut vadeden bir tabloya

dönüştürür...” (Ertuğ, 2020: 206).” şair yaşamın sınırlarını kesin çizgilerle çizer. Şair “yaşamaya başlayalım” diyerek topluma kararlılıkla yaşamak seçimini kendisini köleleştiren, metalaştıran paradan yana seçimini kullanmamaları, vurgular. “Şiirlerinde şairin, ‘biz’ ve ‘onlar’ ayırımına gittiği görülür. Şiirlerdeki ‘biz’ şairin kendisini de dahil ettiği ezilen, sömürülen ve yoksulluk çeken insanlar; ‘onlar’ ise insanların yoksulluk çekerek sömürülmesine sebep olan ve yoksulların sırtından geçinen ‘sistem, düzen ya da kişiler’dir (Ertuğ, 2020: 40). Hükmedici konumda olan insan yaşama müdahalede bulunarak kendi özgür iradesiyle şekil vermelidir. Fakat Şair şiirde “Boyun Eğmiş razı olmuşuz” diyerek toplumun sömürüye sessiz kalışından ve sömürüyü kabullenişinden yakınmaktadır.

"Aynı toprak üzerinde yaşayan
Memur, çiftçi
Merhaba!
Bizim için yaşamak
Kaşın gözün arası
Bizim için yaşamamanın
Tam sırası tam sırası" (İrgat, 1945: 41).

Yaşamak olgusu kendi içinde duranlığı değil eylemde oluşu, yani bir hareket halini ifade eder. İnsanı harekete geçiren eylemsel dürtü onu diğer canlılardan ayırır. Bu anlamda eylemde bulunmak insanın doğasında olan bir olgudur. Düşünen insan tasavvur ettiği düşüncelerini harekete geçiren insandır. “Marx, etkinliği kendisinden ayırt etmeyen... ve bu da kendi etkinliği olan hayvanların doğasının aksine, insanların tür karakterini ‘özgür ve bilinçli etkinlik’ olarak tanımlar. İnsan çoğunlukla kendisini dürtükleyen güçlerden habersiz olsa da Marx insanı, tutkuları ya da dürtüleri tarafından dürtüleniyor olarak görür. Marx’ın psikolojisi dinamik, devingen bir psikolojidir. (Fromm, 2005: 71-72).

Şair, geçmişin tüm olumsuz yaşanmışlıklarını kenara iterek bugünün içinde yeniden nefes almayı vurguluyor. Yaşamak, birey için doğumundan başlayıp ölümüne kadar devam edecek eylemsel sürecidir. “Asıl erek yaşam denilen yolculuktur. Yaşam yolculuktur; yaşam süreçtir, yaşam ereğe varmaktır” (Buscaglia, 1982: 39). Bu anlamda yaşamak bir süreç olup içinde eylem barındırır. Şair savaş, keder, üzüntü gibi unsurların geçmişte kaldığını söyleyerek tam da şimdi harekete geçmeyi vurgular. “Tam sırası, tam sırası” diyen şair yaşamı zaman/vakitle örtüştürür. Yaşamak bireyin eylemiyle anlam kazanacağından şair uyanmanın üretmenin tam sırası olduğuna vurgu yapmıştır. “Şiirde ‘Bizim için yaşamamanın/tam sırası’ dizeleri değişen dünyada insanca yaşama duyulan

umut ve inancın ifadesini taşır” (Ertuğ,2020:75). İfade eden Ertuğ, şairin insanca yaşamanın gerçekleşeceğine olan umut ve inancına değinmiştir.

“Anlaşmak güç
Yıldızlarla kuşlarla
Kuşların dilini ağaçlar anlar
Yıldızların Bulutlar

Benzemez dostluğumuz
Kuş ve bulut dostluğuna
Bu Ömür kısa gelir
Yedi karış boyumuza
Biz biliriz yaşamanın tadını
Baş başa omuz omuza" (Irgat, 1952: 38).

Irgat “Yaşamak” adlı yukarıdaki şiirinde yaşamın anlamını birlik ve beraberlik içinde insanların kucaklaşmasında bulmuştur. Toplumsal bir varlık olan insanın toplum içinde kendisini anlamlandırmasını ifade eden ‘birlik ve beraberlik ’Irgat’ın şiirlerinin muhtevasında tamamlayıcı bir unsur olur. Yaşama sevincini birlik ve beraberlikten alan şair, toplumun her kesiminden yaşayan insanlarla mutludur. Irgat’ın şiirlerinde birey için yaşamak, bireyin hür iradesiyle gerçekleştirdiği seçim ve eylemlerinin toplamıdır. Bu anlamda ontolojik olarak kendi benini inşa eden birey, dışsal olarak nesnel yaşam dünyasına adım attığında artık ‘ben’den yola çıkan insanın ‘biz’le devam eden ve bu ‘biz’in evrensel çılgılığıyla yankılanan insanlığın sesiyle son bulur.

"Bir bahar havası var mısralarımda
Aşka insana dair
Rüzgârlarım konuşuyor dağ başında
Kulelerde, ağaçlarda, camlarda
Biteviye insana
Yaşamağa, aşka dair" (Irgat,1945: 45).

Irgat’ın “*Rüzgarlarım Konuşuyor*” isimli şiir kitabının ikinci bölümünde yer alan yukarıdaki şiirinde bir doğa hareketi olan baharın gelişiyile insanın yaşam olgusunu özdeşleştirir. Uyuyan doğanın tüm uzuvları ilkbaharla uykusundan uyanır. Yaprığını dökmüş kuru bir ağaç, kuru bir toprak bir anda yeşile nasıl gözlerini açarsa aynı durum insan için de geçerlidir. Çekilen sıkıntı ve acılar insanı yorar. İnsan, gitgide kendi kabuğuna çekilmiş, yalnızlaşmış, bir nevi kış uykusuna yatmıştır. Şiirde şairin imlediği hareket ediminden yoksun toplum olabileceği gibi ‘ben’ ağzından kendisini var edemeyen insan da olabilir. Baharın gelişi yeniden doğumu simgeler. İnsan uyuyarak kısa süreliğine

ölmüştür. İnsanın uyanışını şair doğa ile bütünleştirir. Doğa, baharın gelişiyle bir anda nasıl canlanıp nefes alıyorsa ‘ben’ ağzından insanın da doğa gibi canlandığını anlatır. Irgat’ın şiirlerinde bireyin ya da toplumun yaşamı için gerekli koşul özgürlüktür. Özgür insan Özgür toplumla bütünleşmişse yaşam anlamlıdır. ‘esen yel’ Divan Edebiyatında da haber verici olarak da kullanılmıştır. Divan şairleri görünenin ardında görünmeyeni ifade etmek için kelimelere çeşitli mana yüklerler. Tabiata farklı açıdan bakan Divan şairleri tabiatın unsurlarına da farklı anlam yüklerler. Divan şairleri sabah rüzgarını peyk/haberci olarak ifade etmişlerdir (Koçin: 2008).

Kitabının ismini de “Rüzgârlarım konuşuyor” şeklinde adlandıran Irgat, kendi ‘ben’inden yola çıkarak bir toplumun yaşamaya başlamasını yukarıdaki şiirde anlatmıştır. Şiirde rüzgâr, tılsımlı bir büyü gibidir, yeniden canlanmaya eşlik eder. Bireyden çıkan bu rüzgâr, giderek büyür ve bu tılsımlı büyü, dokunduğu her yeri yeşile çevirir, canlandırır. Kurumuş doğanın üzerinden geçer, geçtikçe her yer yeşile boyanır. Dağ başlarının üzerinden geçtikten sonra şehre gelir, betonlaşan şehir hayatına, yalnızlaşan insan hayatına, betonların içinde duygularını kaybeden insan hayatına dokunur. Bu dokunuş nasıra kabuk bağlamış yalnızlaşan insanı yumuşatır ve insanın duyguları doğa gibi yeniden canlanır. Bu anlamda yaşamak gerçek hüviyetine bürünür. Şiirde, şairin belirttiği aşkın şarkısı, kulaklarda baharın getirdiği şarkıyla yeniden heyecan bulur, can bulur. Şair ‘rüzgarlarım konuşuyor’ şiirinde ‘ben’ şiirde güçlü bir insanın kararlı sesidir. Şairin yaşam felsefesiyle örtüşen şiirde ‘ben’ den yola çıkan birey bu ‘ben’ e sorumluluk yükleyerek ‘biz’in içine yer alır. Bir insandan başlayan bu şarkı bir toplumun şarkısı olur. “*Şair, marksist dünya görüşüne yaslanarak dünyayı değiştirme yetisinin ezilen alın teri döken insanların ellerinde olduğu düşüncesine dayanır*” (Ertuş, 2020:75). Böylece rüzgâr imleminde bireyden yola çıkan bu tılsımlı büyü ölmüş bir şehri ve içindekileri kucaklayarak insanlar sevinçle mutlulukla birlik ve beraberlik içinde yaşayacaklardır.

"Sevin Mustafa'm sevin
Ben insanın fakiriyim
Anan Urgan
Baban Irgat
Korkma oğlum Mustafa Irgat
Bin atına, dünya senin
Dilediğin gibi oynat" (Irgat, 1952:48).

Şair,” Oğlum Mustafa’nın Düşündüğü Şeye Bak” başlıklı bu şiirde yaşam olgusunun bir başka tanımını yapar: yaşamak, gelecekte umutlu olmaktır. Şair ‘Mustafa’ imlemiyle

çocuktan yola çıkarak yarınların güzel olacağını da habercisi olur. Şairin yaşadığı dönemde insan paranın kölesi olsa da geleceğin bu şekilde olmadığını belirten şair yarınların güzel olacağına umuda inancı vardır. Yaşam için gerekli koşul olan özgürlük de gelecekte gerçek anlamını bulacaktır. Şair gelecekte insanların özgür olacağını oğlu Mustafa'da imler.

"Gölge mi şu meydanda uzanmış yatan
Yokluk fışkırıyor tabanlarından
Ama şiir söylüyor, yaşadığı besbelli.

Duvar dibindeki orospu
İş bekliyor, aşikâr
Aşikâr utandığı böylesine yaşamaktan
...
Malum dünyamızın hali" (Irgat, 1945: 7).

İnsanın doğumdan ölümüne kadar geçen bir zaman diliminde dışa dönük eylemsel çabasının toplamı bireyin dışa dönük yaşamını oluşturur. Bu anlamda bireyin yaşadığı mekân ve içinde yaşadığı zaman dilimi bireyin yaşamında önemlidir. Birey, içinde bulunduğu zaman diliminde bir yandan anı yaşarken bir yandan da geleceğe yönelik planlarını yapar. Geleceği de bugünde inşa etmeye çabalar. *"Sokaktaki bir adam, kendini aramak durumunda olsa, varlığını değiştirme konusunda ne tür yol gösterici düşünceler öne sürerdi? Belki de beyninin henüz ölmediğini, vücudunun kurumadığını ve şimdi nerede olursa olsun, hala kendi yazgısının yaratıcısı olduğunu fark edecektir. Bu yazgıyı, kesinlikle değiştirmeye karar verecek; değişime karşı koyması ve değişme korkusuyla savaşıyor; aklını daha iyi tanımaya çalışarak; gerçek gereksinimlerini karşılayacak davranış biçimlerini deneyerek; kavramlarla uğraşmak yerine somut eylemler gerçekleştirerek değiştirebilir (Buscaglia, 1982: 64).* Cahit Irgat'ın "Dünyamız" adlı bu şiirinde bir insanın tükenişini resimleyen onun gölgesi olmuştur. Şair şehir metaforuna özgü olan 'meydan' imgesini kullanarak kendisini var edemeyen bir insanın kendisine soru sormasıyla şiir başlar. Devamında "Yokluk fışkırıyor tabanlarından" diyerek ölümü hatırlatır. Şiirde meydan bireyin umutlarını hayallerini yapıp ettiklerini ve gelecek te yapıp edeceklerini gözler önüne sergileyeceği bir alandır. Irgat, şiirde yaşamda kendisini var edememiş bir insanı anlatır. Meydanda serilmiş uzun uzadıya yatan bireyin yaşadığına bakmak için nefes alışlarına bakılır. Hala nefes alıyorsa yaşamaya şansı vardır. Irgat, "şiir söylüyor besbelli" diyerek hala nefes alan insanın ölüme direnmesini anlatır. Irgat,

toplumun içinde yaşamaya çalışan fakat kendisini var edemeyen insanları anlatmak istemiştir. Şair Böyle yaşamaktan utanan kadını anlatarak onun duygu dünyasına inmiştir. Geçim sıkıntısının kadının böyle bir yaşam sürmesine neden olmasına etken olarak göstermiştir. “Malum dünyamızın hali” diyerek Irgat yaşam olgusuna toplumun her kesiminden insanın bakış açısını anlatmaya çalışmıştır.

"Kalbimizin ortasında güvercin
Güvercinin kursağında bir kurşun
Kefenimiz arşın arşın
parasiyle peşin peşin" (Irgat, 1952: 5).

Irgat, umuda inancı olan şairdir ve gelecekteki güzel günlere olan umudunu hiç kaybetmez. Irgat'ın “Yaşamak” başlıklı şiirinde ‘Güvercin’ özgürlük ve barışı simgelediği gibi saflığı ve masumiyeti de simgeler. İnsanda bulunan özgürlük, saflık ve masumiyet insanın yaşam olgusu içerisinde insanın doğasında vardır. İnsan doğasında bulunan bu olgularla yaşamını sürdürür. Fakat şairin yaşadığı dönemde yaşamak için maddi ve manevi tüm olanakları elinde bulunduran toplumun, adımını bir adım bile ileriye atmadığının trajedisi de şair tarafından ‘güvercin kursağında kurşun’ ifadesiyle gözler önüne serilmektedir. “*Asım Bezirci, Cahit Irgat için ‘başta barış düşüncesiyle ile insan sevgisi olmak üzere özgürlük ve toplumsal adalet temlerini sevecen bir duyarlılık, yalın, yoğun bir anlatım ve buruk bir ironiyle işledi’ demiştir*” (Bezirci, Kemal, Özer, 2003:94, Ataran; Ertuş, 2020: 38).

Toplum kurşunla yaşamaya razı olmuştur. Şair bir milletin yaşamak için her şeyi hak ettiğini, nitekim yaşamın bedelini savaşlarda canlarıyla peşin, peşin ödediğini dile getirir. Kurşun, yaşam yolculuğu içinde olan bireyin umutlarını, hayallerini sekteye uğratar. Ölüme sebebiyet veren kurşun, yıkıcı potansiyeldir. “*Buradaki ‘güvercin’ ve ‘kurşun’ sözcüklerine çeşitli anlamlar verilebilir. Örneğin, güvercinle barışın yahut mutluluğun yahut ülkünün yahut sosyalizmin yahut işçilerin kastedildiği düşünülebilir. Kurşunla da bütün bu güzel tasarımları önleyen kara kuvvetin (sözelimi savaşın, faşizmin, sömürünün, polisin, burjuvazinin, vb.) varlığı işaretlenmiş olabilir...*” (Bezirci, 1969: 66). Özgürlük içinde hayat sürdürmek için tüm olanakları elinde bulunduran bir toplum vardır. Fakat şair, kurşunu güvercinin kursağında imgeleştirerek köleleşen, bu duruma razı olmuş geleceğe adım atamayan aynı toplumun trajedisini anlatmıştır.

Toplumcu gerçekçi bir şair olan Irgat, şiirlerinde sadece bir toplumun sorunlarını ele almayıp bireyin yaşadığı sıkıntılar üzerinde de durmuştur. Bu sıkıntıları kimi zaman ‘ben’ ağzından aktarmıştır. Irgat, toplumsal eleştiriyi yoğurduğu şiirlerinde bile tepkisini öncelikle bireye gösterir, sonra topluma yöneltir. Birey kendisini var edemezse toplumda oluşmaz. Şiirlerinde birey öncelikle seçiminin hangi koşullarda olursa olsun sömürülmekten yana kullanmamalıdır. Bu anlamda şair bireye bir sorumluluk yükler. Irgat’ın şiirlerinde birey için yaşamak, bireyin hür iradesiyle gerçekleştirdiği seçim ve eylemlerinin toplamıdır. *“Öyleyse insanı hayvanlardan ayıram şey nedir? Ayakta durabilmesi değil elbette. Bu özellik beyin beyin gelişmeye başlamadan çok önce maymunlarda da mevcuttu. Alet kullanabilmesi de insanı hayvanlardan ayıran bir özellik değildir. Asıl önemli olan özellik tümüyle farklı, tümüyle yeni bir şey olan, insanın kendisinin farkında olmasıdır. Hayvanlar da bir şeylerin farkındadırlar. Nesneleri tanırlar, birbirinden ayırdederler. Ama insanoğluna farklı bir seviye, yani kendisinin bilincinde olma özeliği verilmiştir. O, düşündüğünün ve hissettiğinin farkındadır”* (Fromm, 2004: 40). Bu anlamda şair bireyin iç dünyasına da yer verir. Bireyin içsel yaşamı, döngüsel yuvarlağın fenomelejisidir. Birey ben kimim? sorusuyla içsel yaşam yolculuğuna adım atar. Zamansal bir süreç sonunda birey cevabı arayıp bulur ve içsel yolculuğunu tamamlar. ‘Ben Kimim’ cevabı bireye ismini taşıma bilincini getirerek kendisini yaşam yolculuğunda anlamlandırmış olacaktır. *“Kimsiniz? Neden buradasınız? Hayat hakkındaki inançlarınız nedir? Binlerce yıldır bu sorulara cevap bulmak ‘içe yönelmek’ anlamına geliyor. (L. Hay, 19: 2015). İnsanın beyni nasıl sorularına programlanmış gibidir. Nasıl sorusuna yönelik sorulara karşı bellek bütün alternatifleri kapı aralar. Böylece ben kimim? sorusuna ardı ardına gelen sorulara kapılar aralanır ve bu kapıların ardında tam bir cevap bulamayan bellek yine başka bir soruya kapı aralar. Ben kimim? Bu ismim ne anlama geliyor? Bu dünyadaki amacım ne? hayatımı anlamlı kılan değerlerim neler? gibi ardı ardına gelen sorulardır. Ben Ayşe’yim Fatma’yım Mehmet’im gibi cevapların ardından sonra peki bu Ayşe, Fatma ve Mehmet kim? diye bir soru çıkıyor. Nitekim her insan özünde işlenmemiş saklı bir mücevher barındırır. Ancak ortaya işleyerek çıkar. “Siz kimsiniz? Buraya neler öğrenmeye geldiniz? Buraya neler öğretmeye geldiniz? Hepimizin özgün bir amacı var. Hepimiz kişiliklerimizden, sorunlarımızdan korkularımızdan ve hastalıklarımızdan fazlasıyız. Bedenlerimizden çok öteyiz”* (L. Hay, 27: 2015). Bu anlamda insanın ismini taşıma bilinci kendi değerini

kavrayabilmesiyle ilgilidir. İsmi taşıma bilinci insanı diğerlerinden ayıran kendi öz mayasını ihtiva eder ki bu insanı aynileştirmekten değersizleştirmekten kurtarır. *“İnsandaki kendi kendini gerçekleştirme ihtiyacı, açıkça insan dinamizminin kökenidir. Varlıklı insan aynı zamanda, ‘yaşamın insani dışavurumlarının karmaşıklığına gereksinim duyan ve kendi öz benliğini gerçekleştirme için bir içsel gereklilik, bir ihtiyaç olarak var olan kişidir’ (Fromm, 2005: 75).*

İnsan, kendi değerini ontolojik anlamda kendi benini inşa ederek ortaya çıkartır. Ontolojik olarak kendi benini inşa eden birey, bu sürecin sonunda; korkuları, doğruları, yalanları, gibi kendi kişiliğin ana taşlarıyla yüzleşir ve yapbozun bir parçası olan bu kişilik taşları yavaş yavaş yerine oturmaya başlar. Nitekim bu yolculuk kişinin kendini tanıma süresiyle son bulur. *“İnsanın kendi benini inşa etmesi yaşamsal değerleri ifade eden tuğlaları üst üste koymasıyla mümkün olur. Piramidin en üst tepesinde yer alan kendini-gerçekleştirme aşamasına herkes ulaşamayabilir. Fakat büyük ressamlar, sanatkârlar, yazarlar şairler, filozoflar ve mistikler bu aşamaya gelerek, yaşamlarının en önemli doruk deneyimlerini gerçekleştirmiş kimseler arasına girerler” (Cüceloğlu, 2009: 237).* Bu anlamda Cahit Irgat, şiirlerinde bireyin iç dünyasına, içsel anlamda yaşamına yer verir. Şiirlerinde şairin hayat felsefesini bulmak mümkündür. *“Hayatında birçok zorlukla mücadele eden şair, onurlu yaşamının öneminin bilinciyle onurlu yaşamı şiirlerinde tema olarak da işlemiştir. ‘Çok süründüm ancak; hiçbir zaman sürünge olmadım’ diyen Cahit Irgat, bu yönüyle de dönemin içinde de saygı uyandıran bir şair olmuştur” (Ertuş, 2022: 207).* Irgat’a göre bu dünyaya gelen birey kendisini tanımalı ve kendi sorumluluklarının farkında olmalıdır. Bu dünyada sürekli bir eylem içinde olmalıdır. İnsan evrensel değerlere ulaşana kadar çabalamaktan vazgeçmemelidir. *“Kuşlar Söyleyecek düşünceni/ Yepyeni” (Irgat, 2018: 201).* Irgat, bireyin hayalleri gelecekte bir gün mutlaka başka bir şarkıyla da olsa da ses bulacağını dile getirir. Bu anlamda şairin şiirlerinden aşağıda yer “kuşlar” başlıklı şiirinde bireye verilen sorumluluk vardır. *“Önemli olan doğruyu bulmak değil aramaktır; onu yakalamak değil izini sürmektir (Vernon, 2011: 144).* Irgat’ın şiirlerinde şairin düşünün gerçekleştiği önemli değildir. Önemli olan bu uğurda verilen çabadır.

"Sana yürek verdim, taşı
Bu soğuklarda koynunda işi
Bıkınca koy ver gitsin kuşu
İnsandır Konacağı

...

Sana yürek verdim, uçur
 İnsan kalbi konacağı
 ...
 Kuşlar Söyleyecek düşünceni
 Yepyeni” (2018:200-201).

Özgürlüğün ortadan kalkması, insanın hareket etmesini sınırlayan etkenlerden biri olacaktır. Toplum, bireyin özgürlüğünü kısıtladığı gibi birey kendi özgürlüğüne kendisi de ket vurabilir. Bu süreçte insan kalabalıklar/toplum içinde kendi kabuğuna çekilerek yalnızlaşır, değersizleşir, kendisine olan özgüvenini ve özsaygısını yitirir. Böylece hareket etme, gayret etme bilincinden uzaklaşarak sadece nefes alabilen edilgen bir bireye dönüşür. Cahit Irgat’ın “Kuşlar” şiiri imgelerle örülmüş çok katmanlı şiirlerinden biridir. Kuş simgesel anlamda özgürlüktür, barıştır, umuttur, yarındır. Uçmak kanat çırpma eylemini ifade eder. Bu anlamda özgürlüğün gerçekleşmesi ancak kanat çırpma ile mümkün olacaktır. Irgat, şiirde ‘taşı’, ‘uçur’, ‘koynunda işi’ gibi emir kiplerini kullanarak bir yaratıcı kudrete işaret etmektedir. İnsan yaratılıştan özgürdür ve seçim iradesine sahiptir. İnsan dünyaya gelir ve hayatını kendi özgür irade ve seçimleriyle anlamlandırır. Şair şiirde kendi iradesiyle kendi özgürlüğüne ket vuran insandan bahsetmiştir. Hareket ediminden yoksunlaşan bu insana yaratıcı tarafından özgür olduğu hatırlatılmış insanın artık kendi kafesinden çıkarak uçuşu emredilmektedir. ‘Yürek’ cesareti ve doğruluğu simgeler. Irgat şiirde cesaretle ve doğrulukla yola çıkan insanın içindeki güç potansiyelini yürekle sembolize etmiştir. “Sana yürek verdim taşı” “sana yürek verdim uçur” ifadeleriyle birey harekete geçmeye yönlendirilir. Her insan kendi hikâyesinin kahramanıdır. Irgat “Kuşlar” başlıklı bu şiirde yürekle kalbi bir arada kullanmıştır. “Sana yürek verdim/insan kalbidir konacağı” ifadesiyle yola çıkan insana sorumluluk bilinci de yükler. Kararlılıkla ve cesaretiyle yola çıkan insanın varacağı nokta yine insan kalbi olduğunu dile getiren Irgat, kendi özgün söyleyişini yakalamıştır.

"Sen ölmüşsün, ölmüşsün,
 Tabancasız tüfeksiz
 Sen ölmüşsün çocuğum,
 Evsiz barksız ekmeksiz

 Kaderindir yaşayan
 Sen ölmüşsün çocuğum" (Irgat, 1952:15).

İnsanı değerli gören şair insanı, hayatın kirletmediği masum olan çocukla imgeleştirir. Şiirde “çocuk” imgesiyle içinde yaşadığı toplumun acılarını ve kederini anlatır. Yine “çocuk” imgesiyle gelecek zamanı çocukla birleştirir. “Çocuk” şairin şiirlerinde umuda

inançtır. İnsanların iyilikle kardeşçe birbirini kucakladıkları yarınların sevincidir çocuk. Çocuk savaşın olmadığı bir dünyanın özlemidir. “Anne girmem bu oyuncak dükkânına/ Orda toplar, tayyareler, tanklar var” (Irgat, 1954: 33). Diyen şair dünya yaşamını kirleten savaş olgusunu çocuğun masumluğunda anlatılır. Bu anlamda çocuk, insanın hamurundaki tüm güzel değerleri geleceğe taşıyan bir unsur olur. Irgat şiirlerinde çocuk nezdinde insana bir sorumluluk verir. Her insan elini dünya taşının altına koyarak dünyayı yeniden inşa etmelidir. Irgat’ın şiirlerindeki insanın işlevsel tanımı içinde yer alan özelliklerden biri de insanın umuda olan inancıdır. İnsan, bu umuda inancıyla adım atar, yürür. Şair bu şiirde ‘çocuk’ ifadesiyle soyut olan “umuda inancı” çocukla somutlama yoluna gitmiştir. Umudunu yitiren insan düşüncelerini tasavvura dönüştürecek eylemden de yoksun olur. Bu durum insanın öldüğünün göstergesidir. Şiirde “sen ölmüşsün ölmüşsün tabancasız tüfeksiz” diyen Irgat, insanın fiili ölümüne gerek olmadığını bu dünyada yaşayan, yaşar gibi görünen insanlara seslenişi olur. Çocuğun ölümü masumluğun iyiliğin kardeşliğin ölümüdür. Yine çocuğun ölümü insanın içindeki hareket eylemini öldürdüğünden şairin tepkisiz ve duyarsız yaşayan, kaderi hala yaşarken bu dünyada yaşarken ölmüş insanlara seslenişidir. Şiirin başında “Sen ölmüşsün ölmüşsün” diyerek yaşarken ölen insanlara içinde bulundukları durumu hatırlatma vardır. Çocuk imgesiyle bireyden yola çıkan şair topluma/kalabalığa seslenişidir. Duyarsızlaşan, üretmeyen giderek vasıfsızlaşan insanlığa seslenişidir, gelecek asırlara seslenişidir. Her yüzyıl, kendi yaşayan ölülerini ortaya çıkartacaktır. Bu anlamda üretemeyen vasıfsız insanın ismi değişik adlarla yaşamaya devam edecektir. Robotlaşan insan, teknolojinin kölesi olan insan gibi her çağda gelişerek devam edecektir.

"Acı insan soyulunca kabuktan
Öldürsem kendimi hiç acımadan
Karanlık bir avluda kalın duvarlı
Bin bir böcek koşar alnıma
Kimi allı kimi morlu
Bir şair şiir yazıyor
Açlığa
Gidip kendini asıyor
Ağaçlığa

Horozlar ötünce uzun kocaman
Bellidir kimliğim yüzümdeki acıdan" (Irgat, 2018: 210-211).

Irgat bu şiirde intiharı işlemiştir. Şair, intihar eden kişiyi ‘ben’ ağzından aktarmıştır. İnsanlar yaşam mücadelesi nedeniyle kalabalıklar içinde birbirini unuturlar. İnsan,

kalabalıklar içinde nasıra kabuk bağlar ve giderek insanlık değerlerine karşı duyarsızlaşır, hissizleşir. Şiirde kendi benliğini var edememiş birey, yaşama tutunmak yerine ölmeyi seçmiştir. Şiirde bireyin yaşama tutunamama nedeninden bahsetmeyen Irgat, “Bir Şair şiir yazıyor açlığa” diyerek işaret eder. Yaşamamanın sınırına gelen yokluk içinde yaşayan insanın intiharını şiirde konu olarak işler. Nitekim “kimliği bellidir” diyen şair aç ve fakir insanı vurgular. Yüzündeki bıraktığı izden insanlar onun kimliğini anlamakta sıkıntı çekmezler. Yaşam kavgasının içinde emek veren alın teri döken insanların yüzünde özellikle alın çevresindeki derin çizgiler ve göz kenarlarındaki çevreleyen kırışıklar içindeki yüzün o yanık rengi halinde aldığı o acılı mana vardır ki böyle insanlar hemen tanınır.

“Ne düşünür bu mahzun yüz bilinmez
Dert Çekilir, dökülmez
Bu dört duvar arasında.

Benim değil gözlerim
Benim değil ayaklarım ellerim
Ölü müyüm, diri miyim?
Bilinmez.

Bir güzel sabah vakti
Bir müjde çın çın ötsen
Bu dört duvar arasında
Bilinmez, acep çıldırır mıyım? ” (Irgat, 1952:33).

Irgat şiirlerinde yalnızlığı genel olarak kendi benini inşa edememiş insanlar üzerinden anlatır. Bu insanlar hem kendisine hem topluma yabancılaşmıştır. Şairin şiirlerinde yer alan “dört duvar” deyimini iki şekilde okurun karşısına çıkar. Birinci olarak hapishanelerde özgürlüğü elinden alınan yalnız insanların yaşamıdır. İkinci olarak ontolojik olarak kendini var edemeyen bireyin yalnızlaşması, bir nevi kendi kabuğuna çekilişi şeklinde anlatılır. Şair bu şiirinde “dört duvar”ın hapishane olduğu çağrışımabilir. Fakat şairin şiirde asıl vurguladığı insanın kendi içindeki yalnızlığıdır. Yaşamak için yaşayan çevresine duyarsızlaşmış, hissizleşmiş insanın bir süre sonra kendisine de yabancılaştığını şiirde görmek mümkündür. Nitekim kendisine yabancılaşmış insan bir anda kendisine soru sorar ben kimim? ne yapıyorum? diyerek hatırlamaya çalışır. Fakat yabancılaşmanın derecesi arttıkça birey artık kendisini tanıyamaz bir durumda bulur. Elleri ve ayakları bile varlık âleminden uzaklaşmış gibidir. “Benim değil ellerim ayaklarım” bireyin kendisine yabancılaşması şiirde insanın kendisine ait olan maddi unsurları bile karıştırarak hayal ve gerçek arasında sapmalar yaşayan insanın durumundan bahsedilmiştir. Bu durumdaki

insan; görür, düşünür, işitir, yaşam değerlerini akıl süzgecinden de geçirir. Fakat artık çabalamaya mecali kalmamıştır. Yabancılaşmayla beraber toplum içinde yaşayan insan kendisine yapılan haksızlıklara tepki vermek şurada kalsın kendi hayallerini gerçekleştirmek için bir adım dahi atamaz. Bireyin yaşam felsefesini anlamlı kılan onun umutları ve hayalleridir. Hayallerine ulaşmak arzusunda olan insan çabalar, sürekli ileriye yönelik adım atar. Şiirde kendisine yabancılaşmış insanın artık yaşam karşısında hiçbir gayesi kalmamıştır. Bu anlamda hayatı anlamlandırma çabası da kalmamıştır.

“Memnunum diyemem yaşadığıma
Bana bir şey söylemiyor
Bu deniz parçası bu taka.

Gün bitti yollara düştü kahır
Ötme vapur, gelemem
Dört duvarla sarılmışım" (Irgat,1952: 43).

Irgat şiirlerinde “dört duvarı” hapishane ve yalnızlıkla imgeleştirir. Gerek yalnızlık gerekse hapishanede imgelemiş olsun sonuç olarak şair kendisini ontolojik anlamda gerçekleştiremeyen insanı dört duvarla ifade etmeye çalışmıştır. Yaşama sevincini umutlarını kaybeden insan yalnızlaşır. Yalnızlık ve kendi kaderine terk edilmek de şairin şiirlerinde bir seçimin sonucunda olur. Böyle yaşadığını bilen, kurtulmaya çalışmayan bir ömrü bu şekilde yaşayan insana sesleniştir.

“Gün bitti yollara düştü kahır” diyen şair, aynıyetlik içinde geçen günlerden bahsetmiştir. Şair şiirde zamanın devingenliğinden de bahseder. Nitekim çabalamaktan ve üretmekten aciz olan insan zamanın tik taklarını duyar, gün başlarken gün batımına kadar geçen bir günlük süreçte varoluşsal anlamda dönüşümünü yapamayan insan hem bağlı bulunduğu çevreden hem de içine sığındığı mekândan kendisini soyutlayarak yalnızlaşır. Kendisini değersiz hissetmeye başlar. Yirmi dört saatlik bir günün bitiminde insan zamanını hiçbir eylemde bulunmadan gerçekleştirmiştir. Nitekim İnsan, yaparak eyleyerek hem kendisini hem de yaşamı anlamlandırır. “Ötme vapur gelemem/Dört duvarla sarılmışım” insan yine kendi yalnızlığında teselli aralayarak sessizce şikâyet etmeden çırpınmadan direnmeden kendi yalnızlığına sarılması anlatılmıştır.

“Mapushane avlusundayım
Arzusuz ve yapıyınız
Her kapıda bir süngülü
Giremezsin, çıkamazsın
Hakkın yok

Sen de kahretme güneş
Bırak terim kurusun" (Irgat,1945: 58)

Irgat, “Mapusane Avlusu” başlıklı şiirde “Sen de kahretme güneş” diyerek yalnızlaşan insanın güneşe bile sitemini dile getirir. Nitekim güneş şairin şiirlerinde imgesel olup umudu, yarınların aydınlığını temsil eder. Şiirlerinde Irgat “güneş” imgesini kullanmışsa kardeşlik ve barış içinde aydınlık bir dünya tasavvuru olduğunu gösterir. Fakat bu şiirde insanın kendi kabuğuna çekilmesi, yalnızlaşması bir nevi toplumdan uzaklaşması vardır. Şiirde Hapishanede yaşamını sürdüren bir mahkûmun güneş nedeniyle terlemesinden bahsedilir. Güneşin olumlu yapıcı etkisi mahkûm için karamsar bir atmosfere bürünmüştür.

2.6. İNSAN VE SEVGİ

Sevgi bir kavram olmayıp içinde değerler taşıyan bu değerlerle anlamlandırılan bir ifadedir. Bu değerler, iyilik, emek, özgürlük, barış, paylaşmak gibi insanın yaşamında insanı bir üst düzeye çıkaran, diğer canlılardan ayıran yüksek ongunludur. Bu anlamda insanın oluşturduğu değerler belirli bir kalıbın içine yerleştiren sayısal bir veriyi ifade etmez. Çünkü insanın sürekli değişip dönüşen ve sonuçta gelişen yapısı vardır. İnsan değerleri çok sayıda olduğundan sevginin de çok sayıda tanımı yapılabilir. “Ben sevgiyi tanımlamada her zaman duraksamışımdır, çünkü sevginin sınırsız olduğuna, sizinle birlikte büyüdüğüne, daha güzelleştiğine daha geliştiğine inanıyorum” (Buscaglia, 1982:45).

“İnsan insan paylaşalım
Yaşamayı, komşuluğu, dostluğu
Bağdaş kurup yan yana
Bir sahandan yiyelim
Dünyamızın sofrasında” (Irgat,2018: 103).

Cahit Irgat, sevgiyi içinde bulundurduğu tüm değerleriyle evrenselleştirmiştir. Ülke topraklarından çıkan sevgi, tüm dünyayı kucaklar. Şaire göre yaratılış olan özde aynı mayadan çoğalan insan, evrenin her yerinde insandır.

İnsanın birisine duyduğu sevgi herkese karşı duyulan sevgiye kapılarını açar. Sevgi, kendimi seviyorum çünkü herkesi seviyorum diyebilmektir (Fromm, 1995).

“Ne adın ad ne yurdun yurt, bana ne
İster zenci, Yahudi, ister çingene
Rengin benle, kokun benle, göz yaşımız bir” (Irgat,2018: 196).

Cahit Irgat'ın şiirlerinde insan ve sevgi ikilisi baz alınan şiirindelerde sevgiyi insanın çok değerli ve yüce olduğu bilinciyle işlemiştir. Bu anlamda sevgiyi evreni anlamlandırmada başat unsur olarak görerek dünyayı döndüren dünyadan daha güçlü bir olgu olarak insanı ve yüreğindeki gücü gören şair bu anlamda sevgiyi yüceltmıştır. Ufacık tefecik insanın sevgiyle kucaklaşması deprem etkisiyle “*Ufak İşler*” şiiriyle özdeşleştirmiştir.

“Bir döndürdüm dünyayı
Gölgem vurdu aya,
Her gün daha yaşamaya
Selamlar gönderişim beş kıtaya
Dilenci avucu rüzgâr açıcı
Batacak geminin kum arayışı
Marul kabuğunda sümüklüböcek
Kopuk kökleri ters dikecek
Deprem boyu sarılışı insanın
Ufacık tefecicek...” (Irgat, 2018: 155).

Şair aynı zaman da toplumun her sınıfından insanına değer verir. “Dilenci avucu rüzgâr açıcı” diyerek bir dilencinin de dünyayı anlamlandırabileceğini daha genel bir ifadeyle evren üzerinde yaşayan her canlının bir böceğin bile anlamlı olduğuna vurgu yapan şair evren üzerinde yaşayan tüm canlılara kucak açar.

“Oysa ne küçük, ne kolay ve ne güzel bir dünya
Kayalardan, karanlıktan ışık saçınca
Milyonlarca havalanan güvercin
Tevekkül, susmuşluk, derin... (Irgat, 2018: 176).

Yukarıda Irgat'ın “*Peri Bacaları*”ı isimli şiirinden bir kesit verilmiştir. Dünyayı anlamlı kılan güzel kılan insanın varlığıdır. Kayalardan ışık saçan evleri örnek veren şair, evren üzerinde nefes alan insanın yaşamı ışıklandıracağı yaşamı güzelleştirdiğine değinmiştir.

Sevgi konulu/temli şiirlerinde paylaşmayı iyiliğe önem veren şair kalp/yüreği sadece sevgi anlamında değil insanı insan yapan değeri anlamında da ifade eder. Irgat'a göre insan cesur olmalıdır. Değerli insan, köleliğe hayır demeli, İnsan, insan gibi hakettiği özgürlük içinde yaşamalıdır “*Eski bir Fransız şarkısında da söylendiği gibi ‘sevgi özgürlüğün çocuğudur’; hiçbir zaman zorbalığın çocuğu olmamıştır (Fromm, 1995: 34).* Aşağıda yer alan *İnsan Gibi* şiirinde toplumun barış ve özgürlük içinde yaşayacaklarından umutlu olan bir şair vardır.

“En dar en karanlık sokaklar
Çok yakında bir gün
Çok yakında bir gün
Bayramlaşıp Işıyacaklar

Hürriyet giyecek aydınlık ayaklar” (Irgat, 2018: 178).

“Bir eli yoksa adamın vardır yüreği
Sürür bedeni kollarında sürür
Ya dilenir kahrından ölür

...

İki eli Yoksa adamın vardır yüreği

...

Ve ayakları yoksa adamın vardır yüreği” (Irgat, 2018: 234).

Irgat’ın *İsmet Paşa Mahallesi* isimli yukarıdaki şiirde Şair insanı insan yapan değerini parayla ya da sahip olduklarıyla ölçülemediği bu değer insanın yüreğiyle ölçüldüğünü vurgulayan şair, insanın kalbinde barındırdığı gücü de dikkat çekmiştir.

“Yıkıldı sevginin tüm güzelliği
Vakit yok ağlamaya
Davula aynı tokmak aynı yere vurmuş gibi
Doğarken öğretmişler insana köleliği” (Irgat, 2018: 205).

Yukarıda yer alan “*Davul ve Tokmak*” isimli şiirde şair sevginin açar unsurlarından biri olarak özgürlüğü ele almıştır. İnsanın köleleşmesiyle birlikte sevginin de yıkılıp yok olacağına vurgu yapmıştır.

Bin belayı yardım vardım ellime
Bunca aşkın zirvesindeyim,
Yaşadım, dostluklar lime
Mayalı küs insanın dibindeyim
Ve ayırmak karaları akları
Olmak itilmiş tabandan yana
Sevmek en katıyı, en sivriyi uğruna
Ve akmak ve okşamak yalınayakları.
...

Dağ dağa kavuşur, insan toprağa
At sırtında kırbaç, insan sırtında ağa
Ve ayırmak karaları, akları
Ve sevmek okşamak yalınayakları (Irgat, 2018: 158)

Cahit Irgat’ın şiirlerinde şairin insana verdiği değer açıkça görülür. Irgat, insanı yüceltir. Bu anlamda hangi ırktan ya da kesimden olursa olsun hiçbir insanı küçümsemez. Toplumcu Gerçekçi Edebiyat anlayışıyla yazdığı şiirlerinde dünyayı işçi sınıfının omuzlarında anlamlandırarak boyuta getirir. Irgat’ın şiirlerinde toplumun her kesminden insan manzaraları görülür. Şair sanayileşme ve makineleşmenin giderek arttığı çağda

insanın yalnızlaşmasına, emeğinin sömürülmesine köleleşmesine tepkisini gerekirse sert bir şekilde “Ve ayırmak karaları, akları” şeklinde ortaya koyar.

“Bu tomurcuk, açık sevgi
Döner yuvarlaklar içinde
De dövüşüm, de
Bu cüce dünyaya bıkılmaz” (Irgat. 2018: 157).

“Konuş benim altın sesli şairim
Onlar da öğrenirler
Yaşamayı sevmeyi
Ekmek şiir, insan şiir
Toprak şiir koktukça” (Irgat, 2018: 88).

“Ben bir harp esiriydim
Bulutları seviyordum, hürriyeti seviyordum
İnsanları seviyordum, yaşamayı seviyordum
Bulutları gözlerimden boşalttılar bir gece” (Irgat2018: 91).

Cahit Irgat’ın şiirlerinde sevgi paylaşmayı çağırır, birlik ve beraberliği çağırır. Şair şiirlerinde sevgi ve yaşama sevincini bir arada imler. Bu manada sevgi konulu/temli şiirlerinde şiirin başlangıç halkasını sevgi oluşturur. Tıpkı zincirin birbirini kovalayan halkaları gibi, sevgi olunca, paylaşmak olur, paylaşmak olunca savaşlar olamayıp birlik ve beraberlik olur. Bu anlamda birlik ve beraberlik olunca özgürlük olur. Sonuç itibariyle mutlu bir toplum meydana gelir. “Milyonlarca harp ölüsü adına/iyiliğin, kardeşliğin, ümidin/Aynı hakkın/hürriyetin/İnsanlığın şarkısını” (Irgat, 2018: 75).

“Ağlamayı unutarak yaşamak
Yer altında, yer üstünde
Sevgi sevinç tarlasında
Aşk ve dostluk denizinde
Çocuklar gibi mağrur
Dertlerden uzak,
Başlamakta şimdi huzur
Kardeşliğe, muhabbete
Hürriyete inanarak” (Irgat, 1952: 43).

Şair, yukarıdaki şiirinde mutlu bir toplumun oluşmasındaki başat unsur olan hürriyete değinmiş fakat insan eylemlerinin toplumun kaderini belirleyeceğini değinmiştir. Yaşamak, içinde sevgi olan, dostluk olan, aşk olan, masumluk olan, paylaşmak olan kardeşlik olan muhabbet olan ve bu değerleri özgürlüğün bilincinde olarak yaşamaktır.

“Uyandım renk renk saadetler içinde
Sevdimse de gülümsedimse de sendendir
Güler yüzlü insanlardan çırılçıplak açlara
Rüzgâr rüzgâr giden sevgi bendendir” (Irgat, 1952: 6).

İnsan sürekli gelişim içinde olduğundan, her bireyin sevgi derecesi sevdiği olguya bağlı olarak değişkenlik gösterir. Sevgiye duyulan değerler birbirinden farklı olsa da insan sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi Allah sevgisi, vatan sevgisi gibi örnekler çoğaltılabilir. Fakat Sevgide ortak olan özsel olarak aynı vardır. Bu anlamda sevgi dünyaya iyilikle bakabilmektir. Mark Vernon sevme hedefi kendiliğinden iyi olan ruh gözünü açtığını ifade ederek yaşam bilinci bir dönüşüm geçirerek hayattaki iyilikle birlikte olunacağını söyler (2011: 148).

Şair, şiirlerinde bu iyiliği o kadar yüceltir ki bireyin yaşamını sonlandıran cellata bile sevgiyle bakar. Düşmanına gül uzatan şair Kin ve nefreti kendisinde yok ederek tüm insanlara sevgiyle bakan bir bireyi şiir sahnesine çıkartır.

“Şu mavi gök mavi deniz, uçan kuş
İşe giden insanlar
İpimi çeken cellat

Seni de seviyorum
İpimi çeken Cellat
Biliyorum ekmeğin var
Boynumdaki ilmikte” (Irgat, 2018:92).

Cahit Irgat’ın şiirlerinde sevgi ve iyilik birbirini tamamlayan unsurdur. Cahit Irgat, şiirlerinde sevgiyi insanın seçimini iyilikten yana kullanmayı tercih ettiren bir faaliyet olur. Böylece özünde sevgi taşıyan insan tüm hayatı boyunca seçimini iyilikten yana yapmasına kapı aralar.

“Ellerim
Ellerimi severim
On parmağım başak başak,
Ne selamlar gönderdim
Liman liman beş kıtaya,
Her kıtada canımız var, canımız
Ben nasıl sevmem sizi ellerim
Ne omuzlar tuttunuz” (Irgat, 2018:136).

Irgat’ın şiirlerinde sevgi iyiliği paylaşma cömertliğidir. Yukarıdaki şiirinde somutlaştırıldığında insanın avucunda tuttuğu iyiliği gökyüzüne salıvermesidir. Şair ellerinden bahsederken, ellerini bu kadar çok sevip sahiplenmesinin nedenini 5 kıtaya

selam göndermesine dünya milletlerine barış, kardeşlik götürmesine bağlayan şair ne omuzlar tuttunuz diyerek insanlara yardım ettiğinden bahsetmiştir.

“Olsaydı insanın insan yüreği
Bölüşürdü teri ekmegi
Öğrenirdi sevmeyi
Yırtılırdı kefen” (Irgat, 2018: 202).

Irgat, yukarıdaki şiirinde yine sevgiyi iyili paylaşma cömertliği şeklinde tanımlamıştır. Eğer insanın kalbinde bir sevgi varsa emeğini, kazancını bölüşür demiştir. Sevgiyi yücelten şair, yırtılırdı kefen diyerek iki anlam yüklemiştir. Savaşlar olmayıp insan ölümünün olamayacağını, ikinci anlamında ise sevgiyi o kadar kutsaltmış ve yüceltmış diriltici bir anlam kazandırmıştır. Böylece yapıcı değerleriyle insan dünyayı yıkmayı değil anlamlandırmayı tercih eder. Böylece Dünyada barışın olacağına inana şair mutlu bir dünya tasarlar.

2.7. BİREYİN YOLCULUĞU VE UMUDA İNANCI

Umut yıldızı kalbinde var oldukça
Bir yıldız kayar uzaklardan
Dileğinin yankısı tüm kâinata ses buldukça
Akıp gider ve gerçekleşir uzaklardan*

Yaşam süreci içinde birey, bir yandan içinde bulunduğu zaman diliminde yaşar diğer yandan da geleceği şimdiki zaman diliminde kurgular. İnsanın içinde barındırdığı hayalleri gelecekle şekil alacağından ve gelecek bir zaman diliminde gerçekleşeceğinden, hayallerine ulaşmaya kadar geçecek süreçte insan içinde yaşadığı andan umutlu olmalıdır. Böylelikle içinde bulunduğu anda sürekli çabalama ediminde bulunur. İnsanın değerler dizgesi denilen zincirin halkaları her birey için kendine özgüdür. İnsan bu hayattaki yolculuğunu kendine özgü değerlerle yapar. İnsanoğlunun umutları bu değerler halkasından biridir, gelecek ihtiva eder, içsel bir dürtüyle insanı harekete zorlar. içinde yaşadığımız an şimdidir. Şu anda yaptıklarımız geleceği inşa eder. Seçim yapmak şimdidir. asıl önemli olan şimdide/şu anda neye inanmayı neyi düşlediğimizi seçtiğimizdir (L. Hay, 2015: 23). ‘Umut’ kelimesi anlamsal olarak açıklandığında: Tasavvura dönüşmeden önceki süreçte kişinin öz değerleriyle yoğrulan, akılla idrak

(* İlhan, Dilek)

edilen geleceğe dair düşlerini kalbinde yaşatmasıdır. Bu anlamda umut ve hayallerin yolları bir noktada ayrılır. Hayaller, insanın geleceğe yönelik hedeflerini amaçlarını kurgulamaya yönelik beynindeki tasavvurlarıdır. ‘Umut’ da ise insan geleceğe yönelik kurduğu tüm düşlerine ulaşma çabası içinde anı yaşarken gelecek için şimdi, şu anda adım atabilmesidir. Bu anlamda umutta bir durağanlık değil akışkanlık diğer bir deyimle eylemsel çaba mevcuttur.

Sokaktaki herhangi bir adam kendisini var etmeye çalışmak içinde hayallerinde kendisini nasıl konumlandırmaya çalışır? Adam kendi yazgısının yaratıcısı olduğuna farkedebilir. Bu durumda adam, düşüncelerini gerçekleştirmek için ise kavramlarla uğraşmak yerine somut eylemler gerçekleştirmek zorundadır (Buscaglia, 1982).

Birey içinde bulunduğu o günkü mevcut şartları içerisinde düşüncesinde var olan tasavvurlarını gerçekleştiremeyebilir. Fakat birey umudu kalbinde taşıdığı anda inançla umut birleşir ki artık insan yazgısını yeniden oluşturur. Bu birleşim olan umuda inanç, soyutluktan çıkarak somutlaşır. Bu anlamda umuda inancı olan insan, hayatında çıkan tüm zorluklara karşı hiç vazgeçmeyecek, adım atmaya devam edecektir.

içinde bulunduğu anı umutlu yaşayan insan geleceği de şimdide realite eder. Umutla yaşamak, inançla beslenirse büyür ve anlam kazanır. Bu anlamda inanç kavramının içinde umut kavramı da vardır. Umutla beraber yaratıcının sonsuz gücünü kalbine koyan insan yaşam yolculuğunu cesaretle ve korkusuzca tamamlayacaktır. Umuda İncanın içerisinde yer alan ‘inanç’ kavramı, yaratıcı öz olan bir varlığa inanmak, onu tabulaştırmak anlamındaki dini boyutundan sıyrılarak ‘tinsel bir gücü’ ifade eder. “*Bu biraz da inanca benzer. Kutsallık, bir insanın belirli bir inanca bağlı olduğunu itiraf etmesiyle değil gerçekten hissetmesiyle ortaya çıkar*” (Vernon, 2011: 25). Birey Yaratıcının gücünü kendi özünde hissedecektir. Nitekim yaratıcıda gelecek ile ilgili belirsizlik yoktur. Yaratıcı oldurandır. Gelecek, “ecek, acak” zaman eklerinden de anlaşılacağı üzere belirsizlik kümesiyle dolu bir sis yığını gibidir. İnsan sis yığının içinde neyin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini tam olarak göremez. Fakat ‘umuda inançla’ yola çıkan insan, geleceği adeta realite eder geleceği gerçekleştirir. Bu anlamda insan, hayatındaki tüm olumsuzluklardan sorunlardan engellerden dem vurmaz. Bu engelleri bilerek gelecek için fırsata çevirir. “*İnanç ve gözüpeklik konusunda uygulamayla öğrenilebilecek bir şey var mıdır? Gerçekten de inanç her an ‘uygulanarak’ öğrenilecek bir şeydir. Çocuk*

yetiştirmek için inanç gereklidir; uyumak için de inanç gereklidir, herhangi bir işe başlamak için inanmak gerekir... Bütün bunları yapabilmek için inanç ve gözüpeklik gereklidir. Yaşamın karşımıza çıkardığı güçlükleri bize verilmemesi gereken haksız cezalar olarak göreceğimize, terslikleri, üzüntüleri yenmekle daha da güçleneceğimizi düşünmek de inanç ve gözüpeklik ister “(Fromm,1995:119-120). Umut, insanın yoğurduğu tüm iyimser değerleridir. ‘Umuda inanç’, bireyin yolun içinde olmasını ve adım atarak ilerlemesini sağlayan etken olur.

“Sevgiden sırlıslıkam
Yangınlanacak aşklar
Çok Yakında bir gün
Çok yakında bir gün
İnsanlar insan gibi
Yaşayacaklar” Irgat, Aktaran; Bezirci, 1976:12).

Irgat’ın şiirlerinde kendi benini inşa eden bireyin yaşam yolculuğunu görmek mümkündür. Şair insanın yaşam yolculuğunu konu alan şiirlerinde şair bireye bir sorumluluk yükler. Birey kendi istek ve menfaatlerinden sıyrılarak yönünü insana, yönünü topluma, yönünü insanlığın evrensel değerlerine çevirir. Bu anlamda Bireyin yolculuğunun durak noktası yine kalabalıklar olur. Irgat’ın şiirlerinde gelecek özlemi toplum içindir, kalabalıklar içindir. Toplumcu Gerçekçi şairler için amaç toplumda yaşayan her kesimden insanların çığlığını şiire taşımak olmuştur. Savaşlarda ölen ve yaralanan insanların çığlığı olabileceği gibi yeni dünyanın yeni düzeni içinde sömürülen insanın çığlığı da örnek olabilir. Bu anlamda toplumcu gerçekçi şairlerin şiirlerinde yer alan karamsar bohem bir havanın görülmesi kaçınılmaz olacaktır. Nitekim 1940 kuşağı şair ve yazarlar için acı çeken kuşak olarak adlandıranlar da vardır. Toplumcu gerçekçi bir şair olan Irgat, toplumun sorunlarına kayıtsız kalmamıştır. II. Dünya Savaşı’na tanıklık eden şair aynı zamanda yoksulluk içinde yaşayan halkın ezilmesine, sömürülmesine de tanıklık etmiştir. Irgat, şiirlerinde bireyin ve toplumun içinde bulunduğu olumsuz atmosferi tüm gerçekleriyle gözler önüne serer. Fakat şiirlerinin çoğunluğunda şairin tanıklık ettiği yaşadığı dönemde bulunan karamsarlığın içinde kökleşip yeşeren dallarıyla ‘umuda inancı’ vardır. “Gerçi karamsardır, ama kötümser değildir. Çünkü bütün bunaltılarına karşın, yaşamayı ve dünyayı sever. Gözyaşlarının bir gün dineceğine inanır. Gelecek güzel günleri umutla bekler” (Bezirci,1976: 13).“Çok yakında bir gün/insanlar insan gibi yaşayacaklar” diyen Irgat, geleceğin belirsizliğini şimdiki zaman diliminde umuda inançla realite eder.“Şiirlerinde bu süreç, insanın

yaratıcı gücüne inançla, emeğin temelliliğini kabulle başlar. İnsanı önce doğaya etkin kılan sonra da bu etkinliğe paralel olarak, kendine ve toplumsal gidişe yön vermesini sağlayan yaratıcı öze yönelir hep. Her adım başında, her baş döndürüşte gözüne ilişen bütün nesnelerin temelinde hep o yaratıcı özü görür. Bu özün giderek insana nasıl yabancılaştığını (ya da yabancılaştırıldığını) dile getirir” (Ergün, 1973: 39). Irgat şiirlerinde bireyin umutsuzluğunu da şiirlerinde işlemiştir. Böyle şiirlerinde toplumun/bizin sesini duymak mümkün değildir. Bu şiirlerde hiçbir çaba harcamaya mecali kalmayan yarınlardan beklentisi olmayan giderek yalnızlaşan bireyin umutsuzluğu vardır. Şiirlerinde bireyde bu umutsuzluğu ortaya çıkaran başat unsur yalnızlık olur. Bu anlamda şiirlerinde sırf yaşamak için yaşayan umutları tükenen ve bu tükeniş içinde yalnızlaşan, kendi kabuğuna çekilen bireyin yaşamını görmek mümkündür. Irgat’ın Gayesi “ben” olan birey olarak yaşam yolculuğuna çıkan insanın amacı “biz” e ulaşmak “biz”in içinde yer almaktır. Bize ulaşan birey kendi şarkısını sizin şarkısıyla birleştirerek gür bir sesle umutla, heyecanla yolculuğunu tamamlayacaktır. “biz” le var olan toplum için de gelecek güzel günler vardır. Irgat’ın gayesi toplumun birlik ve beraberlik içinde savaş olmadan canlı canlı yaşamasıdır. Bu anlamda ‘biz’in yaşamı umutlu toplumun yaşamıyla birleşecektir. *“Savaşın getirdiği yıkımlarla faşizmin amansız baskısına karşın umut ve direncini yitirmez. Gelecek güzel günleri düşünerek hayata ve insanlara dört elle sarılır. Yüreği barış, özgürlük, kardeşlik özlemiyle çarpar (Bezirci, 1976: 12).*

"Ağacım, dört kol çengi kıyamet

Her dalımda bir memleket

Uzar kollarım uzar

Taşım da toprağım da bereket

...

Yağmur yağmur olduğunu

Rüzgâr, rüzgâr.(Irgat, 1952: 8).

Cahit Irgat'ın Ağaç şiirine iki farklı bakış açısı getirebilir. Fakat şiirde ortak olan öz “umuda inanç”tır. ilk anlamıyla şiir değerlendirildiğinde “köklerimden başlar hürriyet” diyen şair tarihe atıfta bulunmuştur. Şair tarihte ecdadının özgürlük için Kurtuluş Savaşı'nı vererek vatan toprağında bir milletin özgürlük destanını hatırlatır. Kurtuluş Savaşı'ndan önce Sevr Antlaşmasının maddeleri yürürlüğe girmeye başlamıştı. İtilaf devletleri ülkeyi adım adım istila ediyorlardı. Fiili olarak ölümü gerçekleşen Osmanlı devletinin tekrar ayağa kalkması zor görüldüğünden çoğu bürokrat manda yönetimine artık ılımlı bakıyordu. Bu olumsuz şartlar içinde “Ordu yok! dediler; “Kurulur” dedi. “Para yok! dediler; “Bulunur” dedi. “Düşman çok! Dediler; “Yenilir!” dedi (Aktaran: C. Tola). cevabını veren Mustafa Kemal Atatürk, inançla yola çıkan kahraman, tüm bir ulusun eline özgürlüğünü vermiştir. Her dalımda bir memleket diyen şair türkiye cumhuriyetinin seksen bir ilini ağacın dallarında bütünleştirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti köklü bir devlet vatan topraklarında bereketli gür ağacın dallarıdır. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti Devletinin vatan toprağını ve milleti ayakta tutan güçlü, köklü bir unsur olduğuna da Irgat vurgu yapmıştır.

Bu çok katmanlı “Ağaç” şiirinde ikinci anlam olarak, Toplumla kendini var eden, “biz”in içinde özgürleşen bireyin yaşamını da çağırır. şiirde bahsedilen ağaç, kuru bir ağaç değildir, dallarıyla gürdür. Irgat, bireyin yaşam yolculuğunda bireye bir sorumluluk yükler. Birey öncelikle özgür olmalıdır. İnsan, yaratılıştaki değerli yanını hayat boyu sürdürmesini ister. Bu anlamda şairin deyimiyle; “ekmeğinin kölesi” olmasına karşı çıkar. İnsanın savaşlarla birbirini öldürmesine ve kan dökülmesine karşı çıkar. Irgat, Ona göre insan değerlidir. Çünkü insanın özünde sevgi kardeşlik iyilik, vatan sevgisi gibi birçok yapıcı unsuru barındırır. “Siz yaşamın harika, sevgi dolu bir ifadesi olmak üzere yaratıldınız. Yaşam kendinizi ona açmanızı bekliyor; sizi bekleyen güzelliklere kendinizi layık hissetmenizi bekliyor. Evrenin bilgeliği ve zekâsı onu kullanmanız için bekliyor. Yaşam sizi desteklemek için burada. İçinizdeki gücün ihtiyacınız olduğu her seferinde yanınızda olacağına güvenin” (L. Hay, 2015: 25). Irgat öncelikle değerli insanın özgür olmasını seçimlerini kendi hür iradesiyle vermesinin önemine değinir. insan meta olarak görülmemeli insan köle olmamalıdır. Varlığını ortaya koyabilen insan güçlüdür. Nitekim ağacın kökü ne kadar güçlüyse ağaç, dallarını o kadar iyi taşıyabilecektir. “Ağacım dört kol çengi kıyamet” ifadesiyle Ben de varım diyen insan topluma, insanlığa, evrensel olana değer katacak, faydalı olacaktır. ırgat kaderciliğe karşı çıkar birey toplum ımutlu

olmalıdır. yazgıya boyun eğmemelidir. çabalamaktan vazgeçmemelidir. faka buradaki botyun eğmeme düşmanca değil uzlaştırıcı barış içinde olmaktır. *“Kadercilik genel anlamda insanların hayatlarını kontrol altında tutmak ve yönetmek için çaba harcamayarak kendilerini olayların akışına bırakması demektir. Kader inancı ile kadercilik anlayışı aynı şey değildir. Kadercilik anlayışına göre başa gelecekler önceden bellidir ve olacağı çare yoktur, yazgı değiştirilemez, o halde kaderde teslim olmak gerekir. (Cüceloğlu, 2015: 81).*

Değer mi, deme
Bu çektiğimiz?
Böyle yaşamamanın da kahrı çekilir
Güzel günler uğruna
Böyle yaşamamanın da" (Irgat,1952:44)

Umuda inancı olan şair yaşamak eylemini umutla birleştiriyor. Böyle yaşamak diyerek içinde bulunduğu ana gönderme yapıyor. “Böyle yaşamak” burada bir açıklama yapılmaması ancak hayatın kötü koşullarından etkilenen bir yaşam var. Açlık, savaş, köleleşme gibi olumsuzluklar içinde bir yaşam, fakat Irgat, şiirin devamında ‘kahrı çekilir’ diyerek geleceğe işaret eder. Burada yine iki anlan karşımıza çıkar birincisi güzel günleri umut etmedir. İkinci olarak güzel günlerin umudu içinde bugün de çalışma böylece kahrın da bir manası olacaktır. *“İnsan sürekli hayatını daha anlamlı kılmaya çalışır. Bir insan kendi isteyerek bir fedakârlık yapmışsa, hayatını daha anlamlı kılmak için yapmıştır. İnsanın gerçek kimliğini, hayatını nasıl anlamlı kıldığına bakarak, keşfedebilirsiniz. Bazı insanlar dünya beni görsün diye, bazı insanlar ise dünyayı görmek için dağlara çıkar (Cüceloğlu, 2015: 65).* Eyleyerek adım atan insan gelecek güzel günleri bugünden yola çıkarak inşa eder. İnsan için içinde bulunduğu anın olumsuz koşullarına aldırılmaz kendisini durağanlıktan sıyrarak adım atar. Tüm zorluklara karşın adım atar. Çünkü şair içindeki umudu hiç yitirmez. Ona göre her gün batımın ardından mutlaka güneş doğacaktır. Umutsuzluğa kapılmadan gelecek güzel günler için tüm zorluklar yaşamaya değer.

"Gözlerini güneşe çevir
Üzümler kışkansı gözlerini
Bitmedikçe açlığımız
Derdi oldukça insanların
Dinlemekten usanmadan
İki kere ikinin dört ettiğini unutmadan

Âdem’le Havva’ya taş çıkartalım.
Azalmasın harareti güneşin
Güneş içime benzer
Kızıl kumrularla dolu. " (Irgat,1945: 63)

Şair şiirlerinde güneşi şiirlerinde oldukça fazla yer vermiştir. Şiirlerindeki güneş imgesel açıdan çok derin bir yapıyı ifade eder. Güneş imgesel olarak açtığımızda umudu, aydınlığı yaydığı ısıdan dolayı sembolize eder. Şair de şiirlerinde güneşi kullanarak geleceği aydınlığı umudu temsil ediyor. Nitelim onun şiirlerinde karamsarlıkların içinde mutlaka yeşeren filizlenen bir ağacı ya da karanlık bir tünelin içinde yol gösterecek kandili mutlaka görebiliyoruz. Fakat Irgat şiirlerinde güneşi insan içselleştirerek kalbinde taşımaları nitekim hayat yolculuğunda her adım atışında kalbinde taşıdığı güneşle yoluna devam etmelidir. Güneş onun şiirlerinde geleceğin şimdi de sembolize edilmiş halidir. Irgatın şiirlerinde geleceği kalbinde taşımaktan hiçbir zaman vazgeçmeyen insanlığın türküsü vardır. Böyle olunca insan insan olma bilincine varıp azimle geleceğe doğru yol alır. Güneş metaforunda şiirlerde geleceği kalbinde taşıdığı değer olarak gördüğünden nefes alıp verdiği sürece kalbinde taşımalıdır ki kararlı olup pes etmesin.

“...
Son kişneme yalvarıştır Allah’a
insanı şiir eden şiir yazıda
Dirilir yeniden şiirde hasta
Tarçın zencefil çay kokusu kahvede
yaşanan sakat felçli düşünce
Bodur yolculuklar arpa boyu karınca
Sevinçler durgun suda masaldır
Kuru konca sarı bahçe
Çekişen canda umut insandır
Işığa varacaktır ağır (Irgat,2018: 226).

Şairin şiirlerinin oluşumuna baktığımızda zıtlıkların birlikteliğini görürüz. Evrende var olan her şey kendi zıtlığı ile anlam bulur. Çekim yasası zıt kutuplar lehine işlem yaparak zıt kutupların evreni tamamlayan bütünü iki parçasını ifade eder. Şair zıtlıkları şiirlerini tamamlayan iki unsur olarak görür. Varlıktaki tekliği kalabalıklarla anlam bulundurmuş, özgürlüğü kölelikle yaşamayı fili olarak hareket etme çabası olarak gören şair zıt olan unsurunu bu anlamda hareket etme edimini yitiren durağanlıkla vurgular. Bu durağanlık çok boyutlu olur. Kimi zaman yalnızlaşmayı, kimi zaman, kendi benini var edemediği yaşamak için yaşamayı, kimi zaman köleliği ifade eder. Bir bütünü iki parçasını

oluşturan bu unsur Irgat'ın şiirlerinde ayrı ayrı izlek değil de şiirlerinde iki zıt unsur bir arada bulunur. Umuda inancını yoğurduğu şiirlerin izleği bu şekilde ortaya çıkmaktadır.

Mitsel bir metafora dönüşen “Kahramanın Sonsuz Yolculuğu” ele alındığında; Campbell'in yaklaşımına göre birey, seçimler ve sınavlar yolunda kendisini erginleştirmesini ve tekrar başladığı yere dönmesinde yolculuk önemlidir. (Campbell, 2018). Her insan dünyaya kahraman olarak gelir. Kendi seçilmişliğinin ilk başarısıdır bu. Doğum ve ölüm arasındaki sürece yaşam denilir ki bu yaşamı anlamlı kılacak SEÇİM anahtarı insanın avuçlarına sunulur.

Campbell kahramanın sonsuz yolculuğunu anlatırken kendi hür iradesiyle seçim yapan insan ilk eşi cesaret ederek adımlar. Böylece kendisini gizemli bir dünyada bulur. Nitekim bu yolda seçimler ve sınavlar vardır. Bu yolda geçen süre zarfında erginleşen kahraman yolculuğunu tamamlayarak ilk başladığı yere döner (Campbell, 2018).

Başa dönmek dünyanın üzerinde herhangi bir noktadan yol alan insanın tekrar aynı noktaya dönüşünü ifade eder ki dünyanın yuvarlaklığının fenomenolojisinden kaynaklanır. Fakat başa dönen insan ile yolculuğunu tamamlayan insan aynı değildir. Bir kahraman olarak yolculuğunu tamamlayan insan kendi özüne dönmüş ve bilgelikle kuşanmıştır. Bu anlamda kahraman hem kendini hem de dünyayı anlamlandırır.

"Bir damla düştü gözlerime
Geçen buluttan,
Hatırladım inanmanın ne olduğunu
Yaşamaya şiire

Su yolundan uzaklaşmış
Ben su muyum, yol muyum?
Ok yayından uzaklaşmış
Ben ok muyum, yay mıyım?

Ben, buluttan gözlerime
Düşüveren bir damlayım" (Irgat, 1952: 36).

Şairin şiir iklimini açıklayan şiirlerden biridir. İzleksel olarak mitolojik anlamda yola çıkan bireyin kendisini tanımlaması ve geleceğini inşa etmesini anlatır. Şair, bu izleğe ulaşmak için başka imgesel metaforlardan yararlanmıştır. Şiirde ben kimim? sorusundan yola çıkılır. Irgat, kendisini ontolojik açıdan var etme kaygısı içinde olan bireyden yola

çıkarak yaşamının bir anlamda tanımını yapar. Ben kimim sorusundan önce insanı bu itkiye yönlendirecek hatırlatıcı bir unsurun var olması gerek bu anlamda şiirde her şey “bir damlanın gözlerine düşmesiyle” başlar. yolculuk metaforundaki ilk eşiğin aşılması olarak değerlendirilebilir. Nitekim şiirde verilen herhangi bir doğa olayı şairi düşünmeye, odak noktayı kendisine çevirmesine neden olur. “Gözlerine düşen yağmur” adeta şairi aydınlatıcı bir pencereden bakmaya götürür. Bu pencere ona manalar kapılarını aralar, insan da ben kimim? sorusuyla kendi içindeki manayı, mananın içindeki yine manayı sorgular. “Su, yolundan uzaklaşmış” dedikten sonra yine soru sorar. Su ve yol ikilisiyle insanla hedefleri arasında bir benzetme yapılmıştır. Şair, İnsanı suya benzetmiştir. Nitekim insanın olumlu değerler halkası onu su gibi görünür yapar. su, içindekileri göstermesi bakımından insanında su gibi dürüst, saydam, içten ve samimi olmalıdır. Su içinde bulunduğu kabın şeklini aldığından bu anlamda su insanın hayat mücadelesinde tuttuğu yolun şeklini alır. Yol eğri ise suda yolun şeklini alacağından su eğri yolla bütünleşir İrgat su yolundan uzaklaşmış deyimiyle insanların kendi olumlu değerlerinden uzaklaşarak savaş, kavga gibi yıkıcı değerlere yaklaştığını işaret eder. “İnanmanın ne olduğunu” hatırlayan birey in yaşam yolculuğu içinde umuda inancınınıda ifade eder.

‘Ok yaydan uzaklaşmış’ ‘ben ok muyum? yay mıyım?’ diyen insanın yaşam yolculuğu içinde kendi eylemlerini sorgulamasıdır. Seçim sonucu hangi yolda yürüyeceğine karar veren insan hayatını bu yolun içinde nasıl anlamlandırabilir? sorusu birey tarafından cevaplanmalıdır. Ok ve yay hedefe odaklanan birbirini tamamlayan iki unsurdur. Nitekim şiirdeki ok insanın hedefini yay da amacını ifade eder. Ok ve yay varsa hedefi vurur. Ok ve yay insanın hedefini sonuca oluşturacak ilkel bir yargıyı ifade eder. Mitolojik anlamda yola çıkan insanın çektiği zorluklar, sıkıntılar bireyin amacına ulaşmak içindir. Amacına ulaşan insan hedefine ulaşmış, nihai hedefi okla vurmuş olur. Kararlı insanın amacına ulaştıracak olan onun olumlu değerleridir. Birey, şiirin sonlarında tüm bu soruların dışına çıkarak bunların hiçbirinin kendisini tanımlamadığını ifade ediyor. Yine en başa dönerek “ben buluttan gözlerime düşen bir damlayım” diyen şair kahramanın mitsel yolculuğuna gönderme yapmıştır. Nitekim Şair hatırlamak la yola başlayıp hatırlamakla biten yolculuktan bahsedilir. Onun hayat felsefesi bu anlamda hayatın içinde umuda inançla adım atmaktır. Sürekli yolda olmaktır. *“Nehrin son bulduğu yeri bilmiyordu ama içinde ısrarlı bir ‘hakik arayışı’ sürdüğünü hissediyordu. Sonra kendi kendine, ‘ben’ dedi,*

‘nehrin kendisiyim, hakikat arayışı nehri. Ve nehrin kendisi olarak yolculuk yapıyorum. Ne coşku ne hüznün, hiçbirisi benim son durağım değil; ben yolculukta var olan yaşamın kendisiyim, beni duraklar tanımlamıyor’ (Cüceloğlu, 2015: 103).’’ şiirde yer alan yaşamaya şiire inanmak onun umuda inancıdır. kalbinde taşıdığı güçle ve kararlılıkla yola devam etmektir. Birey için sonucun bir anlamı yoktur onun için mana o yolun içinde olmaktır

"Yarılrsa bu dört duvar
Açılrsa demir kapı
Şöyle bir yola çıksam

Her yol götürse beni
Boş evi bulunmayan bir şehre
Bir şehir ki hamalsız
Yük taşımasın çocukları
Kimsenin kimsede gözü olmasın
Ve ölümden olsun bütün korkumuz
Başka türlü yaşanmaz" (s:36).

Şair bu şiirde yol metaforunu imgesel olarak kullanmış bu anlamda yol kendi iradesiyle seçim yapan insan hayallerini erylleme dönüştüren mekânsal kavramdan sınırlarını açarak yaşam yolculuğuyla anlam kazanan mistiksek bir manaya dönüşüyor. Yukarıdaki şiirde Irgat, yola çıkmaya cesareti olmayan bireyi anlatır. Burada bilinçli bir şair vardır. Yolculuğun sonundaki nihai ödülü biliyor. Birlik ve beraberlik içinde ekmeği uğrunda köleleşmeyen özgür bir toplum fakat şairin kendi hayallerini tek başına gerçekleştirecek cesareti yoktur. Bir millet ki ancak kendi yazgısını yeniden inşa edebilir. Şiirde kendinden yola çıkan şairin hayali kendi arzusu gibi gösterilip aslında bir milletin hayalidir böyle birlik beraberlik içinde sömürülmeden yaşamaktır.

“Bütün kitaplar gibi aynı şeyden söz eden bir kitap diye sürdürdü konuşmasını yaşlı adam “insanların kendi yazgılarını seçmek şansından yoksun bulunduklarından söz ediyor. Ve sonunda da dünyanın en büyük yalanına inandığını söylüyor. Peki, dünyanın en büyük yalanı ne? diye sordu delikanlı şaşkınlık içinde. Ne mi? Hayatımızın belli bir ânında, yaşamımızın denetimini elimizden geçiririz ve bunun sonucu olarak hayatımızın denetimi yazgının eline geçer. Dünyanın en büyük yalanı budur” (Coelho, 2018: 34-35).

2.8. SEÇİM YAPAN İNSAN VE ÖZGÜRLÜK

İnsan, hangi ülkede doğacağına ailesinin kimin olacağına hangi ırka mensup olacağına gibi birtakım yaşamsal hüviyetini barındıran değerleri seçme şansına sahip değildir. Fakat doğan, büyüyen ve erginleşme çağına gelen insan artık hayatını anlamlandırma yolunda kararları kendisi verir. İnsan, ölünceye kadar kendi hayatını anlamlandırabilmek için seçim yapar. Bu anlamda seçim birey için zorunlu bir eylemdir. *“Ben şöyle anlıyorum, kendi özgür seçimleriyle yaşayan insanlar birer şahsiyet olurlar, şahsiyet olma sürecini başarmış insanların çoğunlukta olduğu bir toplum da uygar bir toplum olur. Yılmaz Özakpınar’ın kitabındaki ifadeyle, ‘Medeniyet, insanın biyolojik zorunlulukla şu ya da bu şekilde yspıtığı fiillerin üstüne yükselerek kendi zihninde belirlediği bilinçli bir ruhi istikamete göre fiillerini üretmesidir’”* (Cüceloğlu, 2015: 2020). Bireyin kendi hür iradesiyle seçim yapması için gerek içinde yaşadığı toplum gerekse yöneten iktidar, bireyin seçim yapmasında gerekli koşulları sağlamalıdır. Cahit Irgat’ın içinde bulunduğu siyasi ve toplumsal düzen değerlendirildiğinde; şairin kuşağı olan 1940’lı yıllarda, II dünya savaşı çıkmış, savaşa katılan milletlerin özgürlüğü kısıtlanmıştır. Her ne kadar savaş özgürlüğün kısıtlanmasındaki ana etken gibi görünse de sosyolojik olarak irdelendiğinde fabrikada köle gibi çalışan ezilen işçi sınıfın da özgürlüğü kısıtlanmıştır. Bu nedenle ezilen işçi sınıfını, kapitalist sistemin tüm dayatmalarını toplumcu gerçekçi edebiyatı savunan şair ve yazarlarca kaleme alınmıştır. Bu şair ve yazarlar, eleştirilerini özgürce kaleme almak isterlerken siyasi otoritenin de kısıtlanmasına maruz kalmışlar, bazen de bu kısıtlama sanatçıları hapisaneye götürecek kadar ileri boyuta ulaştırmıştır. Bu anlamda seçim yapma olanakları kısıtlanan şair ve yazarlar, kendi özündeki kendisini var etme değerlerinden uzaklaşarak gitgide hem kendisine hem de içinde yaşadıkları topluma yabancılaşacaklardır. Irgat böyle bir ortamda şiirlerini yazmıştır. Böyle bir ortamda sözlerini esirgmeden dile getirmiş nitekim tutuksuz yargılanmış, şiirleri toplatılmıştır. Irgat’ın şiirlerinde yaşam, özgür vatan toprağında özgürlük içinde yaşayan insanlarla anlam kazanır. Bütün insanları değerli görür, kimseyi küçümsemez. Her insanın bu dünyada özünde bir mücevher taşıyarak var olduğuna inanır. Onun şiirlerinde sokakta simit satan çocuktan tutun da sokakta geçim kaygısıyla bekleyen hayat kadınına kadar her kesimden insanı işler. Toplumun bütün fertleriyle savaş olmadan barış içinde yaşamak ona göre çok önemlidir.

Ağaç şiirini değerlendirdiğimizde, “köklerimden başlar hürriyet” diyen şair tarihe atıfta bulunmuştur. Özgürlük için Kurtuluş Savaşı’nı kazanan bir milletin özgürlük destanı hatırlatılır. Aynı zamanda bu çok katmanlı şiirde toplumla kendini var eden, toplumla özgürleşen bireyden de bahsedilir. Ağaç imgesel olup ismini taşıma bilincine de gönderme vardır. O kuru bir ağaç, yani yaşamak için yaşayan bir ağaç değildir. Kendi menfaatlerinden sıyrılan, idealleri olan ve bu idealleri de topluma açılan bir ağaçtır. Onun şiirlerinde kendilik değerlerine sahip çıkan insana bir sorumluluk da yüklenilmiştir. İsmi taşıma bilincini yani insan yaratılıştaki o değerli yanını hayat boyu sürdürmesini ister. İnsanın ekmeğinin kölesi olmasına karşı çıkar. İnsanın savaşlarla birbirini öldürmesine ve kan dökülmesine karşı çıkar. Irgat, Şiirlerinde bu anlamda insanın kimliğini insana hatırlatmıştır. Ona göre insan değerlidir. Çünkü insanın özünde sevgi kardeşlik iyilik, vatan sevgisi gibi birçok yapıcı unsuru barındırır. Aynı zaman da insan özünde kin nefret, öfke, intikam gibi yok edici potansiyeli de insan özünde taşır. İşte bu noktada seçim devreye girer.

“Ben iki gücün varlığına inanmıyorum. Sadece tek sonsuz ruh var. ‘Şeytan’ ya da onlar olduğunu iddia etmek kolaydır. Ama gerçekte sadece biz varız veya bu gücü akıllıca kullanır ya da kendimize zarar veririz. Kalbimizde kötülük mü var? Başkalarını bizden farklı oldukları için yargılıyor ve lanetliyormuyuz? Neyi seçiyoruz? (L. Hay, 2015: 20).

Her insan ismi taşıma bilinci ile yaşamını şekillendirir. Bu anlamda yapıcı değerleri seçen insan hem kendisine hem topluma hem de evrensele faydalı olacaktır.

“Siz yaşamın harika, sevgi dolu bir ifadesi olmak üzere yaratıldınız. Yaşam kendinizi ona açmanızı bekliyor; sizi bekleyen güzelliklere kendinizi layık hissetmenizi bekliyor. Evrenin bilgeliği ve zekâsı onu kullanmanız için bekliyor. Yaşam sizi desteklemek için burada. İçinizdeki gücün ihtiyacınız olduğu her seferinde yanınızda olacağına güvenin” (L. Hay, 2015: 25).

Toplumcu gerçekçi şairler bir davaya hizmet ederler. Dava onlar için amaca dönüşür. Amaç: Toplumu bilgilendirmek bilinçlendirmek toplum için yaşamak olunca şiirlerindeki estetik gaye çoğu zaman ikinci plana atılır. Hemen hemen hepsi şiirlerini vatanın en ücra köyünde yaşayan bir köylünün bile anlamalarını istediklerinden oldukça yalın bir dil kullanmışlardır. Onlara göre şair artık fildişi kulelerden inerek topluma karışmalıdır.

Bazıları mahkemece yargılanıp hapis cezasına mahrum bırakılsalar bile kimliklerinden ödün vermezler örneğin Nazım Hikmet gibi. O hapishanede bile şiirlerini büyük bir coşkuyla yazmaya devam etmiştir. Toplumcu gerçekçi şair ve yazarlar, genel olarak kendilerine yükledikleri halka sesleniş ve halka hizmet sorumluluğuyla kimliklerini ihtiva etmişlerdir. Böyle olunca Şairlerin şiirlerinde konu aldıkları acı çeken ezilen sömürülen köleleşen, savaşlarda ölen gibi toplumun her kesiminde yaşayan gerçek insandır. Toplumcu gerçekçi şairlerinin ortak yönü insana seslenişleridir. İnsan şuursuz olmamalı, kendi değerinin farkında olmalı, yapılan haksızlıklara hayır diyebilmeli, koyun gibi bir sürünün ardında gitmemelidir. Nitekim ekmeğinin peşinde köleleşerek kendi özsel yazgısını unutan insanlığa seslenişidir bu. Irgat'ın söyleminde Nazım Hikmet kadar keskin bir dava üslubu yoktur. Fakat onun sesi Nazım Hikmet'in kimi şiirlerindeki gibi tüm insanlığa seslenişidir bakımından ortak. İnsanı evrensel olarak seven ve evrensel insanı kucaklayan şair, kendi toplumunun sınırlarını aşmıştır. Şiirlerinde seçim yaparak ismini taşıma bilincini oluşturmak isteyen insan öncelikle özgür olmalıdır. Daha sonra kendi özsel değerlerinin farkında olmalıdır. Ağaç şiirinde olduğu gibi insan sırf yaşamak için yaşayan kuru bir ağaç olmamalıdır. Toplumla vahdet bulan yemyeşil kocaman bir ağaç olmalıdır.

2.9. AŞK

*Önce insan ve Ekmek
Sonra şarap ve sevgi
Aynı temel üzerinden.**

Aşkın tanımını yapmak için şüphesiz ki geçmişe milyarlarca yıl geriye hatta ilk yaratılışa değinmek lazımdır. Âdem ve Havva elmayı yediklerinde ilk farkındalık bilinci gelişti: zıtlıkların bilgisi; böylece mahremiyetteki kendi zıtlıklarının farkına vardılar. Zıt kutupların birbirini çekim yasasına Elmayla boyun eğmiş oldular.

“Yalnızlığın yarattığı bu utanma ve suçluluk duygusu Adem’le Havva’nın İncil’deki öyküsünde anlatılmıştır. Adem’le Havva, ‘iyilik kötülük bilgisi

* (Irgat,1952: 40)

ağacının' meyvesinden yedikten, Tanrı'ya başkaldırdıktan (başkaldırma özgürlüğü olmadan iyi, kötü diye bir şey olamaz), başlangıçta doğayla aralarında bulunan hayvanca uyumdan silkinip insan olduktan, başka bir deyişle insan olarak yeniden doğduktan sonra – 'çıplak olduklarını gördüler – ve utandılar.' ... Erkekle kadın kendilerinin ve birbirlerinin farkına vardıktan sonra yalnızlıklarının, değişik cinsten olduklarının bu yüzden de farklı olduklarının bilincine varmışlardır” (Fromm, 1995:17).

Aşkın genel geçer bir tanımını yapmak neredeyse olanaksızdır. Çünkü her insan yaratılışta kendine özgün değerleriyle tıpkı birbirine benzemeyen kar taneleri gibidir. Bu anlamda her insan aşkı yaratılışındaki kendi öz değerleriyle yoğurup harmanlayarak aşkı anlamlandırabilir.

“Her yol, milyonlarca yoldan yalnızca biridir. Dolayısıyla, bir yolun, yalnızca bir yol olduğunu hiç unutmayın. Bu yolu izlememeniz gerektiğine inanıyorsanız, hiçbir koşul sizi o yolu izlemeye zorlayamaz... Uyarıyorum sizi her yolu dikkatle ve bilinçli olarak inceleyin. Gerekli olduğuna inandığınız kadar deneyin. Sonra kendinize yalnızca kendinize bir soru yöneltin. Bu yolun bir yüreği var mı? ... Yüreği varsa o yol iyidir. Yoksa o yola girmeyin”. (Buscaglia, 1982:61).

Örneğin kendisini tasavvuf yoluna adanmış bir sufinin aşkıyla iki insanın duygusal anlamda birbirlerine karşı hissettikleri öznel değer aşk birbirinden farklı olacaktır. Ya da insanın kalbinde besleyip büyüttüğü tek taraflı aşk da farklı bir anlam taşıyacaktır. Bu anlamda insanın aşka yüklediği anlam manadadır. Bu mana çok derin yapıda olup insanın özsel değerleriyle değerleriyle şekil bulur Ferhat'ın aşkı zorlu bir sınav olan dağları delmesiyle, Mecnunun aşkı sıcak çöllerde suya kavuşma hasreti içinde olan içinde yaşamsal hüviyet bulunduran leylaya karşı duyduğu aşk: özlemle, Züleyha'nın aşkı gördüğü her nesnede Yusuf'un suretini arayan Yusuf'un benliğinde kendi benliğini unutan bir yalvarış bir kavrulmayla, Mevlana'nın aşkı sevgiliye kavuşma anını ifade eden Şebbi Arus yani kavuşma gecesi olarak adlandırılan en bahtiyar unsurla mana kazanacaktır.

Divan Edebiyatının hüneri hiç şüphesiz ki kurulan mazmunlarla ortaya çıkar. Divan Edebiyatında; gül-bülbül, mum-pervane gibi çeşitli mazmunlarla soyut olan Aşk imgeleştirilmiş böylece bir nevi somutlama yoluna giderek Aşkın ne kadar güçlü bir unsur olduğuna şair ve yazarlar değinmişlerdir. Çoğumuzun dinlediği pervane-mum, gül-bülbül hikayelerinde zıt kutupların birbirine duydukları güçlü unsur olan aşktır. Bu aşk ne kadar büyükse kavuşma önündeki engel de o kadar büyük olmaktadır.

Cahit Irgat'ın şiirlerindeki aşk izleğini açıklama yoluna gitmeden önce pervanenin ateşe olan aşkını manasal olarak değerlendirmemiz şiirleri açıklayıcı bir unsur olacaktır. Bu anlamda parçadan bütüne giden bir yaklaşımla aşk metaforu açıklanmaya çalışılacaktır. Divan Edebiyatındaki pervanenin hikâyesine değinecek olursak önce mazmunların çağrıştırdığı anlamdan yola çıkacak olursak, pervane yaratılış olarak daha naif kırılğan bir ruhu, ateş ise gücü elinde tutan, aydınlığı, ilmi ve geleceği sembolize eder. Pervane ateşi gördüğü an, kendisini ateşte anlamlı bulur. Adeta büyülenir, kendinden geçerek mest olur. Ateş hem aydınlığı hem de yok edici gücü içinde barındırır. Pervanenin ateşe yaklaşması hem merakından hem de büyüünün etkisiyle cezbe kapılmasındadır. Nitekim merak, zıtlıkları birbirine yaklaştıran unsurdur. Pervane merak eder, bilmek ister, tanımak ister. Ateşin etrafında önce uzaktan dönmeye başlar. Pervane ateşin yakıcı olduğunu bilir; fakat içinde bitip tükenmeyen ateşe yaklaşma arzusu vardır. Çünkü pervanenin mizacında bu unsur vardır. Yaratıcı kudret pervanenin mizacındaki özsel hamuru bu şekilde yoğurmuştur. Pervane ateşin etrafında döndükçe içindeki arzu giderek meşke dönüşür ve giderek yakınlaşmaya başlar, bir süre sonra da onun tüm amacı ateşle en büyük dansını yapmak olur. Cüretkâr ve çağırın ateşe karşı büyüünün etkisine kapılarak giderek yakınlaşır. Fakat ateş kimdi, neydi sorusunun cevabını ve ateşin yakıcı potansiyelini unuttur. Divan Edebiyatında mum güneş yüzlü sevgiliye benzetilmiş, pervane ise bu güneş yüzlü sevgilinin yanağına dokunmak için büyük bir hasret çeken aşığı simgeler.

“Şem kelimesi İslâmi doğu edebiyatlarında sevgili ve güzele teşbihte de kullanılmıştır. Bu teşbihe esas olan özellik, onu yüzü ve yanağıdır. Sevgilinin güzellik unsurlarından olan yüz ile yanak, parlaklık ve aydınlık yönüyle ele alınıp, çeşitli tasavvur ve tahayyüllerde kullanılmıştır” (Armutlu, 209: 878).

Kendi yanağını ateşe değdirmek arzusunda olan pervanenin ilk yakınlaşmasında kanatlarında garip bir koku meydana gelir: Yanık kokusu. Zavallı pervane büyüünün etkisiyle kanatlarının yandığını bile fark etmez. Bu koku, onu cezbe itekleyen bir unsur olur ve giderek ateşe yakınlaşır. Kendi özündeki masumluluğu ve saflığı unutarak tüm hünerlerini ateşe göstereceği bir dans başlatır. Ateş, pervaneye karşı davetkârdır; fakat aynı zamanda umursamazdır, ilgisizdir. Pervane de onun sıcaklığını hissetmek için ona biraz daha yakınlaşır. Bu dans giderek hızlanır. Pervanenin çıkardığı hava akımları ateşi de büyüler ateş; gâh büyür, gâh küçülür alevleri giderek güçlenir. Ateşin tek istediği pervaneyi kendisinde yok etmek, pervanenin tek isteği ateşin yanağına dokunmaktır. Bu

büyülü dans pervanesinin önce kanatlarının yanmasıyla sonra kendini ateşin içine atmasıyla son bulur. Hallâc-ı Mansur, pervanesinin aşkını hikayesel bir unsurla anlatmış, hakikatin bilgisini yanan pervanede özdeşleştirmiştir. Aşkın bilgisini bilen de yanan pervane olmuştur.

Hallâc-ı Mansur; *“Pervane sabaha kadar kandilin etrafında döner, arkadaşlarının yanına gelir, ve onlara bu yüce ilişkiden söz eder. Sonra vuslat özlemiyle kendini ateşin içine atar. Ateşin ışığı, hakikatin bilgisidir; sıcaklığı ve harareti hakikatin gerçekliğidir, o ateşte yok olmak ise hakikatin ta kendisidir.*

“Ona ateşin ışığı ve sıcaklığı yetmedi. Sonunda kendini ateşin içine attı. Bu sırada arkadaşları, gördüklerini anlatması için onun gelmesini bekledi. Ancak pervane yanıp kül olmuştu ne bir şekli kalmıştı ne de bedeni!” aktaran (K. Çetinkaya,2018: 186).

Divan Edebiyatındaki ateşle pervanesinin aşkı hem beşerî hem de ilahi aşkı sembolize eder ki aşkın beşerî manası bu şekilde sembolleştirilerek anlatılmıştır. Burada aşkın büyümlü gücü karşısında insanın akılla idrak etme potansiyeli giderek azalmıştır. Nitekim pervane ateşin yok edici olduğunu bildiği halde kalbinde duyduğu aşk nedeniyle aşkın büyümlü sarhoşluğuna kapılır. Bu anlamda beşerî aşkın içinde; şehvet, arzu, yakınlaşma, dokunma gibi unsurlar büyümlü tılsımlı çekim gücünü oluşturup zıtlıkları birbirine yaklaştıran itki olurlar. Divan Edebiyatındaki pervanesinin aşka olan bu yolculuğu Alevi- Bektaşî inancında farklı bir hüviyete bürünerek karşımıza çıkar. Burada pervanesinin aşkı ilahi bir aşkla yoğrulur, fakat toplumla vücut bulur. Bu anlamda pervanesinin aşkı tam manasıyla ilahi bir aşk değildir. Alevi Bektaşî geleneğinde pervanelikten bahsedilirse: Pervanelik kavramı ilk kez Hz. Muhammed’in kırklar cemine girmesiyle ortaya çıkar. Hz. Muhammed’e üzüm tanesinin kırk kişiye paylaştırılması söylenir. Bir üzüm tanesi kırk kişiye nasıl paylaştırabilir ki? O sırada gökten bir ses gelir: “Üzümün suyunu çıkar, şerbet yap ve kırk kişiye dağıt” denilir. Hz. Muhammet de denileni yapar ve üzüm suyunu kırk erene dağıtır. Kırklar içer, vecde gelirler ve dönmeye başlarlar. Fakat bu dönüş pervane şeklini alır. Kollar gâh yukarı gâh aşağı doğru fakat eller ve kollar öyle raks eder ki bu pervanesinin ateşle olan dansını andırır. Bu dans, semahla birleşecek ve kırklar semahı adını alacaktır. Buradaki pervane kavramı artık kendi anlamından öte tasavvufî bir mana kazanır. Melikoff bu olayı aşağıdaki gibi açıklamaktadır;

“Mi’râç sırasında peygamber, Kırklar Bezmi’ne varır ve nerede olduğunu sorar. ‘Biz Kırklar’ız ve Kırk’ımız Bir’iz.’ Peygamber kanıt ister. O zaman Hz. Ali, ki Peygamber ezeli ruh varlığı içinde onu tanıyamamıştır, parmağını keser ve Kırklar’ın hep birden elleri kanamağa başlar... Bu parsa toplamaya giden Selmân-ı Farsî’nin elidir; ancak bir üzüm tanesi bulup getirebilmiştir.

Bu tek bir üzüm tanesinden, peygamber, kırk kişiye pay edilecek kadar şerbet çıkarır. Bu şerbet'ten içen Kırklar, kendilerinden geçer ve dönmeye başlarlar. Peygamber de katılmak üzere kalktığı anda ridâsı çözülür, düşer, kırk parçaya bölünür. Kırklar'ın her biri bir parçayı beline dolar ve tekrar dönmeye başlar” Aktaran (Güray, Şimşek, 2011:165).

“Dolayısıyla tüm cem töreni bu tanrısal Meclisi simgelemektedir. Cem Töreni esnasında gerçekleştirilen semah töreni ise Kırklar Meclisinin, adeta vecd anı olan bu kutsal semah anına daimî dönüşü anlatmaktadır. Bunun içindir ki aynı zamanda, bu ayine Kırklar Meclisi ‘Kırklar Bezmi’; yapıldığı alana ise Kırklar Meydanı, ‘Kırkların toplandığı yer’ adları verilmektedir” (Güray, 2010:26; Onatça, 2007: 29). Aktaran; (Güray, Şimşek, 2011:166).

Yine pervane kavramını anlamlandırmak için yaratılıştan bahsetmek gerek Adem’le Havva yasak elmayı yiyerek birbirlerinin mahremiyetinin farkına vardılar. Cinsler arası ilk ayrım başladı ve dünyaya kadın ve erkek olarak atıldılar.

“Doğanın bir parçasıdır insan, ama kopmuştur, dönemez artık ona; cennetten kovulmuştur bir kez – doğayla insanın bir olduğu ilk durumdan çıkmıştır. İnsanoğlu geri dönmeye çalışırsa alev saçan kılıçlarıyla melekler keser yolunu. İnsan ancak aklını geliştirerek, bir daha ele geçirilemeyecek o yitik, insanlık öncesi uyumun yerine yeni, insanca bir uyum yaratarak ilerleyebilir” (Fromm, 1995: 16).

Bu mahremiyet insan içindeki nefsin de canlanmasına neden olmuştur. Âdem ve Havva’da tecelli eden nefis onlardan sonra dünyaya gelen tüm canlılarda varlık bulmuştur.

“Evrensel biroluşun üstüne çıkan, daha özel birleşme türü biyolojik birleşme vardır: Erkek ve dişi kutuplar arasındaki birleşme isteğidir bu. Kutuplaşma en iyi biçimde başta erkekle kadının bir bütün olduğunu, ikiye bölündüklerini, sonra her erkeğin birleşmek üzere yitirdiği yarıyı arayıp durduğunu söyleyen mitte anlatılır. (Cinslerin başlangıçta bir olduğu fikri Kutsal Kitap’ta Havva’nın Âdem’in kaburga kemiğinden yaratıldığını söyleyen öyküde de vardır.) Mitte anlatılmak istenen şey oldukça açıktır. Cinsel kutuplaşma insanı özel bir birleşmeye sürükler” (Fromm, 1995: 38).

Pervane bu anlamda Bektaşî inancında bir arınma olup, nefsinden arınmayı ifade eder. Nefisten arınan insan, cennette yaşayan ilk insan olan Âdem’le Havva’nın mayasına yani zıtlıkların bilgisinin ortaya çıkmadığı ilk hale yeniden dönüşecektir. Bu anlamda pervanenin hareketleri dans olarak bir özlemi, hasreti dile getirilir: Dünyaya Atılan Rabbinden uzaklaşan insanın hasretidir. Aşk bu anlamda Allah’ta tecelli eden insanın

özlemidir. Kısaca pervane gibi dönmek dünyaya atılan insanın tekrar Allah’a kavuşmak yolundaki kendi çabasını anlatır.

İnsan tekrar en başa; elmayı yemeden önce, yani zıtlıkların bilgisini öğrenmeden önceki öze ulaşmak ister. Bu yüzden Alevi inancındaki semah dönüşü kadın ve erkek bir arada yapılır. Kadın ve erkek tek manada Adem’in hamurunda bütünleşir.

“İşte bu yüzden pervane tasavvufta, ateşe adım adım yaklaşan ve ateşte yanarak kaybolan döngüsel yolculuğu ile söz konusu devir kavramını somutlaştıran önemli bir simge olagelmıştır. Döngü ve devir temelli bir yapıya dayanan semah ve semâ ibadetleri ibadetleri ise ‘devir’ kavramının adeta ibadette şeklen var olmasını sağlamakta, düşünsel bir yoğunlaşma ve fiziki tatbik ile aynı ‘pervane’ gibi Tanrı’ya yakınlaşmaya yol açmaktadır (Güray, Şimşek, 2011:163).

Alevi Bektaşî inancı pervaneye hizmet etmek manasında bir anlam yükler. Şöyle ki pervane aynı zamanda güneşi temsil eder. Güneş de Hz. Ali’yi temsil etmektedir. Kırklar meclisinin bir üyesi Hz. Ali ve Hz. Ali’nin çerağı yakan kişi olduğu söylenir. “Çerağ” hak yolunda giden yolu aydınlatandır. Bu anlamda pervane yani Hz. Ali kendi iradesiyle hak yolunda hizmeti tercih ederek bu hizmeti aşkla yapmıştır. Hak’tan aldığı ilmi halka verir. Hak için savaşır. Aleviler Hz. Ali’yi Allah’ın aslanı şeklinde simgeleştirirler.

“Tüm bu bilgiler, semahın en yoğunlaştığı, mecazi anlamda da Tanrı’ya en yaklaştığı bölümün pervane mazmunu aracılığıyla Hz. Ali ile özleştirilmesi, hem Hz. Ali’de ortaya çıkan Tanrı tecellisini, hem de Tanrı’ya bu kadar yakınlaşmakta ‘pervane’ kavramının oynadığı tarihsel rolü göstermesi açısından önemlidir. Hz. Ali Alevilikte, eski Türk inançlarındaki Gök Tanrı ile eşdeğer kabul edilebilecek güneş ile yani ‘temel ışık kaynağı’ ile özdeşleştirilmektedir. Cem Ayininde Tanrı’yı, Hz. Muhammed’i temsilen üç adet mum yakılmasının ya da ‘Muhabbet çerağını yakan Ali’dir’ dizeleri ile Hz. Ali ile ilişkilendirilmesinin bu sembol ile ilgili olması muhtemeldir” (Güray, Şimşek, 2011:171).

İşte bu kocaman aslan aynı zaman da ince ruhlu naif pervaneyi simgeler. Aşk pervanede simgeleştiren Divan Edebiyatındaki ve Alevi Bektaşî inancındaki aşkı anlatırken Aşk, kelimesini daha iyi açıklamak için pervaneye terimsel olarak somutlama yoluna gidilmiş gerek beşerî aşk da gerekse ilahi aşkta ortak olan unsur ikisinde de pervanenin yaşam yolculuğu olur. Yani kendi benini var edebilmek için iki aşkta da Pervane, yolculuğa çıkar. İrgat’ın şiirlerindeki aşk da pervanenin yolculuğuyla imlenir. Onun şiirlerinin hiçbirinde çıplak bir şekilde beşerî aşk işlenmez. Beşerî aşkın o duygusal lirik havasını şiirlerinde görmek neredeyse imkânsızdır. Şiirlerindeki Aşk topluma giden toplumla ses bulan aşktır.

“Kurbanıyım bu şehrin
Yolda şarkı söylemeyi
Ağlarken küfretmeyi
Dert çekmeyi öğretti bana,
Tutkunum taşına toprağına bu şehrin

Tutkunum güneşe göbek atan
 Çingene çocuklarına
 Meyveler müjdeleyen
 Nar ağaçlarına,
 Sensiz de yaşanılır bu şehirde (Irgat, 2018: 62).

Aşk, toplum içinde birlik ve beraberlik içinde savaş olmadan canlı canlı yaşamaktır.

"Bu halin güzel değil
 Benim dünyam, canım dünyam
 Seni Yıldız, seni yağmur, seni vatan, seni ekmek
 Güneş kadar sevdiğim

Yarın güzel olmalısın
 Bu günden,
 Yaşamak daha canlı isteyerek olmalı.
 Ben dünyamın canevi
 Yaşamayı seviyorum
 Hürriyeti seviyorum
 Ölümlere toprak lazım, bir avuç
 Dirilere ekmek lazım, bir avuç
 Önce insan ve Ekmek
 Sonra şarap ve sevgi
 Aynı temel üzerinden" (Irgat,1952: 40)

"Ben dünyamın canevi" sözleriyle her insanın ayrı bir dünya olduğu nitekim insanın çok değerli olduğuna vurgu yapmıştır. İnsan içindeki bu dünyayı ortaya çıkarabilmek için özgür olmalı paranın önemli olduğunu fakat ekmek kavgasının insanı köleleştirilmemesi gerektiğini dile getirmiştir. "Önce insan ve ekmek/ sonra şarap ve sevgi" diyerek kutsal olarak gördüğü insan ve ekmeği bütünleştirerek 'şarap'la sembolize ettiği aşktan üstün tutmuştur. Aşk, ekmekten aziz olan insanın unutulman manasını tekrar ortaya çıkarmaktır. Aşk, insanın sesini insana duyurabilmektir. Aşk, çok uzaklarda üşüyen fakir çocuğun sesini dünyaya duyurmaktır,

"Gözlerinde deniz, gözlerinde gemi
 Gözlerinde cırılçıplak çocuklar
 ...
 Kalbimizin üç köşesi yangın yeri, perişan
 Güzel şehir diri diri perişan
 Güzel yağmur çirkin olur yoksul gözünde
 İsyen değil, arzudur şimşek şimşek parlayan
 Konuş toprak konuş meydan
 İnsanoğlu her gün daha perişan" (Irgat, 1952: 18).

Aşk, kısaca tüm insanlara içinde beslediği sevgi olup topluma hizmet etmektir. Şaire bir görev vermiştir. Tıpkı pervane gibi hizmet etmek. Bu sorumlulukla yola çıkan şair sözünü esirgemez, insan için insanlık için çabalar. Şairin anlattığı insan, kendi vatan topraklarından sıyrılan evrensel insandır. Şiirlerinde işlediği beşerî aşk bile toplumun sesiyle hayat bulur, kalabalıklar içinde büyür.

Irgat'ın aşkı toplumla beslenir. Topluma değer katan, toplumla birlikte hareket eden birey, aşkın olanın bilgisine erişmiştir. Aşkın olan kendi kişisel menfaatlerinden uzaklaşarak insanlığa hizmet etmektir. Irgat'ın aşkı bir yolculuktur. Bireyden topluma toplumdan evrensele giden yolculuktur.

“Thumos, istediğini elde eden bir şehvetin aksine, kendi yolunu bulan aşktır. Bu, kendi kendini sefahat içinde sömüren şehvet değil, kendinden aşkı yaratan aşktır. Thumos bir tür akılsız iştah, iyilik sevgisidir ve onun için özgürlük tüm enerjisini iyiliğin peşinden giderek harcamaktır. Bedel biçmeden ya da herhangi bir karşılık beklemeden vermek; mutluluk için değil, erdem için, yani iyiliğe yaklaşmak için (Vernon, 2011:128).

“Ben Yaşamak Arzulusu Fedai,
İyiliğim, kardeşliğin namütenahi
Size mesut günleri müjdeliyorum
Feryat eden toprakta
Ağlayanlar, takatsızlar, mazlumlar
Soğukların, açlıkların
Bankaların çiğnediği çocuklar
Yağmur yüklü gözlerimiz saadetle yıkansın,
Size mesut günleri müjdeliyorum” (Irgat, 1998: 40).

“Biliyorum nerelere gideceğimi
Esen rüzgârlar boyu
Karlı dağlar ve şehirler üstünden
İnsanların güneş gibi doğduğu” (Irgat, 1952: 6).

2.10. İNSAN DEĞERLERİNİN YOK OLUŞU VE SAVAŞ

†Niçin yaşadığını, öldüğünü bilmeyen
Dert çeken dost
Çürüyen Dost,
Sizin için söylüyorum
Milyonlarca harp ölüsü adına
İyiliğin, kardeşliğin, ümidin
Ayni hakkın, hürriyetin
İnsanlığın şarkısını

† (Irgat, 1945:5).

Öncelikle 1940 kuşağı II. Dünya savaşını görmüş yaşamış bir kuşaktır. Türkiye Cumhuriyeti savaşın içinde aktif olarak yer almayı savaşın sonuna doğru göstermelik olarak savaşa katılmıştır. Fakat yine de siyasi güçlerin savaşı olan bu durum, Türkiye Cumhuriyeti'ni hem psikolojik olarak hem de maddi olarak etkilemiştir. 1940 kuşağının toplumcu gerçekçi şairleri 'savaş' temini şiirlerinde işlemişlerdir. Barıştan sevgiden yana olan Cahit Irgat için savaş, insanın masum yanını öldüren bir unsur olur. Ona göre hangi tarafın kazandığının bir önemi yoktur. Çünkü her iki tarafta insan olma özünden uzaklaşarak canileşmiştir. Aziz insan hayvandan daha aşağı bir sığata bürünerek, kan dökerek kazandıkları topraklarda medenileşme adı altında yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu anlamda şair savaşa karşı çıktığı gibi insanların insanlık değerini unutursak gelecek nesillerin duygusuz, hissiz canı olarak umursamaz bir edayla yaşamlarını sürdürmelerine de tepkisini göstermiştir. Bu anlamda Irgat, tekdüzeleşen sıradanlaşan insanlığın geleceğine karşı da bir endişesi vardır. İnsanlar yaşam kavgası içinde giderek geçmişini çabuk unutuyor, bir şekilde köleleştiriliyorlar.

“Bombalarla şehirler
Kucak kucaka,
Ölümlerle toprak;
Beni de alınımdan bir kurşun öptü” (Irgat, 1954: 6).

“Ben bir harp esiriydim
Bulutları seviyordum, hürriyeti seviyordum
İnsanları seviyordum, yaşamayı seviyordum
Bulutları gözlerimden boşalttılar bir gece
...
Gözlerim var, görüyorum:
Yarı çıplak yarı çıplak
Ölümlerle dolu toprak
Ölümler sarmaş dolaş
Ölümler Sivil, asker, ihtiyar..” (Irgat, 1998: 32).
“Anne girmem bu oyuncak dükkânına
Orda toplar, tayyereler, tanklar var.
Seviyorum söğüt dalı atımı
Tekme atmaz, ısırılmaz
Ben yaşmak istiyorum
Ağaç gibi sessiz sessiz ve rahat.
Karınca kararınca değil,
Serile serpille boylu boyunca” (Irgat, 1954: 38).

“Şehir değil
Tabut bu,

Kolkola dolaşıyor
Ölümler” (Irgat, 1954: 26).

“Harp meydanı
Kalabalık ve ıssız
Ölümler yüzükoyun
Beygirler kardeş, kardeş
Tüfekler yorgun yorgun
Yaralı bir tayyareden
Bir ölü kollarını uzatmış
Yerdeki ölümleri öpüyor” (Irgat, 1945: 42).

Gaziler şöyle bir etrafına bakıyor. Biz kimin için ne için kolumuzu bacağımızı yitirdik bugünün insanı vatan toprağında özgür yaşamıyorsa niye savaştık. Kan döktük ecdadımız toprak altında yatarken her şey vatan için, bu vatanın insanları için değil mi diyerek gerçekten anlamlı bir soru olur.

“Birer birer dert yanıyor
Gaziler:
- Biz ne kazandık bu harpte?
- Bir çift papuç kâr etti
Kesilen ayaklarım,
Ama siyah gözlük lâzım
Görmeyen gözlerime.

Bir ağızda söyleniyor şarkılar:
- Şimdi yabancısıyız
Yaşadığımız toprağın
Ellerimiz, gözlerimiz, bacaklarımız
Toprak olduğu halde (Irgat, Rüzgarlarım Konuşuyor: 20).

Şair savaşın içinde insanların birbirlerini öldürmelerine anlam veremez. Fakat onu asıl endişelendiren unsur ülkesinin sınırları içinde savaş mazide kalmıştı. Kurtuluş Savaşında özgürlük uğruna binlerce insan hayatını kaybetmiş “Bastığın yerleri toprak diyerek geçme tanı düşün altında binlerce kefensiz yatani” en güzel örneği Çanakkale Savaşı’nda “ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum” diyen komutanın sözlerini sonuna kadar uygulayan askerler... İşte şair anlam veremez. Ne için kim için kurtarıldı vatan toprağı? Niçin barışın özgürlüğün olduğu ülkede hala kavga var? Niçin insanlar birlik ve beraberlikten yoksun? Niçin şehirlerde yaşayan insanlar kendi kabuklarına çekilip yalnızlaştıklarını, niçin kulakların birbirine karşı sağır, gözlerin kör olduğuna anlam veremez.

“Evet, durum böyle, fakat günümüzün esas bunalımı insanlık tarihinde de biricik olan bunalımdır; bu, yaşamın kendisinin bunalımıdır... Elli yıl içinde -belki de daha kısa sürede- yerküredeki yaşamın bitmeye yüz tutacağı olasılığıyla karşı karşıyayız; bunun nedeni sadece nükleer, kimyasal ve biyolojik savaşlar (her geçen yıl, teknolojik ilerlemelerle çok daha yakıp yıkıcı hale gelmekte) değil, teknolojik ilerlemeler de toprağı, suyu ve havayı yaşamın süregitmesi için uygunsuz hale getirmektedir. Psikanalizin yaşamdaki bu bunalımla bir ilgisi var mı? Belki de yoktur. Belki de zarlar çoktan atıldı: körlük ve zihinsel uyusukluk, aç gözlülük ve hırslarıyla dürtülen hem önderler, hem önderlik edilenler toptan yok etme yolunda öyle bir kararlılıkla ilerliyorlar ki...” (Fromm, 2005: 221).

“Bir toplama kampından sağ kurtulmuş bir insanım. Gözlerim, hiçbir insanın görmemesi gereken şeyler gördü. Bilgili mühendisler tarafından yapılan gaz odaları. İyi öğrenim görmüş doktorlar tarafından zehirlenen çocuklar. Eğitilmiş hemşireler tarafından öldürülen bebekler. Lise ve yüksekokul mezunları tarafından vurularak öldürülen kadınlar ve bebekler. Bu nedenle, öğrenim olgusuna kuşkuyla bakıyorum. Sizden tek bir dileğim şu: Öğrencilerinize insan olmayı öğretin. Çabalarınız bilgili canavarlar, yetenekli ruh hastaları ya da eğitilmiş Eichmannlar yaratmamalı. Okuma-yazma, yazım, tarih ve matematik ancak öğrencilerimizin insan olmasını sağlarsa önem kazanır (Buscaglia, 1982: 126)

Irgat, Toplumcu Gerçekçi şiirin içinde savaşı da yoğurarak toplumcu gerçekçi şairler arasında kendi özgün kimliğini kazanmıştır. Ona göre ecdadı bugünün insanı için kedisini feda ediyor.

“Kurşunlanmış göğüsten
Bir ağaç filizlendi,
Güneşe doğru

Memmun o,
Geçen harpte doğduğuna
Bu harpte öldüğüne
Yeni dünyaya doğru” (Irgat, 1945: 45).

Fakat bu gününün insanı hala ekmeğinin kölesi olma derdindedir. Fakat bunun farkında bile değiller. Şairin korkusu, geçmişini unutan bugünün kuşağıdır. Bu kuşak yarına ne taşıyacak, insanlığın değerlerini geleceğe nasıl aktaracak? Nitekim şairin amacı, insan olsun, barış olsun, birlik ve beraberlik içinde kaynaşan insan. Tüm insanlığı kucaklayan şair kalbindeki barış güvercinini şiirle uçurur. Şair bütün insanların her birini çok değerli görür. Her insan kendi yıldızıyla bu dünyada parıldar. Şairin gayesi çok uzaklarda kalmış unutulmuş, ışığını kaybetmiş yıldızla seslenişini duyurabilmektir. Şair birlikten kuvvet doğar inancındadır. Şiirlerinde bu birlik ve beraberliğin önemini adeta bir kompozisyon

hüviyetim içinde nakış nakış örür. Gayesi evrensele gelecek yarınlar seslenişidir. Şiirlerinde özünü meydan ortasına koymuş şairin kollarını doğu ve batıya uzatarak ellerini çırparak “Gelin gelin” sesini haykırdığını görüyoruz. Şairin istediği bu birlik ve beraberlik hiç bozulmasın barış ve kardeşlik içinde birbirimize kenetlenelim ve kuvvetlenelim. Tek vücutta vahdet olalım ve dünyaya da bu birlikteliği duyurarak ayırım yapmadan dünya insanı ile kucaklaşalım ifadelerini savaş şiirinde imlediği görülür. Ona göre insan çok değerlidir. Eşrefi mahlûkattır. Bu şanlı şerefli insan bugün de gelecekte de aynı değerle yaşasın istiyor.

“Geniş yollar boyunca
Cesetleri sallanıyor
Kahramanca ölenlerin
Darağaçlarında

Bize miras
Bu muazzam dünyamız
Güneşe karşı
Kahramanca ölenlerin

Ne sürünmek
Ne gebermek var artık,
Kara ekmek peşinde
Yaşamağa başlayalım” (İrgat, Rüzgarlarım Konuşuyor: 27).

Nitekim insan sadece savaşla değil vatanın toprağında yaşayan kendi bireyleri arasında kutuplaşma meydana gelerek çatışmalar yaşanmıştır. Bunun en güzel örneği 1960'lı yıllarda ortaya çıkan sağ sol davasıdır. Savaş olmasa da insanlar zamanla birlik ve beraberlikten uzaklaşarak yalnızlaşıyorlar, yabancılaşıyorlar. En önemlisi de özünde yaşattıkları değerli insanın kimliğini unutuyorlar. Şair savaşı anlattığı şiirlerde dikkati bu noktaya çevirmiş masumluğunu yitiren canavarlaşan insan geleceğe ne aktarabilir? Bu anlamda gelecek nesil varlığını nasıl sürdürür şairin kaygısı böylelikle insanlığın kaderinin gelecekte nasıl vuku olduğunu düşünmesidir. Şair gerçekten kendi sınırlarını aşmış günümüz insanına ve daha daha gelecek kuşaklara seslenebilmiştir. Örneğin şairin ölümünün ardından çok yıl geçmiştir. Günümüze baktığımızda şairin kaygısını anlayabiliyoruz. Günümüzde fiili anlamda vatan toprağında savaş yok teknoloji her geçen gün giderek gelişerek medeniyet altında dünyanın çarkında devinen insanlar... Sadece ülkemiz değil kalabalıklaşan dünyaya baktığımızda kalabalıkların içinde yalnızlık giderek artmakta. İnsana sunulan her imkân bir adım uzak mesafeye koyulmuş fakat

günümüz insanı da bir nevi robotlaşan çarkın robotlaştırdığı insanlar haline dönüşüyor. Ezilen insan, ölen insan, köleleşen insan robotlaşan insan.

“Kültür robotluğunda kişinin özü yoktur, sadece toplumun belirlediği formüller ve kalıplar vardır. Kültür robotluğunun tümüyle teslim aldığı bir ilişkinin geleceğinde gönüllerin solduğu, soğuduğu yalnız bir dünya vardır. Buna karşılık, bir şahsiyet olduğunda yaşanan ilişki dopdoludur! O doluluk sizin özünüzde oluşur. Yabancı değil, aşına ve anlamlıdır” (Cüceloğlu, 2015: 48).

Belki birkaç yüzyıl sonra uzay çağında uzaylaşan insanlara dönüşeceğiz. İsimler farklı olsa da insanın özdeki değerlerini yitiriliş hikâyesidir. Değersizleşen, hissizleşen, yalnızlaşan, yabancılaşan insanın yazgısı... Sahi ya neydi? Kimdi insan? özündeki sevgi iyilik barış birlik kardeşlik en önemlisi sayılan bu değerleri kapsayan paylaşma neydi kimdi?

“Herkes, bencilce ihtiyaçlarının tatmini için başkaları üzerinde yabancı bir güç kurmaya çalışır. Bu yüzden, nesneler yığınıyla, insanın onlara tabi olduğu yabancı varlıklar âleminde bir artış olur. Her yeni ürün, karşılıklı hile ve hırsızlığın yeni bir gizil gücüdür. İnsan, insan olarak gittikçe ‘yoksullaşır’... Üretim ve ihtiyaçların artması ile hayali, insanlıktan ve doğallıktan uzak, baştan çıkarılmış arzular ortaya çıkar ve hep hesapçı uşaklık etme gerçeğinde, kısmen de olsa bu durum kendini öznel olarak gösterir. Sonuç olarak, aşırı yararlı şeylerin üretimi, aşırı yararsız insanı da beraberinde getirir (Fromm, 2005: 80).

Şair yazdığı şiirlerdeki barış güvercinini uçurarak bugün de bu güvercin değerli olacak gelecek de de değerli olacaktır. O insanların her daim barış içinde sevgiyle iyilikle birbirlerine kenetlenmesini ister. Yaşamının anlamı da bu yolla değer kazanır.

‘Bu Şehrin Çocukları’ şiiriyle şair somut olan mekândan yola çıkarak anlatmak istediği acı, keder, mutluluk, sevinç, umut gibi soyut değerler anlatılmaya çalışılmış. Şehir birlik ve beraberlik içindeki kalabalık insan topluluğunu imler. Eğer şiirlerde sessizlik varsa kırılganlık varsa değerlerini yitiren yalnızlaşan ve yabancılaşan insan anlatılmak istenmiştir.

SONUÇ

Cahit Irgat, 1940 kuşağı içinde Toplumcu Gerçekçi Edebiyat anlayışı içinde yer alan şairlerinden biridir. Cahit Irgat, şiirlerinde bireyden yola çıkıp toplumla buluşan, kalabalıklara karışan insanın özsel tutumunu hikâyesel dönüşüm metaforuyla şiirlerine uygulamıştır. Böylece şiirlerinde şairin kompozisyon hüviyeti içermesi onun özgünlüğünü yakalamasındaki olanaklardan biri olmuştur. Şair imgelerden beslenmiştir. Fakat onun şiirlerini asıl oluşturan unsur “çağrışım” dır. Çağrışım tekniğinden gücünü alan şair, edebiyatın farklı dallarından beslenerek şiirlerinde çok katmanlı bir içerik ortaya çıkarmıştır. Şiirlerindeki izleksel yapının ana başlıklarını insan oluşturur. Düz yazıda bile insan nedir sorusuna cevaben uzun uzadıya sayfalar ardı tanımlamalar yapıldığında bu tanımda bile eksik kalan boşluk yer alacaktır. Cahit Irgat şiirde, imgelerin gücünü kullanarak insanın işlevinden yola çıkarak okura insan kimdir? nasıl olmalıdır? sorusunun cevaplamıştır. Irgat’ın İnsanın işlevsel tanımında başat olan unsur; düşünmesi ve düşüncelerini faaliyete geçirebilmesidir. Bu anlamda insan, onun şiirlerinde kendi hür iradesiyle seçim yapabilen bir varlıktır. Seçimini iyi olan değerlerden yana kullanan insanın yaşam yolculuğundaki amacı kendi beninden sıyrılarak evrensel bir değere ulaşmaktır. İnsan, yaşam yolculuğuna içinde barındırdığı potansiyel güç olan iradesiyle yola çıkar ve bu insan Sosyal bir varlık olarak reel yaşamında da kendi iradesini kullanmaya çalışır. Cahit Irgat şiirlerinde kendisini sürekli değiştirip dönüştüren bireyden yola çıkar. Birey evrensel sorumluluğa da omuzlarında taşıyarak içinde yaşadığı topluma önder olan kahramanı okuruna sunar. Irgat’ın şiirlerinde Birey, yaşamını toplum içinde sürdürürken yine içinde bulunduğu toplumun sayesinde anlam bulur. Böylece birey, içinde yaşadığı toplumu değiştirip dönüştürürken toplumda buna kayıtsız kalmayarak ona etki edecektir.

Cahit Irgat’ın bulunduğu dönemin şartlarından dolayı insanın bir şekilde ezilmesi köleşmesi şairi şiirlerinde insan konusunu başat olan öge olarak almasında etkisi büyüktür. İnsan değerinin yok olmaya başladığı insan ölümlerinin arttığı II. dünya savaşı nedeniyle şair savaşı insanın değerinin yok oluşu şeklinde irdelemesine neden olmuştur. İnsanı toplumcu bir bakış açısıyla izleyen şair işlevsel yönden insanı anlatırken tarafsız nesnel bir değerlendirme yoluna gitmiştir. Şiirlerinde yer alan insanın işlevsel olarak tanımını şu şekilde yapılabilir: İnsan, içindeki merak unsuru ile evreni gözlemleyen, bir anlam arayışı içinde düşünen, soru soran, kendi hayatında olumlu eylemler geliştirme

yönünde harekete geçiren, öğrenme potansiyeli ile yaşam yolculuğunu başlatan bu yolculukta “ben” olma bilincinden sıyrılarak “biz” olma hüviyetiyle bilgelik zırhıyla kuşanan varlıktır. Bu bilgelik ona hem doğayı cahilce yok etme anahtarını verirken, hem de evreni ve doğayı anlamlandırma yönünde “biz”e ulaşma çabasında kapılarını aralar ki insanın seçimini aşkın olan bu yönde kullanmaya zorlar ve insanı yaşam olgusunda sürekli bir aktivitede bulundurur.

KAYNAKÇA

- Adler A. (2012). Yaşam Bilgisi. İzmir: İlyas Yayınevi.
- Akay, H. (2007). Yeni Türk Şiirinin Kurucularından Tevfik Fikret. İstanbul: 3F Yayınları.
- Akçaoğlu, S. (1996) *Tanzimat ve Servet-i Fünun Şairlerinin Şiir Anlayışları*. Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akın, G. (2004). Şiir Üzerine Notlar. Ankara: Yapı Kredi Yayınları.
- Aksan, D. (2003). Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri. İstanbul: Bilgi Yayınevi
- Aristoteles, (1998). Poetika. Çev: İsmail Tunalı, İstanbul: Remzi Kitabevi
- Bayrak, Ö. (2015). Servet-i Fünun Edebiyatı (Şiir- Roman). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Bolat S. ve Nayır Y. (2003). Şiir Sanatı. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Buscaglia L. (1998). Yaşamak, Sevmek ve Öğrenmek. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Coelho P. (2018). Simyacı. İstanbul: Can Yayınevi.
- Cüceloğlu D. (2009). İnsan ve Davranışları. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Cüceloğlu D. (2015). Gerçek Özgürlük. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çıkla, S. (2015). Türk Edebiyatında Manzum Poetikalar. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ercilasun, B. (2018). Servet-i Fünun'da Edebi Tenkit. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Freud S. (2006). Kitle Psikolojisi. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Fromm E. (1995). Sevmek Sanatı. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Fromm E. (2004). Hayatı Sevmek. İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Fromm E. (2005). Psikanalizin Bunalımı. İstanbul: Say Yayınları.
- Hay L. L. (2015). Pozitif Gücün Büyüsü. İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Irgat C, (2018). Irgatın Türküsü. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Irgat C. (-). Rüzgârlarım Konuşuyor. İstanbul: Seba Basımevi.
- Irgat C. (1945). Bu şehrin Çocukları. İstanbul: Arpad Yayınevi.
- Irgat C. (1952). Ortalık. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Irgat C. (2000). *Cahit Irgat Seçme Şiirler*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Irgat C. (2011). Çok Yaşasın Ölümler. İstanbul: Notos Yayınevi.
- Jacoby R. (1996). Belleğini Yitiren Toplum. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Jung C.G. (2008). İnsan Ruhuna Yöneliş. İstanbul: Say Yayınları.
- Kaplan, M. (2016). Şiir Tahlilleri 1. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (2017). Tevfik Fikret Devir- Şahsiyet- Eser. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karakuş M ve Oraliş M. (2006). Bellek Mekân İmge İstanbul: Multilingual.
- Kırgız Ş. (2018). “Joseph Campbell’in Monomit Kuramı Üzerine Bir Çalışma: Siegfried’in Sonsuz Yolculuğu”, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi 86: 107-120.
- Korkmaz R. (2013). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Korkmaz R. (2014). İkaros’un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Korkmaz, R. (2013). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Okay, M.O (1998). Sanat ve Edebiyat Yazıları. İstanbul; Dergâh Yayınları.
- Okay, M.O. (2016). Poetika Dersleri. İstanbul. Dergâh Yayınları.
- Parlatır, İ. (2004). Tevfik Fikret. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Parlatır, İ. (2018). Servet-i Fünun Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sartre J.P. (2009). İmgelem. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2014). On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyat Tarihi. İstanbul: Dergâh Y.
- Vernon M. (2011). Mutluluk İçin Felsefe. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Ek 1. Tez Orijinallik Raporu Formu

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 23/11/2022

Tez Başlığı : Cahit Irgat'ın Şiirlerinde İnsan.

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 79 sayfalık kısmına ilişkin, 14/11/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 6'tır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- 2- ☒ Kaynakça hariç
- 3- ☒ Alıntılar hariç/dâhil
- 4- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Dilek İlhan
Öğrenci No: 18201800005
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Yeni Türk Edebiyatı
Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

 Dr. Öğr. Üyesi Taylan ABİÇ

Ek 2. Etik Komisyon Muafiyet Formu

**ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU**

**ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Tarih: 23/11/2023

Tez Başlığı: Cahit Irgat'ın Şiirlerinde İnsan.

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: Dilek İlhan
Öğrenci No: 18201800005
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Programı: Yeni Türk Edebiyatı
Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Dr. Öğr. Üyesi Taylan ABİÇ

Detaylı Bilgi: <https://www.ardahan.edu.tr/birim.aspx?id=1002003>
Telefon: 0-4782117522 **Faks:** 0-4782117523 **E-posta:** sbe@ardahan.edu.tr

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Dilek İlhan

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi :Eskişehir Anadolu Üniversitesi Maliye Bölümü, Ardahan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans :Ardahan Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı- Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce Orta Seviye

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar :Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Bilgisayar İşletmeni

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih : 23.11.2023